

Možnosti pozitivního ovlivňování vývoje sídelní struktury nástroji územního plánování

Plnění opatření 1.1.3 k implementaci úkolů
Politiky architektury a stavební kultury České republiky

Možnosti pozitivního ovlivňování vývoje sídelní struktury nástroji územního plánování

Plnění opatření 1.1.3 k implementaci úkolů Politiky architektury a stavební kultury České republiky

Cíl 1.1 – Pozitivně ovlivňovat vývoj sídelní struktury.

Opatření 1.1.3 – Na základě výsledků Opatření 1.1.1 a Opatření 1.1.2 zpracovat metodiku, která určí způsoby pozitivního ovlivňování vývoje struktury měst a obcí v ČR, struktury jednotlivých sídel a možností jejich spolupráce v sídelní struktuře. V regionálním plánování uvažovat s různorodostí sídel a podle toho k nim v krajském, případně celostátním měřítku přistupovat. Při plánování metropolitních rozvojových oblastí klást důraz na spolupráci jádrových měst a okolních oblastí.

Garant za Ministerstvo pro místní rozvoj:	Ing. arch. Josef Morkus, Ph.D., odbor územního plánování
Spolupráce za Ministerstvo pro místní rozvoj:	Ing. Kateřina Vrbová, Ph.D., Ing. Filip Novosád
Garant za Ústav územního rozvoje:	Ing. Jakub Kotrla
Zpracovala:	RNDr. Vladimíra Labounková

Ministerstvo pro místní rozvoj ČR
Ústav územního rozvoje

Praha, Brno, červen 2021

ISBN 978-80-7538-346-4
ISBN 978-80-7663-012-3

Ministerstvo pro místní rozvoj ČR (pdf)
Ústav územního rozvoje

OBSAH

1. Úvod.....	7
2. Východiska – hlavní strategické dokumenty	8
3. Osídlení a sídelní struktura ČR, vztah k územnímu plánování	12
4. Hlavní zjištění týkajících se stavu a trendů struktury měst a obcí identifikovaných v Opatřeních 1.1.1 a 1.1.2 Politiky architektury a stavební kultury České republiky.....	15
4.1. Materiál: Trendy vývoje struktury měst a obcí v ČR, výstup projektu TB0500MMR002	15
4.2. Materiál: Vliv nových technologií na sídelní strukturu, na strukturu sídel a na jejich spolupráci v sídelní struktuře, výstup projektu č. TB020MMR023	18
5. Politika územního rozvoje České republiky (ve znění závazném od 11. 9. 2020) jako hlavní dokument územního plánování na celorepublikové úrovni ve vztahu k sídelní struktuře	20
5.1. Východiska.....	20
5.2. Návrh doporučení pro řešení osídlení a sídelní struktury.....	26
6. Zásady územního rozvoje jako dokument územního plánování na úrovni krajů ČR ve vztahu k sídelní struktuře	29
6.1. Hlavní východiska řešení sídelní struktury v ZÚR	29
6.2. Doporučení pro řešení osídlení a sídelní struktury v ZÚR	31
7. Literatura a použité zdroje	32
8. Přílohy.....	33

Příloha 1: Hodnocení rozvojových trendů v rozvojových oblastech ČR 1991–2011

Příloha 2: Porovnání témat a úkolů pro územní plánování v PÚR ČR týkajících se rozvojových oblastí s tématy ITI / IPRÚ

Příloha 3: Priority krajů týkající se sídelní struktury a vymezení center osídlení obsažená v aktuálně platných ZÚR

Příloha 4: Kategorie center osídlení dle ZÚR a požadavky na uspořádání území a úkoly pro územní plány dle jednotlivých kategorií

Příloha 5: Příklad vymezení center osídlení a zásad pro usměrňování územního rozvoje v jednotlivých kategoriích center osídlení v ZÚR – Kraj Vysočina

Příloha 6: Osídlení a sídelní struktura v zásadních celorepublikových dokumentech a projektech

Příloha 7: Vybrané přístupy k vymezení venkovského prostoru

Příloha 8: Příklad ZÚR Moravskoslezského kraje – doporučení pro cílové krajiny

Příloha 9: Slovníček vybraných základních pojmů související s osídlením a příklady jejich definic.

Seznam zkratk

1. Úvod

Téma „Uspořádání krajiny a sídel“ je jedním ze základních témat Politiky architektury a stavební kultury¹ (Politika architektury, PASK).

V rámci tohoto tématu bylo stanoveno několik cílů. Prvním z nich je cíl 1.1 **Pozitivně ovlivňovat vývoj sídelní struktury**. Pro naplňování tohoto cíle byla v rámci implementace PASK zpracována „Analýza trendů vývoje struktury měst a obcí v ČR od roku 1989.“ (Opatření 1.1.1) a „Analýza vlivu nových technologií na sídelní strukturu a strukturu sídel a na jejich spolupráci v sídelní struktuře“ (Opatření 1.1.2).

V návaznosti na tyto výstupy připravil Ústav územního rozvoje ve spolupráci s Ministerstvem pro místní rozvoj v rámci plnění opatření 1.1.3 Možnosti pozitivního ovlivňování vývoje sídelní struktury nástroji územního plánování, tuto brožuru, která má sloužit k implementaci úkolů Politiky architektury a stavební kultury ČR.

Dlouhodobá koncepce a koordinace rozvoje sídel je klíčová pro zajištění udržitelného rozvoje území, při zajištění přístupu obyvatel ke všem druhům veřejné infrastruktury.

Text se zabývá možnými způsoby pozitivního ovlivňování vývoje sídelní struktury měst a obcí v ČR při zohlednění různorodosti sídel a specifík jednotlivých regionů. Východiskem pro zpracování tohoto materiálu byly především výše uvedené výstupy – Opatření 1.1.1 a 1.1.2 Politiky architektury. Kromě těchto analýz byly při tvorbě materiálu využity analytické a strategické dokumenty na celostátní a krajské úrovni zabývající se sídelní strukturou. Na základě těchto podkladů jsou stanovena hlavní doporučení, vedoucí k pozitivnímu ovlivňování sídelní struktury.

V přílohách se nacházejí doplňující informace k tématu, na které je v textu odkazováno. Forma příloh byla zvolena pro větší přehlednost a stručnost textu.

Materiál si neklade za cíl do hloubky řešit a odborně zkoumat osídlení a v něm probíhající vazby a procesy. Je spíše průřezem a shrnutím hlavních trendů a nejnovějších poznatků z vybraných výzkumných projektů s úzkým vztahem k osídlení a sídelní struktuře. Hlavní doporučení směřují k nástrojům územního plánování, které mohou zásadním způsobem ovlivňovat vývoj sídelní struktury, politiky územního rozvoje a zásadám územního rozvoje, které stanoví základní požadavky na účelné a hospodárné uspořádání území na území jednotlivých krajů a koordinují územně plánovací činnost jednotlivých obcí. Pro dosažení pozitivních výsledků je však kromě koordinace územně plánovací činnosti zcela zásadní i koordinace územního plánování a strategického plánování.

Věříme tedy, že materiál bude přínosem nejen pro odborníky z oblasti územního plánování, ale pro všechny, kteří se věnují problematice sídelní struktury

Vztah mezi strategickým plánováním a územním plánováním je dán vztahem mezi strategickými dokumenty, kterými jsou Strategie regionálního rozvoje ČR, strategie rozvoje kraje a strategie na nižší než krajské úrovni (strategie rozvoje dobrovolného svazku obcí, obcí atp.) a územně plánovacími dokumenty, kterými jsou PÚR ČR, ZÚR a územní plány obcí. Obojí patří k důležitým nástrojům rozvoje území. Dokumenty vznikající na jednotlivých horizontálních úrovních jsou si přitom rovnocenné.

Strategické plánování rozvoje území je stejně jako územní plánování jedním ze zásadních koncepčních nástrojů pro správu a rozvoj daného území. Velmi významná je jejich vzájemná provázanost. Územní plánování je proces, jehož hlavním cílem (dle zákona o územním plánování a stavebním řádu č.183/2006 Sb.) je vytvářet předpoklady pro udržitelný rozvoj území a pro výstavbu. K prosazování cílů a úkolů územního plánování jsou určeny nástroje územního plánování, kterými jsou především územně plánovací podklady (územně analytické podklady, územní studie), politika územního rozvoje, územně plánovací dokumentace (zásady územního rozvoje kraje, územní plán obce, regulační plán) a územní rozhodnutí.

¹ Strategický dokument s celostátní působností schválený vládou dne 14. ledna 2015 usnesením č. 22 (viz popis dokumentu v kapitole 2. Východiska – hlavní strategické dokumenty).

2. Východiska – hlavní strategické dokumenty

Politika architektury a stavební kultury České republiky

Schválená usnesením vlády ze dne 14. ledna 2015 usnesením č. 22.

Politika architektury a stavební kultury České republiky je nelegislativní strategický dokument s celostátní působností. Jeho hlavním cílem je přispět ke zvýšení kvality prostředí vytvářeného výstavbou a posílit zájem o vytváření harmonického prostředí. Jejím základním cílem je proto podpora rozvoje architektury a stavební kultury a tím i kvality prostředí vytvářeného výstavbou.

Materiál shrnuje dosavadní analýzy v řešené oblasti, popisuje základní pojmy a sumarizuje relevantní dokumenty a související právní předpisy. Zejména však definuje vizi a určuje témata a cíle, kterým je třeba se věnovat. Pro jednotlivé cíle definuje opatření, která by měla vést k jejich naplnění. Jde o nástroj iniciační a motivační spíše než restriktivní a regulační.

Politika architektury a stavební kultury České republiky. Politika architektury a stavební kultury České republiky [online]. 2014 [cit. 2017-10-23]. Dostupné z URL: <http://www.uur.cz/images/1-uzemni-planovani-a-stavebni-rad/politika-architektury/Politika-architektury-a-stavebni-kultury-CR-15052015.pdf>.

Politika územního rozvoje České republiky (dále jen „PÚR ČR“)

Platná PÚR ČR (ve znění závazném od 11. 9. 2020) po poslední aktualizaci č. 5, schválené usnesením vlády ze dne 17. srpna 2020 č. 833.

Politika územního rozvoje ČR je nástrojem územního plánování, který určuje požadavky a rámce pro konkretizaci ve stavebním zákoně obecně uváděných úkolů územního plánování v republikových, přeshraničních a mezinárodních souvislostech, zejména s ohledem na udržitelný rozvoj území.

Účelem PÚR ČR je s ohledem na možnosti a předpoklady území a na požadavky územního rozvoje zajistit koordinaci územně plánovací činnosti krajů a obcí, koordinaci odvětvových a meziodvětvových koncepcí, politik a strategií a dalších dokumentů ministerstev a dalších ústředních správních úřadů. Politika územního rozvoje ČR stanovuje rámcové úkoly pro navazující územně plánovací činnost a pro stanovování podmínek pro předpokládané rozvojové záměry. Politika územního rozvoje ČR bere v potaz i záměry obsažené v dokumentech územního rozvoje sousedních států.

Politika územního rozvoje Politika územního rozvoje ČR s ohledem na jedinečnost charakteru území a sídelní struktury České republiky zohledňuje požadavky na udržitelný rozvoj území a územní soudržnost, které pro Českou republiku vyplývají z členství v EU, z mezinárodních smluv, z členství v mezinárodních organizacích. Dokument je v gesci Ministerstva pro místní rozvoj.

Politika územního rozvoje ČR (ve znění závazném od 11. 9. 2020) [online]. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj, 2020. Dostupné z URL: <http://www.uur.cz/default.asp?ID=5088>.

Strategický rámec Česká republika 2030

Schválený usnesením vlády ČR ze dne 19. dubna 2017 č. 292.

Materiál je strategickým rámcem, který udává směr rozvoje ČR v příštích desetiletích. Jeho naplnění má přispět ke zvýšení kvality života v ČR a nasměrování k rozvoji, který bude udržitelný po sociální, ekonomické i environmentální stránce. Dokument vytváří základní rámec pro ostatní strategické dokumenty na národní, krajské i místní úrovni, ale nenahrazuje sektorové dokumenty. Vzhledem k propojení s těmito dokumenty však ukazuje oblasti, které jsou z hlediska dlouhodobého rozvoje ČR rozhodující a stanovuje pro tyto oblasti strategické a specifické cíle. Konkrétní kroky k naplnění cílů jsou v gesci příslušných ministerstev a Úřadu vlády České republiky. Strategický rámec pro rozvoj ČR do roku 2030 s názvem Česká republika 2030 je výsledkem aktualizace Strategického rámce udržitelného rozvoje, který byl vládou přijat v roce 2010. Strategický rámec Česká republika 2030 vznikl v rámci projektu Systém dlouhodobých priorit udržitelného rozvoje ve státní správě na Úřadu vlády České republiky.

Strategický rámec Česká republika 2030 Odbor pro udržitelný rozvoj Úřadu vlády České republiky. Praha [online]. 2017 [cit. 2017-11-01]. Dostupné z URL: <https://www.cr2030.cz/>

Zásady urbánní politiky

Schválené usnesením vlády o Zásadách urbánní politiky ze dne 10. května 2010 č. 342 s aktualizací schválenou usnesením vlády ze dne 24. července 2017 č. 549.

Zásady urbánní politiky jsou rámcovým dokumentem, který má za cíl koordinovat přístupy všech úrovní veřejné správy k rozvoji měst, navrhnout směry a aktivity napomáhající k jejich udržitelnému rozvoji. Na jejím vytváření a realizaci se společně a koordinovaně podílejí jednotlivé dílčí politiky, přičemž regionální politika a územní plánování představují pro tuto koordinaci věcný a územní rámec.

Dynamika rozvoje měst, aktuální problémy a výše objemu investic z evropských programů do rozvoje regionů a měst vedly ke zpracování nadresortního rámce urbánní politiky, koordinující hlavní okruhy, problémy a přístupy k podpoře jejich dalšího rozvoje. Dokument je v souladu s evropskými trendy urbánní politiky. Zásady urbánní politiky vycházejí z dosud přijatých strategických dokumentů na evropské i národní úrovni.

Dokument je v gesci Ministerstva pro místní rozvoj. V roce 2017 byla schválena aktualizace tohoto dokumentu. Jejím důvodem bylo promítnutí posledního vývoje a trendů v rozvoji měst, včetně mezinárodního kontextu.

Platnost aktualizovaných Zásad urbánní politiky je do roku 2023, kdy se předpokládá další aktualizace, a to zejména v návaznosti na ukončení čerpání finančních prostředků v rámci současného programového období EU.

Zásady urbánní politiky. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj 2017 [online]. 2017 [cit. 2017-25-09]. Dostupné z URL: https://www.mmr.cz/getmedia/ede18d30-7bc2-4d2b-9011-f527446872e8/ZUP_2017.pdf?ext=.pdf

Strategie regionálního rozvoje ČR 2021–2027

Schválená usnesení vlády č. 775 ze dne 4. 11. 2019.

Strategie regionálního rozvoje České republiky (SRR ČR) je základním dokumentem regionální politiky na úrovni státu. Jedná se o střednědobý dokument, který formuluje přístup státu k podpoře regionálního rozvoje. Stanovuje hlavní cíle regionálního rozvoje na období 7 let, a definuje v souladu se zákonem č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje, ve znění pozdějších předpisů, hlavní cíle regionální politiky státu s ohledem na podporu dynamického, vyváženého a udržitelného rozvoje území.

Strategie regionálního rozvoje se zaměřuje na oblasti, ve kterých je vhodné uplatňovat specifické nástroje pro řešení potřeb území, zaměřuje se na témata, která je nutno řešit z celostátní úrovně, mají určitá územní specifika nebo územní důsledky. Vychází ze zastřešujícího národního rozvojového dokumentu Strategický rámec ČR 2030. Strategie není nadřazena dalším národním strategickým dokumentům, ale definuje jejich územní dimenze.

Strategie je podkladem při tvorbě strategií rozvoje územních obvodů krajů.

Strategie regionálního rozvoje tvoří rovněž základní rámec pro formování regionální politiky České republiky komplementární s regionální politikou Evropské unie. Strategie regionálního rozvoje ČR zahrnuje rozvoj a regeneraci měst mezi priority regionálního rozvoje. Dokument je v gesci Ministerstva pro místní rozvoj.

Strategie regionálního rozvoje ČR 2021–2027 [online]. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj, 2019. Dostupné z URL: <https://mmr.cz/getmedia/58c57a22-202d-4374-af5d-cbd8f9454adb/SRR21.pdf.aspx?ext=.pdf&www.mmr.cz/getmedia/08e2e8d8-4c18-4e15-a7e2-0fa481336016/SRR-2014-2020.pdf?ext=.pdf>

Zásady územního rozvoje

Zásady územního rozvoje (ZÚR) jsou povinným nástrojem územního plánování na úrovni krajů. Stavebním zákonem je stanovena pravidelná aktualizace ZÚR nejpozději každé 4 roky na základě Zprávy o uplatňování ZÚR za uplynulé období. Pro zpracování ZÚR je závazná Politika územního rozvoje ČR a podkladem pro ně jsou územně analytické podklady. Stanovují koncepci rozvoje území kraje a základní požadavky na jeho účelné a hospodárné uspořádání, vymezují plochy a koridory nadmístního významu (např.: důležité dopravní stavby nebo významné rozvojové oblasti, osy apod.).

Zásady územního rozvoje jednotlivých krajů [online]. Krajské úřady, 2016. Dostupné z URL: <http://portal.uur.cz/nastroje-uzemniho-planovani-v-ceske-republice/upd-a-upp-kraju.asp>

Územně analytické podklady krajů

Územně analytické podklady (ÚAP) obsahují zjištění a vyhodnocení stavu a vývoje území, jeho hodnot, omezení změn v území (limity využití území), záměrů na provedení změn v území, zjišťování a vyhodnocování udržitelného rozvoje území a určení problémů k řešení v územně plánovacích dokumentacích (rozbor udržitelného rozvoje území). ÚAP jsou průběžně aktualizovány na základě nových údajů o území a průzkumů území a nejpozději každé 4 roky je pořízena jejich úplná aktualizace.

Územně analytické podklady krajů [online]. Krajské úřady, 2016. Dostupné z URL: <http://portal.uur.cz/nastroje-uzemniho-planovani-v-ceske-republice/upd-a-upp-kraju.asp>.

Evropská úmluva o krajině (The European Landscape Convention) z roku 2000

Evropská úmluva o krajině (dále také „Úmluva“) Rady Evropy podepsaná dne 20. října 2000 ve Florencii. Česká republika podepsala Úmluvu ve Štrasburku dne 28. listopadu 2002 a po ukončení ratifikačního procesu dne 1. října 2004 vstoupila v platnost.

Evropská úmluva o krajině je výsledkem společného zájmu evropských zemí v úsilí o udržitelnost rozvoje krajiny, založeném na vyvážených harmonických vztazích mezi sociálními potřebami, hospodářskou činností, ochranou a tvorbou životního prostředí. Předmětem zájmu Úmluvy je celá krajina, jak přírodní, venkovní, městská tak industriální, tj. Úmluva se věnuje jak pozoruhodné krajině, tak i běžné či narušené.

Cílem Úmluvy je podpořit ochranu, péči a plánování v krajině a organizovat evropskou spolupráci v této oblasti. Jedním z hlavních úkolů vyplývajících z naplňování Úmluvy je, pro zlepšení úrovně znalostí svých krajin, provést vymezení a hodnocení krajin včetně definování jejich cílové kvality.

Evropská úmluva o krajině (The European Landscape Convention), Florencie 2000 [online]. 2017 [cit. 2017-09-08]. Dostupné z URL: https://www.mzp.cz/cz/evropska_umluva_o_krajine_smlouva.

Studie TAČR Trendy vývoje struktury měst a obcí v ČR, zpracovaná v rámci programu Beta, jako projekt TB0500MMR002, FŽP ČZU 2016.

Studie obsahuje soubor hlavních zjištění týkajících se stavu a trendů vývoje struktury měst a obcí v období 1991–2011 v ČR. Jedním z výsledků je typologie obcí podle populačního vývoje a rovněž návrh opatření v územně plánovací činnosti a pro zlepšení koordinace územního rozvoje.

Dostupné [online]. 2017 [cit. 2017-11-15] z URL: <http://mmr.cz/cs/Uzemni-a-bytova-politika/Uzemni-planovani-a-stavebni-rad/Publikace-a-odborne-texty/Trendy-vyvoje-struktury-mest-a-obci-v-CR>.

Studie TAČR Vlivy nových technologií na sídelní strukturu, na strukturu sídel a na jejich spolupráci v sídelní struktuře, zpracovaná v rámci programu Beta, jako projekt TB020MMR023, Technologické centrum AV ČR a Přírodovědecké fakulty UK 2015

Cílem studie bylo identifikovat takové technologické trendy, u kterých je možné předpokládat přímé či zprostředkované dopady na organizaci území, veřejnou infrastrukturu, strukturu sídel a na jejich úlohu v sídelní struktuře a poskytnout tak potřebné informace pro účelné územní plánování. Ve výstupech generalizuje zjištění očekávaných dopadů identifikovaných technologií a souvisejících socioekonomických procesů na organizaci území. Hodnocení dopadů nových technologií na společnost a její organizaci je dlouhodobě opomíjenou problematikou.

Dostupné [online]. 2017 [cit. 2017-11-13] z URL: http://www.mmr.cz/getmedia/86208966-3232-4c4b-b00f-543e6f478636/TB020MMR023_Vlivy-novych-technologii-na-sidelni-strukturu,-na-strukturu-sidel-a-na-jejich-spolupraci-v-sidelni-strukture_3.pdf.

Rozbor požadavků nových technologií, významných pro usměrňování územního rozvoje

Rozbor požadavků, které jsou významné pro usměrňování územního rozvoje a s tím související činností orgánů územního plánování, vyplývajících z dokumentu „Vliv nových technologií na sídelní strukturu, na strukturu sídel a na jejich spolupráci v sídelní struktuře“ (projekt č. TB020MMR023) ve vztahu k požadavkům obsaženým zejména v dokumentech Aktualizace č. 1 Politiky územního rozvoje, Politika architektury a stavební kultury České republiky, Strategie regionálního rozvoje ČR 2014–2020.

Rozbor požadavků nových technologií, významných pro usměrňování územního rozvoje, Ing. arch. Martin Tunka, CSc., pro MMR, odbor územního plánování, 2015.

Certifikovaná metodika TAČR Beta Standardy dostupnosti veřejné infrastruktury

Certifikovaná metodika vychází z obecně závazných předpisů a norem a ukazatelů a doplňuje je o standardy obsažené v různých relevantních podkladech pro plánování a výstavbu a publikovaných odborných pracích. Čerpá rovněž z obdobných nástrojů upravujících dostupnost veřejných infrastruktur v zahraničí.

Metodika je určena pro pořizovatele a projektanty územně plánovacích podkladů a územně plánovací dokumentace. Metodika napomůže sjednocení praxe územního plánování při vytváření podmínek pro zajišťování dostupnosti veřejných infrastruktur, jmenovitě vybraných druhů občanského vybavení, dopravní a technické infrastruktury a veřejných prostranství. Standardy podpoří efektivní plánování veřejné infrastruktury území odpovídající typu sídla a charakteru území z hlediska intenzity jeho využití.

Pro územně plánovací činnost na úrovni obcí se použijí standardy dostupnosti v plném rozsahu; standardy vyšší kategorie občanského vybavení se v případě menších obcí použijí v rámci širších vztahů. Pro územně plánovací činnost na úrovni krajů se použijí standardy dostupnosti týkající se vyšší kategorie občanského vybavení. Cílem je zejména zamezení zhoršování dostupnosti veřejných infrastruktur a rozvoje na plochách, kde nelze nebo není efektivní zajistit odpovídající standard dostupnosti veřejných infrastruktur.

Certifikovaná metodika TAČR Beta, projekt TB050MMR001 „Standardy dostupnosti veřejné infrastruktury“, ČVUT Praha 2016 [online]. 2017 [cit. 2017-11-02]. Dostupné z URL: http://www.uur.cz/default.asp?ID=4633#index_8.

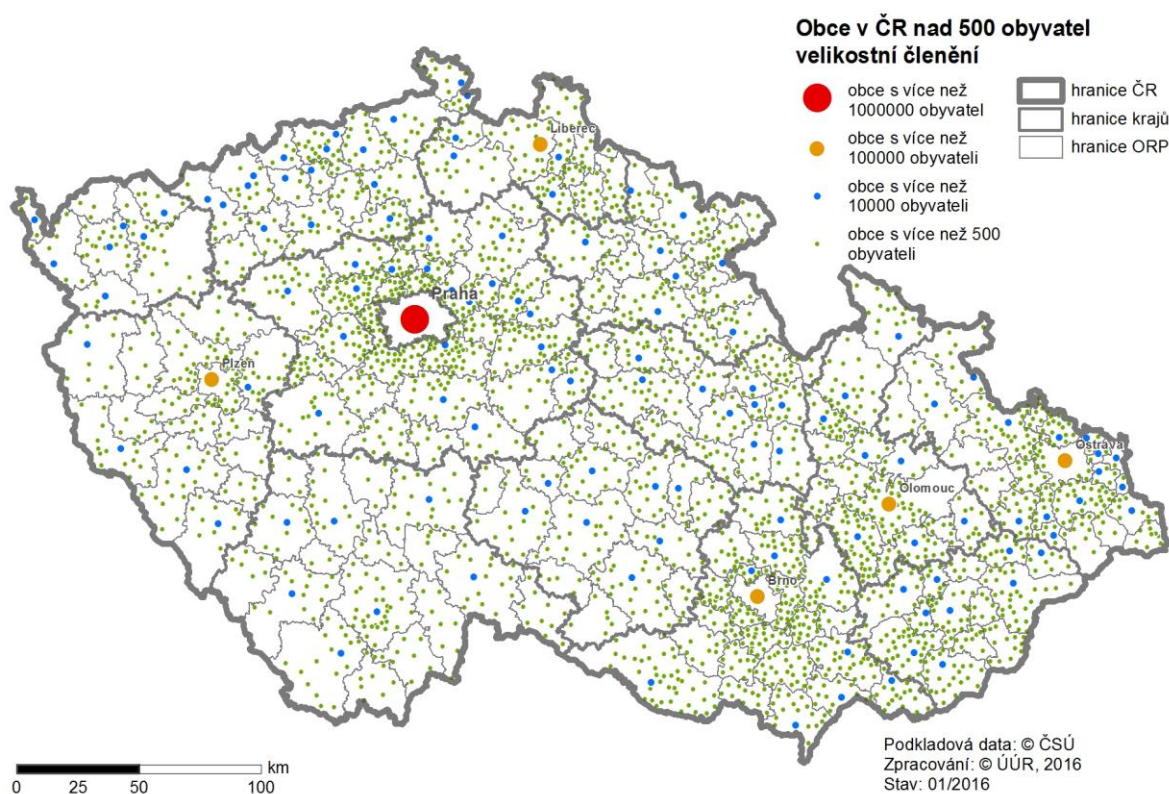
Podrobnější informace k vybraným výše uvedeným dokumentům uvádí příloha 6: Osídlení a sídelní struktura v zásadních celorepublikových dokumentech a projektech.

3. Osídlení a sídelní struktura ČR, vztah k územnímu plánování

Sídelní struktura ČR je dána dlouhodobým vývojem za působení přírodních i sociodemografických faktorů. Je ovlivněna demografickým, ekonomickým, politickým, historickým a environmentálním vývojem společnosti. Charakteristickými rysy sídelní struktury ČR je především vysoký stupeň rozdrobenosti venkovských sídel, která se projevuje existencí velkého počtu relativně malých obcí. Z 6253 obcí ČR činí téměř 2/3 malé obce do 500 obyvatel (počet venkovských sídel, vesnic, rozptýlených sídel, výsek a samot, činí v ČR asi 40 tisíc, při průměrné vzdálenosti sídel cca 1,5 km). Specifikem ČR je rovněž relativně nízký počet velkoměst. Významné je však zastoupení malých a středních měst do 10 tisíc obyvatel, která tvoří z celkového počtu 593 měst tři čtvrtiny, avšak žije v nich necelá čtvrtina městského obyvatelstva.

Sídelní struktura ČR je součástí evropské sídelní struktury a je ovlivněna vazbami k okolním zemím, především z pohledu dopravní a technické infrastruktury.

Obr. 1: Obce v ČR nad 500 obyvatel – velikostní členění k 1. 1. 2016

Zpracoval: Ústav územního rozvoje, 2016.

Sídelní strukturou se zabývá mnoho prací z různých pohledů, a sice historických, politických, hospodářských, demografických, kulturních a dalších. Sídelní struktura byla v minulosti řešena v mnoha odborných studiích a jiných materiálech, tímto tématem se zabývala spousta autorů a je k dispozici mnoho kvalitních prací a publikací zejména z Přírodovědecké fakulty UK – katedry geografie (Hampl, Gardavský aj.), mnohé práce Terplanu a. s., a další. Účel prací a samotné vymezení a definování osídlení byl přítom v jednotlivých pracích mnohdy odlišný.

Velká pozornost byla věnována sídelní struktuře a kategorizaci sídel v souvislosti se zavedením střediskové soustavy osídlení usnesením vlády ČSR ze dne 24. listopadu 1971 č. 283, zavedené ve snaze o racionalizaci rozvoje osídlení. Tato kategorizace zavedla na lokální úrovni diferenciaci sídel na střediska osídlení obvodního významu, střediska osídlení místního významu, nestředisková sídla trvalého významu a nestředisková sídla ostatní.

Střediska osídlení měla jasně vymezená spádová území, která měla obsluhovat vyšší občanskou vybaveností, měla se v nich soustřeďovat převaha nabídky bydlení a pracovních příležitostí, podporovaná z veřejných prostředků, zatímco nestředisková sídla trvalého významu měla být rozvíjena jen svépomocnou výstavbou pouze se státními příspěvky a nestředisková sídla ostatní neměla nárok na jakoukoliv státní podporu.

Později usnesení vlády č. 4 ze 7. ledna 1976 vedle střediskové soustavy vymezilo na vyšší územní úrovni sídelní regionální aglomerace s jádrovými a přidruženými sídelními centry a významná centra osídlení mimo tyto aglomerace, kde měl být přednostně zajišťován rozvoj. Později došlo k mnoha úpravám střediskové soustavy, zejména v kategorii sídel nižšího významu. V aglomeracích a městských regionech se pak podpora státu zaměřila i na budování společné dopravní a technické infrastruktury, jako byly velké vodárenské soustavy, propojující původně izolované zásobovací systémy měst a obcí a nahrazující někdy zničené lokální zdroje, společné kanalizační systémy a čistírny odpadních vod, rozvody elektřiny, plynu, společné systémy hromadné dopravy ap.

Středisková soustava osídlení byla definitivně zrušena usnesením vlády č. 387 ze dne 14. července 1993.

Později byla věnována pozornost kategorizaci osídlení zejména v souvislosti s novým administrativním členěním ČR a vznikem obvodů obcí s rozšířenou působností.

V současné době se v různých dokumentech objevují snahy nejen o kategorizaci jednotlivých center zejména na vyšší úrovni, ale i stanovení zásad rozvoje center jednotlivých kategorií a zavedení jistých standardů vybavenosti zejména veřejnými službami v jednotlivých kategoriích center.

Tato snaha je patrná nejen na celorepublikové úrovni, ale i na úrovni jednotlivých krajů. Ve způsobu a metodikách vymezení jednotlivých kategorií středisek, zejména však u kategorií nižšího řádu, je ale poměrně velký nesoulad, a to jak v jednotlivých územích, tak i mezi přístupem územního plánování a regionální politiky.

Za pozitivní trend lze považovat snahy, které v poslední době směřují ke sjednocení metodického vymezení středisek vyššího řádu na celorepublikové úrovni a nižšího řádu na úrovni krajské pro potřeby sjednocení a metodické vedení agendy územního plánování i regionální politiky. Dosavadním vyústěním těchto snah jsou materiály zpracované pro potřeby Odboru územního plánování a Odboru regionální politiky Ministerstva pro místní rozvoj v letech 2017–2019. Jedná se o materiály „Sídelní struktura České republiky – Návrh kategorizace center osídlení ČR a vymezení hlavních vazeb center v celorepublikovém a středoevropském kontextu“ a „Principy stanovení center osídlení v kategorii nižších sídel“. Autory kategorizace jsou Ing. arch. Milan Körner, CSc., RNDr. Jan Müller a kol.

Výstupy budou sloužit pro zpracování metodiky a jednotný postup při vymezování center osídlení na celostátní i regionální úrovni. Pro kategorizaci center nižšího řádu a ostatních obcí jsou zde stanovena jednotná pravidla. Konkrétní zařazení obce do příslušné kategorie je však řešeno zpracovatelem ÚAP, případně ZÚR.

Velmi významným posunem je rovněž snaha o zpracování návrhu zásad pro usměrňování územního rozvoje, rozhodování o změnách v území a stanovení úkolů pro územní plánování pro jednotlivé kategorie center osídlení.

V souvislosti s kategorizací center osídlení vyššího řádu, ale i kategorizací center nižšího řádu a ostatních obcí, se v posledním období otevírá jistá potřeba stanovení vybavenosti základními službami pro jednotlivé kategorie center osídlení.

Tato potřeba je zohledněna i v dokumentu Strategický rámec Česká republika 2030, který byl schválen vládou ČR v dubnu 2017. V „kapitole 4. Obce a regiony, Strategickém cíli 16 Veřejné služby v území jsou pro všechny obyvatele lépe dostupné“ se v bodě 2 uvádí: jsou stanoveny závazné standardy základních veřejných služeb a jim odpovídající veřejné infrastruktury občanského vybavení a jsou platné pro veškerou zástavbu.

V České republice až doposud specifické standardy pro dostupnost veřejné infrastruktury nebyly stanoveny. Za první metodiku, která se zabývá stanovením standardů v této oblasti je certifikovaná metodika, zpracovaná ČVUT v Praze v roce 2016 v rámci programu TAČR Beta, projekt TB050MMR001 Standardy dostupnosti veřejné infrastruktury. Tato certifikovaná metodika shrnuje relevantní celostátní a oborové předpisy, směrnice, normy a ukazatele, popřípadě čerpá z obdobných nástrojů upravujících dostupnost veřejných infrastruktur v zahraničí.

Do budoucna se předpokládá se, že se bude zvyšovat podíl obyvatel v městských oblastech. Stále stoupají požadavky na organizaci a udržitelnost těchto oblastí a sídel při zajištění ekonomického růstu, udržitelné

mobility, kvalitního životního prostředí, uspokojení sociálních potřeb populace a kvalitního dostupného bydlení. Stále získávají na významu rovněž projekty pro tzv. inteligentní města.

Úkolem územního plánování je mimo jiné společně s dalšími obory a ostatními sektorovými politikami, zejména s regionální politikou, vytvořit vhodné prostředí pro tento očekávaný vývoj a stanovení podmínek pro realizaci aktivit v těchto sídlech při umožnění udržitelného hospodářského růstu.

Z hlediska územního plánování je důležité umět zhodnotit současný stav území, identifikovat problémy a potenciály sídel a navrhnout taková řešení, která povedou nejen k rozvoji sídel samotných, ale zajistí koordinovaný rozvoj celého území.

Z hlediska územního plánování je rovněž nezbytné brát při těchto aktivitách v úvahu vnější vlivy a vazby na evropskou sídelní síť.

Cílem územního plánování je vytvářet předpoklady pro udržitelný rozvoj území, tj. pro soulad podmínek pro příznivé životní prostředí, hospodářský rozvoj a soudržnost obyvatel v území. Územní plánování ve veřejném zájmu chrání a rozvíjí přírodní, kulturní a civilizační hodnoty území, včetně urbanistického, architektonického a archeologického dědictví.

Nástroje územního plánování jsou především nástroje regulační na rozdíl od regionální politiky, kde jsou používány nástroje především nástroje iniciační (dotace, podpory ve formě daňových úlev atd.).

Dokumenty územního plánování jsou regulačními nástroji veřejné správy (stanovují regulativy pro veškeré rozhodování v území). V procesu řízení rozvoje daného území je třeba specifikovat rozvojové záměry, regulativy a nástroje, kterými bude rozvojové změny ovlivňovat.

Hlavním dokumentem územního plánování na celostátní úrovni je politika územního rozvoje. Na úrovni kraje jsou to zásady územního rozvoje.

Územní plán je nejdůležitějším nástrojem územního plánování z hlediska obce. Vymezuje zastavěné území, zastavitelné plochy, plochy přestavby, plochy pro veřejně prospěšné stavby, plochy pro veřejně prospěšná opatření, plochy pro územní rezervy a stanovuje podmínky využití těchto ploch. Územní plán v podrobnostech území obce zpřesňuje a rozvíjí cíle a úkoly územního plánování v souladu se zásadami územního rozvoje kraje a s politikou územního rozvoje. Pro komplexnější řešení rozvoje území je třeba koordinovat dokumenty územního plánování s ostatními koncepčními dokumenty.

V dalším textu je věnována pozornost zejména nástrojům územního plánování na celostátní a krajské úrovni ve vztahu k řešení pozitivního ovlivnění sídelní struktury daného území.

4. Hlavní zjištění týkajících se stavu a trendů struktury měst a obcí identifikovaných v Opatřeních 1.1.1 a 1.1.2 Politiky architektury a stavební kultury České republiky

Hlavními materiály pro zpracování doporučení k pozitivnímu ovlivnění sídelní struktury byly v souladu s Politikou architektury výstupy Opatření 1.1.1 (Analýza trendů vývoje struktury měst a obcí v ČR od roku 1989.) a Opatření 1.1.2 (Analýza vlivu nových technologií na sídelní strukturu a strukturu sídel a na jejich spolupráci v sídelní struktuře). Tato kapitola tedy uvádí hlavní zjištění, týkajících se stavu a trendů struktury sídel z těchto materiálů.

4.1. Materiál: Trendy vývoje struktury měst a obcí v ČR, výstup projektu TB0500MMR002

Ve studii TAČR Beta Trendy vývoje struktury měst a obcí v ČR byla jedním nejvýznamnějších výsledků typologie obcí podle populačního vývoje a vymezení typů území na základě změn v počtu obyvatel a změn využití území.

Metodicky je typologie kombinací dvou klasifikačních stupnic. Na jedné se obce dělí podle hlavního faktoru demografické změny (tím je buď různě silná migrace nebo přirozený přírůstek nebo jejich kombinace; 5 stupňů). Na druhé ose podle relativní významnosti změny pro danou obec (extrémní, silný či mírný nárůst nebo pokles, resp. stagnace; 7 stupňů).

Tab. 1: Kvantifikace kategorií

faktor změny	růst/pokles						
	EP (extrémní pokles)	SP (silný pokles)	MP (mírný pokles)	ST (stagnace)	MN (mírný nárůst)	SN (silný nárůst)	EN (extrémní nárůst)
2PM (významný faktor migrace)	1A	1B	1C		1E	1F	1G
PM (faktor migrace)	2A	2B	2C		2E	2F	2G
PPPM (faktor migrace a přirozené měny)	3A	3B	3C	3D	3E	3F	3G
PP (faktor přirozené měny)	4A	4B	4C		4E	4F	4G
2PP (významný faktor přirozené měny)	5A	5B	5C		5E	5F	5G

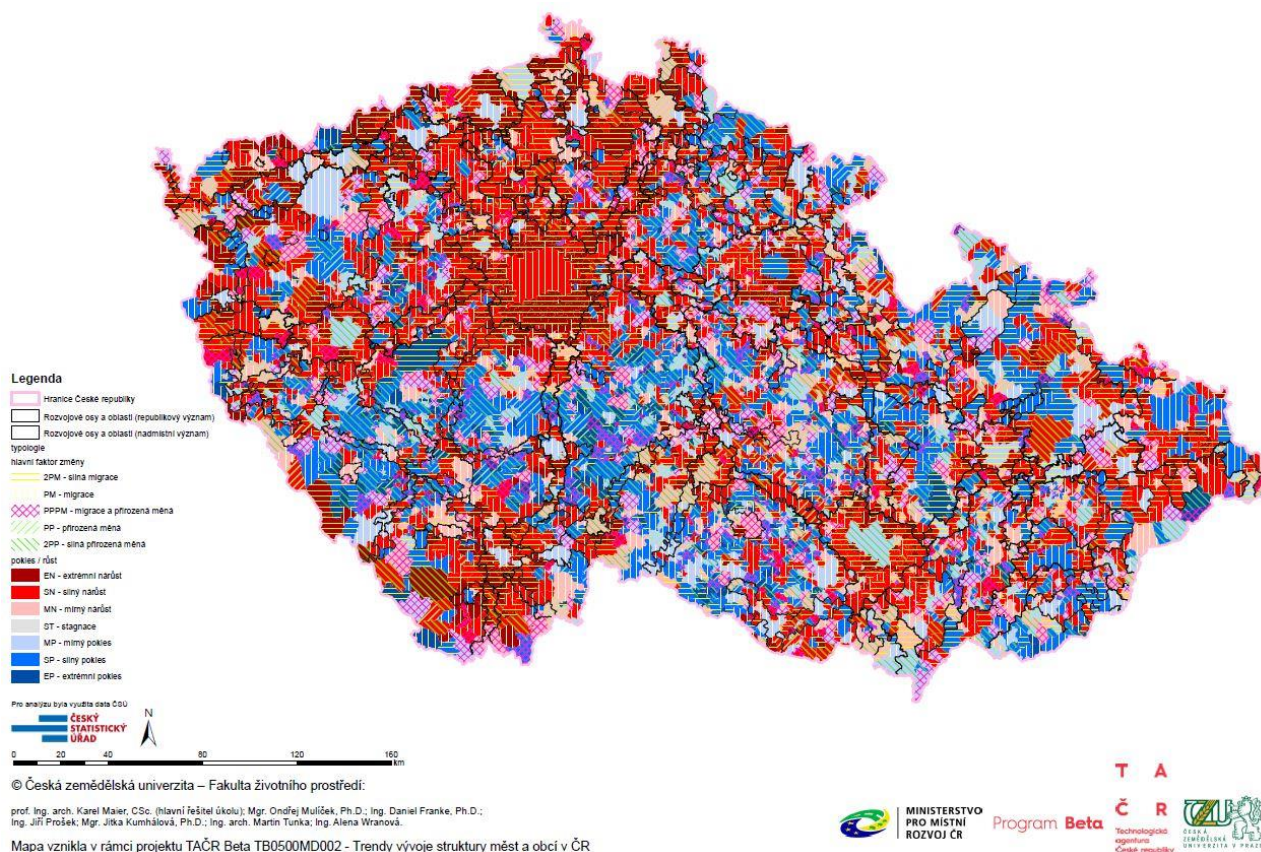
Zdroj: Studie TAČR Beta, Trendy vývoje struktury měst a obcí v ČR.

Tab. 2: Kvantifikace kategorií z hlediska počtu obcí (respektive území, která byla jako obce sledována)

faktor změny	růst/pokles							Celkový součet
	EP (extrémní pokles)	SP (silný pokles)	MP (mírný pokles)	ST (stagnace)	MN (mírný nárůst)	SN (silný nárůst)	EN (extrémní nárůst)	
2PM (významný faktor migrace)	78	256	39		54	775	762	1964
PM (faktor migrace)	97	289	134		199	850	158	1727
PPPM (faktor migrace a přirozené měny)	75	120	177	38	224	100	10	744
PP (faktor přirozené měny)	47	123	110		52	57	6	395
2PP (významný faktor přirozené měny)	110	444	105		93	151	5	908
Celkový součet	407	1232	565	38	622	1933	941	5738

Zdroj: Studie TAČR Beta, Trendy vývoje struktury měst a obcí v ČR.

Obr. 2: Typologie obcí podle populačního vývoje 1991–2011

Zdroj: Studie TAČR Beta, Trendy vývoje struktury měst a obcí v ČR.

Vyhodnocení nastalých změn

Z analýz ploch bydlení je patrný plošný nárůst ve všech obdobích. Nárůst probíhá jak v rozvojových oblastech a osách, tak i mimo ně. Zvláště výrazný je nárůst ve Středočeském kraji, Jihočeském kraji a kraji Plzeňském.

U ploch výroby je patrná ještě větší koncentrace změn v rozvojových oblastech a osách. Nové plochy jsou zaznamenávány především podél hlavních dopravních tahů, kde jsou patrné změny ve všech časových obdobích.

V rámci dílčí interpretace výsledků bylo identifikováno několik typů území na základě změn v počtu obyvatel a změn využití území. Změny v počtu obyvatel jsou jednoznačně identifikovatelné a do určité míry korelují se změnami počtu dětí ve věku 0–4 let, vysokoškolsky vzdělaných obyvatel a ekonomicky aktivních. Stejně tak změny ploch CLC (CORINE Land Cover – vyjadřuje přírůstky a úbytky ploch jednotlivých tříd) korelují se změnami počtu bytů. Identifikováno bylo pět prostorových vzorců jednotlivých typů vývoje ve dvou rozdílných obdobích:

- (A) – růst ploch bydlení a růst počtu obyvatel
- (B) – růst ploch bydlení a pokles počtu obyvatel
- (C) – pokles počtu obyvatel při nevýznamné změně ploch bydlení
- (D) – růst počtu obyvatel při nevýznamné změně ploch bydlení
- (E) – bez významnějších změn

Centra v prosperujících regionech vykazují lepší hodnoty než centra ve stagnujících a problémových regionech.

Prvním sledovaným obdobím je období mezi roky 1990 a 2000: území označené (A) reprezentuje rostoucí obce z hlediska počtu obyvatel a rozvojových ploch obklopující především Prahu; (D) reprezentuje rostoucí obce vytvářející rozsáhlý „růstový“ prostor zaujímající území většiny středních Čech, severních Čech a rozsáhlého území v okolí Českých Budějovic; patrné jsou výběžky do městského regionu Hradce Králové / Pardubic a Liberce. Na Moravě se pak jedná o území v okolí Brna a Ostravy. Celkově území Moravy a Slezska nevytváří jednoznačně identifikovaný prostorový vzorec a je zde identifikován menší počet obcí s klesajícím počtem obyvatel. Obce označené (C, E) reprezentují rozsáhlý prostor s klesajícím počtem

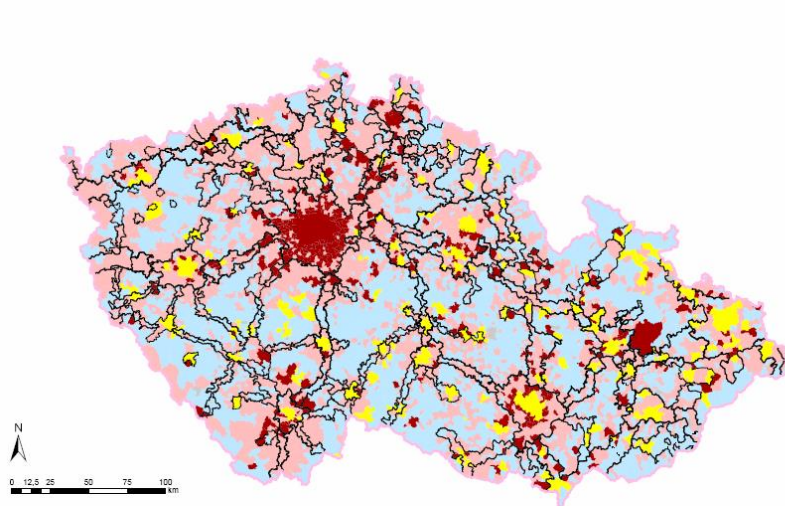
obyvatel v tomto období. Kategorie obcí označená (B) reprezentuje větší města, ve kterých v tomto období dochází k růstu ploch určených pro bydlení rychleji, než je růst počtu obyvatel.

Dalším sledovaným obdobím je období 2000 až 2012: s rostoucím jádrem Čech (A, D) s dalšími menšími rostoucími prostory kolem Brna a regionálních center v severní části Čech. Z tohoto zobecnění se vymykají některá regionální centra, která nevykazují ve srovnání s celostátními trendy relativní růst ve sledovaných ukazatelích týkajících se vesměs obyvatelstva a rezidenční funkce. (B) - Plzeň, Ostrava, Olomouc, Hradec Králové, Pardubice, Karlovy Vary, České Budějovice. Tomuto se vymykají centra Praha, Brno, Plzeň a Liberec (A), jež vykazují relativně „nejvyšší“ typologické zařazení mezi centry. Platí, že centra v prosperujících regionech vykazují úměrně „lepší“ hodnoty nežli centra ve stagnujících a problémových regionech.

Celková změna mezi roky 1990 a 2012 v souladu s výše popsanými trendy ukazuje na rostoucí propojení mezi centry a jejich zázemím a územní rozšiřování vlivu center na jejich zázemí. Rozvojový potenciál Prahy zřejmě ovlivňuje naprostou většinu Středočeského kraje. V případě metropolitních a regionálních center se nemusí jednat o oslabení těchto center, ale naopak o rozšiřování a posilování jejich funkčního aglomeračního prostoru. Zejména v případě širšího zázemí Prahy a v menší míře i Brna se potvrzuje jejich metropolizace, kdy celý region funguje jako jediný funkční celek a jednotlivá města a vesnice se v tomto celku funkčně specializují (Maier, Franke, 2015).

Obr. 3: Vztah mezi populačním vývojem a vývojem ploch bydlení v obcích mezi roky 1990, 2000 a 2012

Vyhodnocení změn v obcích mezi roky 1990 a 2012

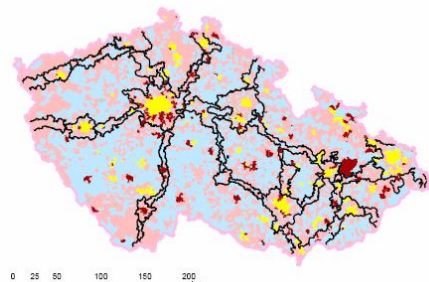
- Legenda**
- Hranice České republiky
  - Rozvojové osy a oblasti (republikový význam)
  - Rozvojové osy a oblasti (nadmístní význam)
- typy obcí
- (A) - růst počtu obyvatel a růst ploch bydlení
  - (B) - pokles počtu obyvatel a růst ploch bydlení
  - (C) - pokles počtu obyvatel při nevýznamné změně ploch bydlení
  - (D) - růst počtu obyvatel při nevýznamné změně ploch bydlení
  - (E) - beze změn

Pro analýzu byla využita data ČSÚ

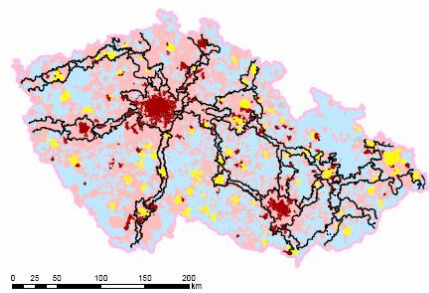
© Česká zemědělská univerzita – Fakulta životního prostředí:
 prof. Ing. arch. Karel Maier, CSc. (hlavní řešitel úkolu); Mgr. Ondřej Muříček, Ph.D.; Ing. Daniel Franke, Ph.D.;
 Ing. Jiří Prošek; Mgr. Jitka Kurnhánková, Ph.D.; Ing. arch. Martin Tunka; Ing. Alena Wranová.

Mapa vznikla v rámci projektu TAČR Beta TB0500MD002 - Trendy vývoje struktury měst a obcí v ČR

Vyhodnocení změn v obcích mezi roky 1990 a 2000

Vyhodnocení změn v obcích mezi roky 2000 a 2012

MINISTERSTVO
 PRO MÍSTNÍ
 ROZVOJ ČR

Program Beta

Technologická
 agentura
 České republiky

Č Z U P L
 Česká zemědělská
 univerzita v Praze

Zdroj: Studie TAČR Beta, Trendy vývoje struktury měst a obcí v ČR.

Materiál Trendy vývoje struktury měst a obcí v ČR obsahuje řadu obsáhlých tabulek. Z výstupů a tabulek vyplývá celá řada doporučení obsažených v návrzích opatření, podrobně jsou uvedeny dále v přílohách 1 až 4. Vybraná opatření jsou diskutována v rámci kapitoly 5 a 6 u příslušných nástrojů územního plánování.

4.2. Materiál: Vliv nových technologií na sídelní strukturu, na strukturu sídel a na jejich spolupráci v sídelní struktuře, výstup projektu č. TB020MMR023

Do uspořádání území, změny organizace území a sídelní struktury stále více zasahují nové technologie, které umožňují efektivněji využívat dostupnou infrastrukturu, ekonomický a environmentálně udržitelný růst. Tyto technologie přispívají ke zvýšení kvality života.

Vliv nových technologií je posuzován ve vztahu k rozvojovým územím, stabilizovaným územím a k periferním územím definovaným v základní typologii území, použité ve Strategii regionálního rozvoje ČR 2014 – 2020 (SRR ČR). Větší vlivy nových technologií lze očekávat v oblastech s větší dynamikou socioekonomických aktivit, tj. v rozvojových oblastech a rozvojových osách. Rozvojové oblasti a rozvojové osy odpovídají kategorii „rozvojová území“, použité v základní typologii území podle SRR ČR.

Využití nových technologií je propojeno se socioekonomickými procesy a jejich vliv se projeví zejména v rozvojových územích, tj. v metropolitních oblastech, sídelních aglomeracích, regionálních centrech (dle základní typologie území ČR použité v SRR ČR).

V dokumentech územního plánování PÚR ČR a ZÚR se nejvíce projeví vliv nových technologií v rozvojových oblastech a rozvojových osách, vymezených v PÚR ČR, zpřesňovaných a vymezovaných v ZÚR.

Vliv nových dopravních technologií by se měl projevit zejména v lepší organizaci dopravy, z čehož lze vyvozovat zvýšení počtu osob denně dojíždějících do rozvojových oblastí a os, z většího území než dosud. V souvislosti s tím lze očekávat v rozvojových územích, tedy i v rozvojových oblastech a rozvojových osách větší nároky na občanské vybavení. Toto se projeví v dalších centrech dojíždky a výsledkem bude rovněž posílení vazby spádových území s centry dojíždky. Lze předpokládat růst významu sídel, která leží při křížení nadregionálních dopravních tras, a lze očekávat nárůst významu sídel napojených na vysokorychlostní tratě.

Vývoj většiny technologií bude přispívat ke zvyšování rozdílů mezi metropolitními oblastmi a periferními oblastmi, k posilování významu rozvojových území na úkor periferií a k prohloubení rozdílů mezi těmito územími.

Výjimkou jsou částečně nové informační a komunikační technologie (ICT). V tomto případě se dá předpokládat, že zavádění nových ICT technologií a ICT infrastruktury bude působit především na existující socioekonomické trendy, jež budou ovlivňovat chování populace. ICT technologie umožní oproti jiným novým technologiím naopak snížení pracovní mobility a díky rozšíření možnosti práce z domova mohou ICT technologie přispět k posilování stabilizovaných a periferních oblastí. Místní obyvatelstvo bude mít díky ICT technologiím větší možnosti práce v místě bydliště a z domova, což zmírní potřebu stěhování za prací do větších center a omezí rovněž každodenní migrace za prací.

Tento pozitivní trend však vyvolá potřebu rozšíření základních služeb v místě bydliště těchto obyvatel, tedy v menších sídlech. Pokud nebude na potřebu nárůstu základních služeb v menších sídlech reagováno, vyvolá to migrace místních obyvatel za službami. Pozitivní trend snížení migrací za prací by tak nahradil negativní trend zvýšené migraci za službami. Proto je třeba věnovat problematice služeb v periferních oblastech pozornost. Tento trend může přispět k posilování socioekonomických úrovně stabilizovaných a periferních oblastí.

Fragmentace území ve vztahu k osídlení

V souvislosti se sídelní strukturou se jako velmi negativní jev ukazuje pokračující fragmentace území. Hlavními rizikovými aktivitami pro vznik fragmentace jsou:

- zemědělství – rozsáhlé chemicky ošetřované monokultury bez plevelů, vznikající pastevní areály, oplocování pozemků atd.,
- průmysl – výstavba průmyslových areálů (často mimo stávající intravilány obcí), těžba nerostných surovin atd.,
- výstavba obytných souborů a doprovodné infrastruktury – individuální objekty i celá satelitní města, obchodní zóny atd. (často mimo stávající intravilány obcí). Obecně problém nové výstavby nespočívá pouze ve vlastních objektech, ale ve veškeré infrastruktuře, kterou s sebou do krajiny přináší.
- dopravní infrastruktura – výstavba nových dálnic, silnic a železnic.

Nefragmentovaná oblast je označována jako UAT (unfragmented area with traffic), nebo také jako polygon UAT.

Násobná fragmentace

Vzniká umístěním dvou nebo více paralelních dopravních cest do jednoho koridoru. Když je intenzivní provoz na obou komunikacích (např. na dálnici a staré silnici, které jsou často vzdáleny 0,3–1 km), představuje dvojitá fragmentace prakticky neprůchodnou bariéru. Paralelní umístění dopravních cest může být efektivní hlavně u víceúčelových dopravních koridorů, protože se vytváří pouze jedna bariéra místo dvou a více.

Metodické doporučení Ministerstva životního prostředí ČR, odboru ekologie krajiny a lesa, k posuzování fragmentace krajiny dopravními liniovými stavbami

Vymezení nefragmentovaných oblastí: Cílem je získání a zpracování dat, které vede k vymezení nefragmentovaných oblastí v rámci zájmového území. Nefragmentovaná oblast je ve smyslu definice převzaté z prací (Gawlak, 2001; Illman, Lehrke et Schäfer ed. 2000; Binot-Hafke, Illmann, Schäfer et Wolf ed. 2002) definována jako část krajiny, která splňuje současně tyto dvě podmínky:

- a) je ohraničena buď silnicemi s intenzitou dopravy vyšší než 1000 vozidel/den nebo vícekolejnými železnicemi,
- b) má rozlohu větší nebo rovnou 100 km² (= limitní velikost území).

Vzhledem ke skutečnosti, že výstupy a opatření z výše popsaných materiálů mají být promítnuty do nástrojů územního plánování na celostátní a krajské úrovni, je v dalším textu věnována pozornost hlavním dokumentům územního plánování na celostátní a krajské úrovni, a sice politice územního rozvoje a zásadám územního rozvoje ve vztahu k osídlení a sídelní struktuře.

5. Politika územního rozvoje České republiky (ve znění závazném od 11. 9. 2020) jako hlavní dokument územního plánování na celorepublikové úrovni ve vztahu k sídelní struktuře

Politika územního rozvoje ČR s ohledem na jedinečnost charakteru území a **struktury osídlení sídelní struktury** České republiky zohledňuje požadavky na udržitelný rozvoj území a územní soudržnost, které pro Českou republiku vyplývají z členství v EU, z mezinárodních smluv, z členství v mezinárodních organizacích (OSN, OECD, Rada Evropy) a dalších mezinárodních dohod, smluv a úmluv, vztahujících se k územnímu rozvoji, ve kterých je Česká republika jednou ze smluvních stran. Politika územního rozvoje ČR bere v potaz i záměry obsažené v dokumentech územního rozvoje sousedních států.

Politika územního rozvoje ČRČR vymezuje oblasti, osy, koridory a plochy s ohledem na prokázané potřeby rozvoje území státu.

5.1. Východiska

5.1.1 Vztah republikových priorit územního plánování pro zajištění udržitelného rozvoje území obsažených v PÚR ČR k osídlení a sídelní struktuře

Republikové priority územního plánování (dále též „republikové priority“) v souladu s charakterem území ČR, **jeho sídelní strukturou** a účelem PÚR ČR, stanovují rámce k vytváření vyváženého vztahu územních podmínek pro příznivé životní prostředí, pro hospodářský rozvoj a pro soudržnost společenství obyvatel v území (udržitelný rozvoj území). Dále republikové priority pro zajištění udržitelného rozvoje území podle § 31 stavebního zákona určují požadavky na konkretizaci obecně formulovaných cílů a úkolů územního plánování a určují strategii a základní podmínky pro jejich naplňování v územně plánovací činnosti krajů a obcí a při tvorbě resortních koncepcí s důsledky pro území.

Vztah k osídlení a vliv na utváření sídelní struktury má většina činností probíhajících v území a tedy většina republikových priorit, vymezených v PÚR ČR. Některé z priorit se dotýkají přímo osídlení a přispívají k pozitivnímu ovlivňování sídelní struktury a to zejména na úrovni ZÚR a některé sahají zprostředkovaně i do působnosti územních plánů.

Vybrané republikové priority, s užší vazbou na osídlení a vývoj struktury měst a obcí v ČR

- Ve veřejném zájmu chránit a rozvíjet přírodní, civilizační a kulturní hodnoty území, včetně urbanistického, architektonického a archeologického dědictví. Zachovat ráz jedinečné urbanistické struktury území, sídelní struktury a jedinečné kulturní krajiny, které jsou výrazem identity území, jeho historie a tradice. Tato území mají značnou hodnotu, např. i jako turistické atraktivity. Jejich ochrana by měla být provázána s potřebami ekonomického a sociálního rozvoje v souladu s principy udržitelného rozvoje. V některých případech je nutná cílená ochrana míst zvláštního zájmu, v jiných případech je třeba chránit, respektive obnovit celé krajinné celky. Krajina je živým v čase proměnným celkem, který vyžaduje tvůrčí, avšak citlivý přístup k vyváženému všestrannému rozvoji tak, aby byly zachovány její stěžejní kulturní, přírodní a užitné hodnoty.
- Podporovat polycentrický rozvoj sídelní struktury. Vytvářet předpoklady pro posílení partnerství mezi městskými a venkovskými oblastmi a zlepšit tak jejich konkurenceschopnost.
- Vytvářet územní podmínky pro zajištění migrační propustnosti krajiny pro volně žijící živočichy a pro člověka, zejména při umísťování dopravní a technické infrastruktury. V rámci územně plánovací činnosti omezovat nežádoucí srůstání sídel s ohledem na zajištění přístupnosti a prostupnosti krajiny.
- Vytvářet podmínky pro koordinované umísťování veřejné infrastruktury v území a její rozvoj a tím podporovat její účelné využívání v rámci sídelní struktury. Vytvářet rovněž podmínky pro zkvalitnění dopravní dostupnosti obcí (měst), které jsou přirozenými regionálními centry v území tak, aby se díky možnostem, poloze i infrastruktuře těchto obcí zlepšovaly i podmínky pro rozvoj okolních obcí ve venkovských oblastech a v oblastech se specifickými geografickými podmínkami.
- Vymežit a chránit ve spolupráci s dotčenými obcemi před zastavěním pozemky nezbytné pro vytvoření souvislých ploch veřejně přístupné zeleně (zelené pásy) v rozvojových oblastech a v rozvojových osách a ve specifických oblastech, na jejichž území je krajina negativně poznamenána lidskou činností, s využitím její přirozené obnovy; cílem je zachování souvislých pásů nezastavěného území v bezprostředním okolí velkých měst, způsobilých pro nenáročnou formu krátkodobé rekreace a dále pro vznik a rozvoj lesních porostů a zachování prostupnosti krajiny.

Další příklady priorit PÚR ČR s méně významnou vazbou na sídelní strukturu:

- Při stanovování způsobu využití území v územně plánovací dokumentaci dávat přednost komplexním řešením před uplatňováním jednostranných hledisek a požadavků, které ve svých důsledcích zhoršují stav i hodnoty území. Vhodná řešení územního rozvoje je zapotřebí hledat ve spolupráci s obyvateli území i s jeho uživateli a v souladu s určením a charakterem oblastí, os, ploch a koridorů vymezených v PÚR ČR.
- Při územně plánovací činnosti vycházet z principu integrovaného rozvoje území, zejména měst a regionů, který představuje objektivní a komplexní posuzování a následné koordinování prostorových, odvětvových a časových hledisek. Integrovaný rozvoj území přesahující hranice obcí zajišťují již uvedené úkoly pro územní plánování týkající se koordinace veřejné infrastruktury a v případě Metropolitní rozvojové oblasti Praha též obecné koordinace rozvoje a problémů suburbanizace. Realizace těchto úkolů spočívá v pořizování územních studií, jež však mohou být podle zákona pouze podkladem, a tudíž nejsou pro pořizování například územních plánů závazné
- Rozvojové záměry, které mohou významně ovlivnit charakter krajiny, umísťovat do co nejméně konfliktních lokalit a následně podporovat potřebná kompenzační opatření. S ohledem na to při územně plánovací činnosti, pokud je to možné a odůvodněné, respektovat veřejné zájmy např. ochrany biologické rozmanitosti a kvality životního prostředí, zejména formou důsledné ochrany zvláště chráněných území, lokalit soustavy Natura 2000, mokřadů, ochranných pásem vodních zdrojů, chráněné oblasti přirozené akumulace vod a nerostného bohatství, ochrany zemědělského a lesního půdního fondu. Vytvářet územní podmínky pro implementaci a respektování územních systémů ekologické stability a zvyšování a udržování ekologické stability a k zajištění ekologických funkcí i v ostatní volné krajině a pro ochranu krajinných prvků přírodního charakteru v zastavěných územích, zvyšování a udržování rozmanitosti venkovské krajiny. V rámci územně plánovací činnosti vytvářet podmínky pro ochranu krajinného rázu s ohledem na cílové charakteristiky a typy krajiny a vytvářet podmínky pro využití přírodních zdrojů.
- Vytvářet podmínky pro zlepšování dostupnosti území rozšiřováním a zkvalitňováním dopravní infrastruktury s ohledem na potřeby veřejné dopravy a požadavky ochrany veřejného zdraví, zejména uvnitř rozvojových oblastí a rozvojových os. Možnosti nové výstavby je třeba dostatečnou veřejnou infrastrukturou přímo podmínit. Vytvářet podmínky pro zvyšování bezpečnosti a plynulosti dopravy, ochrany a bezpečnosti obyvatelstva a zlepšování jeho ochrany před hlukem a emisemi, s ohledem na to vytvářet v území podmínky pro environmentálně šetrné formy dopravy (např. železniční, cyklistickou).
- Při stanovování způsobu využití území v územně plánovací dokumentaci dávat přednost komplexním řešením před uplatňováním jednostranných hledisek a požadavků, které ve svých důsledcích zhoršují stav i hodnoty území. Vhodná řešení územního rozvoje je zapotřebí hledat ve spolupráci s obyvateli území i s jeho uživateli a v souladu s určením a charakterem oblastí, os, ploch a koridorů vymezených v PÚR ČR.
- Vytvářet předpoklady pro polyfunkční využívání opuštěných areálů a ploch (tzv. brownfields průmyslového, zemědělského, vojenského a jiného původu). Hospodárně využívat zastavěné území (podpora přestaveb revitalizací a sanací území) a zajistit ochranu nezastavěného území (zejména zemědělské a lesní půdy) a zachování veřejné zeleně, včetně minimalizace její fragmentace. Cílem je účelné využívání a uspořádání území úsporné v nárocích na veřejné rozpočty na dopravu a energie, které koordinací veřejných a soukromých zájmů na rozvoji území omezuje negativní důsledky suburbanizace pro udržitelný rozvoj území.
- Vytvářet podmínky pro preventivní ochranu území a obyvatelstva před potenciálními riziky a přírodními katastrofami v území (záplavy, sesuvy půdy, eroze, sucho atd.) s cílem minimalizovat rozsah případných škod. Zejména zajistit územní ochranu ploch potřebných pro umísťování staveb a opatření na ochranu před povodněmi a pro vymezení území určených k řízeným rozlivům povodní. Vytvářet podmínky pro zvýšení přirozené retence srážkových vod v území s ohledem na sídelní strukturu a kulturní krajinu jako alternativy k umělé akumulaci vod.

Republikové priority obsažené v PÚR ČR se vztahem k bydlení:

- Podle místních podmínek vytvářet předpoklady pro lepší dostupnost území a zkvalitnění dopravní a technické infrastruktury s ohledem na prostupnost krajiny. Při umísťování dopravní a technické infrastruktury zachovat prostupnost krajiny a minimalizovat rozsah fragmentace krajiny; je-li to z těchto hledisek účelné, umísťovat tato zařízení souběžně. Zmírňovat vystavení městských oblastí nepříznivým účinkům tranzitní železniční a silniční dopravy, mimo jiné i prostřednictvím obchvatů městských oblastí,

nebo zajistit ochranu jinými vhodnými opatřeními v území. Zároveň však vymezovat plochy pro novou obytnou zástavbu tak, aby byl zachován dostatečný odstup od vymezených koridorů pro nové úseky dálnic, silnic I. třídy a železnic, a tímto způsobem důsledně předcházet zneprůchodnění území pro dopravní stavby i možnému nežádoucímu působení negativních účinků provozu dopravy na veřejné zdraví obyvatel (bez nutnosti budování nákladních technických opatření na eliminaci těchto účinků).

- Na územích, kde dochází dlouhodobě k překračování zákonem stanovených mezních hodnot imisních limitů pro ochranu lidského zdraví, je nutné předcházet dalšímu významnému zhoršování stavu. Vhodným uspořádáním ploch v území obcí vytvářet podmínky pro minimalizaci negativních vlivů koncentrované výrobní činnosti na bydlení. Vymezovat plochy pro novou obytnou zástavbu tak, aby byl zachován dostatečný odstup od průmyslových nebo zemědělských areálů.
- Při stanovování urbanistické koncepce posoudit kvalitu bytového fondu ve znevýhodněných městských částech a v souladu s požadavky na kvalitní městské struktury, zdravé prostředí a účinnou infrastrukturu věnovat pozornost vymezení ploch přestavby.

5.1.2 Rozvojové oblasti a osy vymezené v PÚR ČR, východiska PÚR ČR

Politika územního rozvoje ČR v souladu s požadavky stavebního zákona vymezuje rozvojové oblasti a rozvojové osy, což jsou území, v nichž z důvodů soustředění aktivit mezinárodního a republikového významu existují zvýšené požadavky na změny v území. Zvýšené požadavky na změny území však nemusí vyplývat jen z rozvojových záměrů v území z důvodů jeho vysoké atraktivity.

V rozvojových oblastech a rozvojových osách je nutno vytvářet, udržovat a koordinovat územní připravenost na zvýšené požadavky změn v území a při respektování republikových priorit územního plánování umožňovat odpovídající využívání území a zachování jeho hodnot. Zvýšené požadavky na změny v území rozvojových oblastí a rozvojových os vyžadují aktivní součinnost všech složek veřejné správy, zvláště pak dotčených orgánů, chránících veřejné zájmy podle zvláštních právních předpisů při řešení úkolů pro územní plánování a při plnění příslušných doporučení.

Při rozhodování a posuzování záměrů na změny území ve všech rozvojových oblastech a rozvojových osách je nutno sledovat z pohledu vlivu na utváření sídelní struktury a struktury sídel zejména:

- rozvoj bydlení při upřednostnění rozvoje uvnitř zastavěného území,
- předcházení prostorové sociální segregaci, fragmentaci krajiny nově vymezenými zastavitelnými plochami a záborům ploch veřejné zeleně sloužící svému účelu,
- nové využití nevyužívaných průmyslových, skladových, dopravních a jiných ploch,
- zachování a rozvoj společenské funkce tradičních městských center.

Územní plánování má při respektování republikových priorit územního plánování umožňovat v rozvojových oblastech a rozvojových osách intenzivní využívání území v souvislosti s rozvojem veřejné infrastruktury. Z tohoto důvodu v rozvojových oblastech a v rozvojových osách vytvářet podmínky pro umístění aktivit mezinárodního a republikového významu s požadavky na změny v území a tím přispívat k zachování charakteru území mimo rozvojové oblasti a rozvojové osy.

Rozvojové oblasti v PÚR ČR

Rozvojové oblasti zahrnují obce, ovlivněné rozvojovou dynamikou hlavního centra (krajského města) při případném spolupůsobení vedlejších center.

Rozvojové oblasti (ROB) jsou oblastmi, ve kterých dochází či s vysokou pravděpodobností bude docházet k problémům a územním konfliktům, vyplývajícím z rozvoje.

Vymezení ROB je vázáno především na sídelní strukturu a dopravní infrastrukturu. V případě rozvojových oblastí jsou v PÚR ČR odlišeny metropolitní rozvojové oblasti Praha, Brno a Ostrava od ostatních rozvojových oblastí s centry v krajských městech. Rozvojové oblasti jsou vymezeny dle správních obvodů obecních úřadů obcí s rozšířenou působností a případně jejich částí.

Důvody vymezení rozvojových oblastí spočívají ve většině případů v území ovlivněném rozvojovou dynamikou hlavního centra, kterým je ve všech případech krajské město případně hlavní město Praha, v některých případech se spolupůsobením vedlejších center nebo husté sítě vedlejších center a kompaktního urbanizovaného osídlení se soustředěním kulturních a ekonomických aktivit. Podstatným rozvojovým předpokladem je v mnoha případech napojení na významnou dopravní infrastrukturu.

PÚR ČR stanovuje úkoly pro územní plánování, které se v rozvojových oblastech týkají především územních studií řešících zejména vzájemné vazby veřejné infrastruktury (Praha, Ostrava, Brno), popřípadě řešení dalších problémů dopravní infrastruktury (Brno, Liberec, České Budějovice).

V případě Metropolitní rozvojové oblasti Praha je úkolem pro územní plánování koordinace rozvoje a využití území hlavního města Prahy a Středočeského kraje a pořízení územní studie řešící problémy suburbanizace.

Pro územní plánování rozvojových oblastí Hradec Králové / Pardubice, Plzeň, Ústí nad Labem, Olomouc, Zlín, Jihlava a Karlovy Vary PÚR ČR nejsou stanoveny úkoly pro územní plánování.

Pro všechny rozvojové oblasti vymezené v PÚR ČR platí rovněž republikové priority a požadavky na koridory a plochy dopravní a technické infrastruktury, pokud je jimi území rozvojových oblastí dotčeno.

Tab. 3: Rozvojové oblasti republikového významu vymezené v PÚR ČR (ve znění závazném od 11. 9. 2020).

Označení rozvojové oblasti	
OB1	Metropolitní rozvojová oblast Praha
OB2	Metropolitní rozvojová oblast Ostrava
OB3	Metropolitní rozvojová oblast Brno
OB4	Rozvojová oblast Hradec Králové/Pardubice
OB5	Rozvojová oblast Plzeň
OB6	Rozvojová oblast Ústí nad Labem
OB7	Rozvojová oblast Liberec
OB8	Rozvojová oblast Olomouc
OB9	Rozvojová oblast Zlín
OB10	Rozvojová oblast České Budějovice
OB11	Rozvojová oblast Jihlava
OB12	Rozvojová oblast Karlovy Vary

Zpracoval: Ústav územního rozvoje, 2020.

Rozvojové osy v PÚR ČR

Rozvojové osy zahrnují obce, v nichž existují, nebo lze reálně očekávat zvýšené požadavky na změny v území, vyvolané dopravní vazbou na existující nebo připravované kapacitní silnice a železnice při spolupůsobení rozvojové dynamiky příslušných center osídlení.

Do rozvojových os nejsou zařazovány obce, které jsou již součástí rozvojových oblastí.

Rozvojové osy jsou v PÚR ČR vymezeny a definovány především ve vazbě na stávající i plánovanou dopravní infrastrukturu a hlavní centra osídlení.

Většina vymezených rozvojových os má vazbu na dálniční síť, síť významných rychlostních komunikací a dalších významných silničních tahů, železniční síť významných tratí, tranzitních železničních koridorů, případně vodních cest. Takto dané vymezení ve vazbě na významnou dopravní infrastrukturu je ovlivněno spolupůsobením center osídlení.

Pouze v případě OS7 – Rozvojová osa Ústí nad Labem–Chomutov–Karlovy Vary–Cheb–hranice ČR/Německo (–Bayreuth) je důvodem vymezení území ovlivněné hustým urbanizovaným osídlením s centry Most, Litvínov, Chomutov, Kadaň, Klášterec nad Ohří, Sokolov a Cheb, soustředěním povrchové těžby hnědého uhlí s velkými dopady na změny v území.

Z celkem čtrnácti rozvojových os PÚR ČR jsou stanoveny úkoly pro územní plánování pouze pro osy OS2 a OS7. Úkoly se týkají řešení přestavby a dostavby koridorů a vybraných úseků dopravních tahů a rovněž ukládají vytvářet územní podmínky pro řešení protipovodňové ochrany v údolí Labe, a vytvářet územní podmínky pro řešení negativních dopadů velkoplošné a pohledově exponované těžby surovin.

Většina os vymezených v PÚR ČR navazuje na rozvojové osy v zahraničí.

Tab. 4: Rozvojové osy v PÚR ČR (ve znění závazném od 11. 9. 2020).

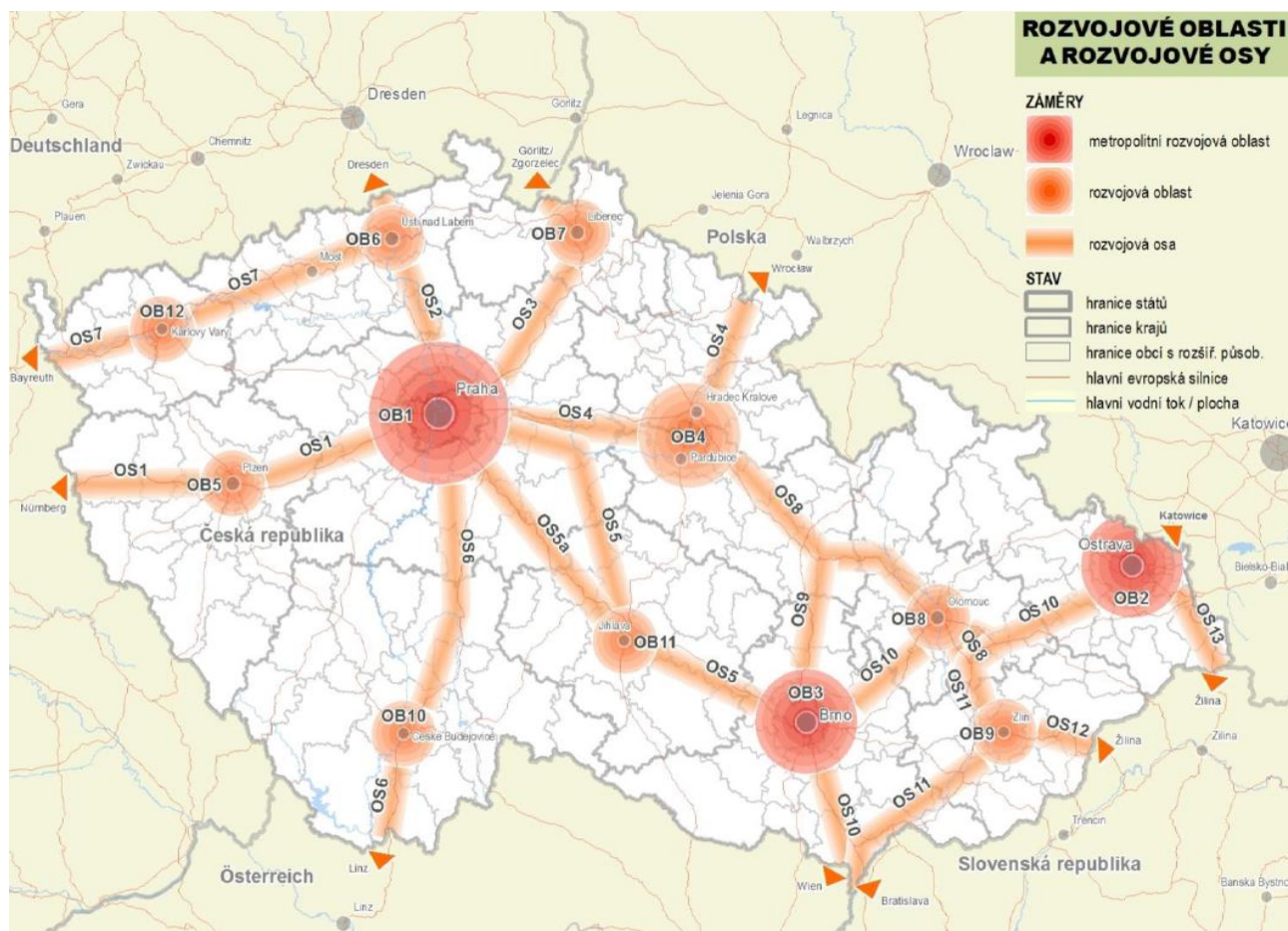
Označení rozvojové osy		Vymezení rozvojové osy
OS1	Praha–Plzeň–hranice ČR/Německo (–Nürnberg)	Obce mimo rozvojové oblasti, s výraznou vazbou na významnou dopravní cestu, tj. dálnici D5 a železniční trať č. 170 v úseku Praha–Stříbro.
OS2	Praha–Ústí nad Labem–hranice ČR/Německo (–Dresden)	Obce mimo rozvojové oblasti, s výraznou vazbou na významnou dopravní cestu, tj. dálnici D8 a železniční trať č. 090.
OS3	Praha–Liberec–hranice ČR/Německo, Polsko (–Görlitz/Zgorzelec)	Obce mimo rozvojové oblasti, s výraznou vazbou na významné dopravní cesty, tj. silnice R10 a R35 při spolupůsobení center Mladá Boleslav a Turnov.
OS4	Praha–Hradec Králové/Pardubice (podél dálnice D11)–Trutnov–hranice ČR/Polsko(–Wroclaw). Další větev rozvojové osy je Praha–Kolín–Chvaletice–Pardubice (podél železničního spojení Praha–Kolín–Pardubice).	Obce mimo rozvojové oblasti, s výraznou vazbou na významné dopravní cesty, tj. dálnici D11, koridory připravovaného pokračování dálnice D11 a připravované rychlostní silnice R11 a železniční trať č. 010 v úseku Praha–Pardubice.
OS5	Praha–(Kolín)–Jihlava–Brno	Obce mimo rozvojové oblasti, s výraznou vazbou na významné dopravní cesty, tj. dálnici D1, silnice I/38 (S8) a I/12.
OS5a	Praha–Jihlava	Obce mimo rozvojové oblasti, s výraznou vazbou na významnou dopravní cestu, tj. dálnici D1 v úseku Praha–Jihlava.
OS6	Praha–Benešov–Tábor–České Budějovice–hranice ČR/Rakousko (–Linz)	Obce mimo rozvojové oblasti, s výraznou vazbou na významné dopravní cesty, tj. silnici I/3 a železniční trať č. 220.
OS7	Ústí nad Labem–Chomutov–Karlovy Vary–Cheb–hranice ČR/Německo (–Bayreuth)	Obce mimo rozvojové oblasti, s výraznou vazbou na významné dopravní cesty, tj. v západní části na rychlostní silnici R6 a ve východní části na silnici I/13.
OS8	Rozvojová osa Hradec Králové/Pardubice–Moravská Třebová–Mohelnice–Olomouc–Přerov	Obce mimo rozvojové oblasti a rozvojovou osu OS11, s výraznou vazbou na významné dopravní cesty, tj. rychlostní silnici R35, silnici I/35, koridor připravované rychlostní silnice R35 a železniční trať č. 010 a 270.
OS9	Brno–Svitavy/Moravská Třebová	Obce mimo rozvojové oblasti a rozvojovou osu OS8, s výraznou vazbou na významné dopravní cesty, tj. silnici I/43, koridor připravované kapacitní silnice S43 a železniční trať č. 260.
OS10	(Katowice–) hranice Polsko/ČR–Ostrava–Lipník nad Bečvou–Olomouc–Brno–Břeclav–hranice ČR/Slovensko (–Bratislava)	Obce mimo rozvojové oblasti, s výraznou vazbou na významné dopravní cesty, tj. dálnice D1, D2, rychlostní silnice R35, R46 a R48 a železniční trať č. 250 v úseku Brno–Břeclav a č. 270 v úseku Bohumín–Lipník nad Bečvou–Olomouc.
OS11	Lipník nad Bečvou–Přerov–Uherské Hradiště–Břeclav–hranice ČR/Rakousko	Obce mimo rozvojové oblasti a rozvojovou osu OS10, s výraznou vazbou na významné dopravní cesty, tj. silnici I/55, koridor připravované rychlostní silnice R55 a železniční trati č. 270 v úseku Lipník nad Bečvou–Přerov a č. 330 v úseku Přerov–Břeclav.
OS12	Zlín–hranice ČR/Slovensko (–Púchov)	Obce mimo rozvojové oblasti, s výraznou vazbou na významnou dopravní cestu, tj. koridor připravované rychlostní silnice R49.
OS13	Ostrava–Třinec–hranice ČR/Slovensko (–Čadca)	Obce mimo rozvojové oblasti, s výraznou vazbou na významné dopravní cesty, tj. silnici I/11, koridor připravované kapacitní silnice Bohumín–Havířov–Třanovice–Mosty u Jablunkova–hranice ČR/Slovensko a železniční trať č. 320.

Zpracoval: Ústav územního rozvoje, 2020.

Kraje v zásadách územního rozvoje dle potřeby upřesní vymezení rozvojových oblastí a rozvojových os v rozlišení podle území jednotlivých obcí, popřípadě jednotlivých katastrálních území, při respektování důvodů vymezení dotyčných rozvojových oblastí a rozvojových os. V případě rozvojových os a oblastí je možné tyto osy nebo oblasti vymežit i pouze v části katastrálního území.

Obr. 4: Rozvojové oblasti a rozvojové osy vymezené v PÚR ČR (ve znění závazném od 11. 9. 2020).

Zdroj: Politika územního rozvoje ČR (ve znění závazném od 11. 9. 2020). Dostupné z URL: <https://www.mmr.cz/cs/ministerstvo/stavebni-pravo/koncepce-a-strategie/politika-uzemniho-rozvoje-ceske-republiky/uplne-zneni-politiky-uzemniho-rozvoje-ceske-re-1>

PÚR ČR uvádí požadavky na součinnost všech složek veřejné správy při řešení rozvojových oblastí a rozvojových os.

Mimo rozvojových oblastí a rozvojových os je v PÚR ČR řešeno ostatní území pouze v rámci Specifických oblastí. Ostatní venkovský prostor PÚR ČR samostatně neřeší a neřeší ani sídelní strukturu ve venkovském prostoru mimo ROB a ROS, pro celé území ČR však stanoví republikové priority pro zajištění udržitelného rozvoje území.

Specifické oblasti v PÚR ČR.

Podle článku (65) PÚR ČR jsou Specifické oblasti vymezovány v územích, ve kterých se v porovnání s ostatním územím ČR dlouhodobě projevují problémy z hlediska udržitelného rozvoje území, tj. problémy se zajištěním vyváženého vztahu příznivého životního prostředí, hospodářského rozvoje a soudržnosti společenství obyvatel území (uvedené v důvodech vymezení). Přitom se jedná o území se specifickými hodnotami anebo se specifickými problémy mezinárodního a republikového významu, nebo které svým významem přesahují území kraje.

Specifické oblasti jsou dále vymezovány v územích, ve kterých se projevují aktuální problémy republikového významu, nebo které svým významem přesahují území kraje.

V článku (66) PÚR ČR se uvádí, že Specifické oblasti zahrnují obce, ve kterých je dle zjištěných skutečností nejnaléhavější potřeba řešení problémů z hlediska udržitelného rozvoje území, nebo potřeba řešení aktuálních problémů. Účelem vymezení specifických oblastí je, aby v nich kraje, ministerstva a jiné ústřední správní úřady v rámci svých působností vytvářely podmínky pro odstranění problémů s cílem umožnit udržitelný rozvoj území a to v souladu s cíli a úkoly územního plánování definovanými stavebním zákonem a při respektování republikových priorit územního plánování a ochrany přírodních, kulturních a civilizačních hodnot území.

Periferní venkovské oblasti jsou v rámci specifických oblastí řešeny zejména ve článku (68) d.) Kraje prověří možnosti dalšího rozvoje specifických oblastí mj. s ohledem na periferní polohu území. Zejm. zlepšováním dopravní dostupnosti vnitřních periferií a příhraničních oblastí.

5.2. Návrh doporučení pro řešení osídlení a sídelní struktury

Pro správnou aplikaci nástrojů územního plánování, ale i regionální politiky je nezbytné poznání a vazby konkrétních socioekonomických a přírodních podmínek dané oblasti a sídelní struktury. Pro stanovení účelných opatření je jejich vazba na konkrétní podmínky velmi důležitá.

Zde navržená doporučení k pozitivnímu ovlivnění sídelní struktury, která by měla být realizována na celorepublikové úrovni za pomoci PÚR ČR a na krajské úrovni za pomoci ZÚR jednotlivých krajů vycházejí, (v souladu se zadáním) z výstupů Opatření 1.1.1 a Opatření 1.1.2 Politiky architektury, ale rovněž z dalších poznatků.

Doporučení pro řešení osídlení a sídelní struktury v PÚR ČR (ve znění závazném od 11. 9. 2020).

- Již samotné definování základních pojmů je obtížné a jejich pojetí a chápání je různé. Diskuze k jednoznačnému definování základních pojmů za účasti odborníků zabývajících se problematikou sídel a sídelní struktury by tedy byla přínosem.
- Vymezení víceúrovňové soustavy osídlení u rozvojových oblastí v PÚR ČR a zakotvení regionálních center osídlení přímo v PÚR ČR. Mohla by tím být zajištěna jistá návaznost na vymezení v rámci dokumentů regionálního rozvoje. Zvážit zařazení rámcové charakteristiky jednotlivých kategorií center a návrhu výběru center osídlení vyšší úrovně přímo do politiky územního rozvoje. Vycházet při tom ze zpracovávané kategorizace center osídlení pro OÚP MMR.
- Na základě výstupů materiálu Trendy vývoje struktury měst a obcí v ČR, diferencovat a charakterizovat rozvojové oblasti podle míry dosavadního rozvoje, potenciálu pro rozvoj do budoucna (viz Tab. 6: Návrh upřesnění klasifikace rozvojových oblastí v PÚR ČR a Příloha 1: Rozvojové trendy v rozvojových oblastech ČR 1991–2011).
- Zvýšené požadavky na změny území neznamenají ve všech rozvojových oblastech jen rozvojové záměry; může se jednat o potřebu útlumu některých aktivit a odstraňování následků předchozí činnosti v území. Stanovit rovněž tyto požadavky v úkolech pro územní plánování pro jednotlivé rozvojové oblasti a stanovit v tomto duchu zásady územního rozvoje vymezující hlavní problémové okruhy k řešení v ZÚR (konkrétně Metropolitní rozvojová oblast Ostrava a rozvojové oblasti Ústí nad Labem a Karlovy Vary).
- Zvážit přímo v PÚR ČR vymezení víceúrovňové soustavy rovněž u rozvojových os. V případě víceúrovňového systému rozvojových os v PÚR ČR by mohly být některé z rozvojových os krajského významu vymezeny liniově přímo v PÚR ČR.
- V PÚR ČR doporučit sjednocování přístupů jednotlivých krajů k upřesňování rozvojových oblastí a os celostátního významu vymezených v PÚR ČR a při vymezování rozvojových oblastí a os krajského (pokud nebudou tyto oblasti a osy vymezeny přímo v PÚR ČR v případě použití víceúrovňového systému os v PÚR ČR) významu v ZÚR.
- V současné plánovací praxi ČR je na národní i regionální úrovni nesoulad mezi územním plánováním a regionální politikou. Rozdílný přístup k analýze a interpretaci územních vztahů je patrný z rozdílných územních vymezení rozvojových oblastí v PÚR ČR a území ITI/IPRÚ. Pokud je to účelné usilovat o sjednocení územního vymezení rozvojových oblastí pro účely regionálního a územního plánování.
- Pořizovatelem nástrojů územního plánování určených pro území překračující hranice krajů (Pražská metropolitní oblast, Hradecko-pardubická metropolitní oblast) by bylo Ministerstvo pro místní rozvoj.
- Úkoly, stanovené pro jednotlivé rozvojové oblasti a rozvojové osy, musí být převzaty do územně plánovací dokumentace krajů a obcí:
  - pro rozvojové oblasti identifikované jako problematické stanovit opatření reagující na dosavadní negativní vývoj,
  - v politice územního rozvoje formulovat opatření k případnému posílení rozvojového trendu rozvojových oblastí a koordinaci jejich rozvoje se zázemím.

- Prosazovat jednotný obsah databáze ÚAP s cílem dosáhnout konzistence údajů v národním měřítku – zejména v položkách A001 zastavěné území, A002 Plochy výroby, A003 Plochy občanského vybavení, A004 Plochy k obnově nebo opětovnému využití znehodnoceného území, A117 Zastavitelná plocha
- Promítnout do PÚR ČR požadavky a strategické cíle z dokumentu Strategický rámec Česká republika 2030, zejména z kapitoly 4 Obce a regiony. Jedná se především o vytvoření podmínek pro realizaci Strategického cíle 16 – Veřejné služby v území jsou pro všechny obyvatele lépe dostupné, Strategického cíle 17 – Růst kvality života v jednotlivých municipalitách snižuje regionální nerovnosti a Strategického cíle 18 – Kvalitní urbánní rozvoj sídelních útvarů je zajištěn. V rámci specifických cílů se zde uvádí například:
  - nutnost koordinace strategického a územního plánování na všech úrovních a na úrovni přesahující úroveň jedné obce,
  - nutnost zajištění předpokladů pro dostupnost základních veřejných služeb ve fázi územního a strategického plánování,
  - potřeba zamezení vylidňování periferních oblastí
  - dosažení stavu, kdy bude stárnutí populace v těchto oblastech srovnatelná s urbanizovanými oblastmi a podpora různých forem bydlení.
- Při vymezování rozvojových os v PÚR ČR a v jejich aktualizacích je třeba zohledňovat návaznost na odpovídající rozvojové osy vymezené v příslušných územně plánovacích dokumentech sousedních států.

Řešení výše uvedených opatření by mělo být v souladu s platným stavebním zákonem.

Tab. 5: Návrh upřesnění klasifikace rozvojových oblastí v PÚR ČR ve studii TAČR Beta

Označení	Název	Návrh pro klasifikaci / charakteristiku v PÚR ČR	Zjištěné problémy k řešení v ZÚR / dalších nástrojích územního plánování
OB1	Metropolitní rozvojová oblast Praha	metropolitní rozvojová oblast	koordinace ZÚR Praha a ZÚR Středočeského kraje, zejména v tématech systému osídlení (suburbanizace) a dopravní, technické a občanské infrastruktury nadmístního významu
OB2	Metropolitní rozvojová oblast Ostrava	metropolitní potenciálně rozvojová oblast – v transformaci	vyžaduje soubor opatření pro restrukturalizaci (řešení dopadů de-industrializace); suburbanizace
OB3	Metropolitní rozvojová oblast Brno	metropolitní rozvojová oblast	suburbanizace
OB4	Hradec Králové / Pardubice	rozvojová oblast	koordinace ZÚR Královéhradeckého kraje a ZÚR Pardubického kraje; residenční suburbanizace zejména v zázemí Hradce Králové (přesahuje i do Pardubického kraje)
OB5	Plzeň	rozvojová oblast	suburbanizace
OB6	Ústí nad Labem	potenciálně rozvojová oblast – v transformaci	vyžaduje soubor opatření pro restrukturalizaci; dezurbanizace; polycentrický rozvoj
OB7	Liberec	rozvojová oblast	residenční suburbanizace; polycentrický rozvoj
OB8	Olomouc	rozvojová oblast, součást širší Olomoucké aglomerace s jádrem Olomouc, Prostějov a Přerov	residenční suburbanizace
OB9	Zlín	rozvojová oblast – problematická	potřeba zásadního zlepšení propojení s prostorem Pomoraví a Slovenskem
OB10	České Budějovice	rozvojová oblast	residenční suburbanizace
OB11	Jihlava	rozvojová oblast	
OB12	Karlovy Vary	rozvojová oblast – problematická	vyžaduje soubor opatření pro restrukturalizaci; dezurbanizace

Zdroj: Studie TAČR Beta, Trendy vývoje struktury měst a obcí v ČR.

6. Zásady územního rozvoje jako dokument územního plánování na úrovni krajů ČR ve vztahu k sídelní struktuře

Na úrovni ZÚR by měly být vytvořeny podmínky pro naplnění republikových priorit územního plánování pro zajištění udržitelného rozvoje území obsažené v PÚR ČR se vztahem k osídlení viz výše. Týká se to mnoha republikových priorit, neboť osídlení je ovlivněno mnoha souvisejícími faktory a procesy.

6.1. Hlavní východiska řešení sídelní struktury v ZÚR

Náležitosti obsahu zásad územního rozvoje stanoví příloha č. 4 vyhlášky č. 500/2006 Sb. Problematicke sídelní struktury je věnována především kapitola 5 zásad územního rozvoje. Upřesnění územních podmínek koncepce ochrany a rozvoje přírodních, kulturních a civilizačních hodnot území kraje a dále rovněž kapitoly 1. – Stanovení priorit územního plánování kraje pro zajištění udržitelného rozvoje území, 2. – Zpřesnění vymezení rozvojových oblastí a rozvojových os vymezených v politice územního rozvoje a vymezení oblastí se zvýšenými požadavky na změny v území, které svým významem přesahují území více obcí, 3. – Zpřesnění vymezení specifických oblastí vymezených v politice územního rozvoje a vymezení dalších specifických oblastí nadmístního významu, 6. – Vymezení cílových charakteristik krajiny. Některé kraje mají v ZÚR zpracovanou kapitolu 5 poměrně podrobně, avšak zpracování kategorizace sídel není v ZÚR u všech krajů pravidlem.

Sídelní struktura je řešena v ZÚR všech krajů i v jiných kapitolách avšak v rozdílné podrobnosti a kvalitě.

Upřesnění rozvojových oblastí a os vymezených v PÚR ČR a vymezení rozvojových os a oblastí v ZÚR však není komplexní z hlediska fungování sídelního systému. Sídelní systém a fungování vztahů utvářejících sídelní systém je složitý a vymezení rozvojových oblastí a os je pouze jedním krokem k popsání procesů, probíhajících v reálném prostoru. Kromě vymezení rozvojových os a hlavních rozvojových oblastí jsou v sídelní struktuře důležitá zejména další významná centra osídlení a další centra, tedy sídla se zázemím, ve kterých jsou organizovány tzv. denní městské systémy.

Vymezení center osídlení a jejich kategorizace je tedy významná ve vztahu k vymezeným rozvojovým oblastem a rozvojovým osám. Centra vyšší kategorie je vhodné vymezovat jednotně pro celou ČR, nižší kategorie center potom vymezovat v ZÚR za použití jednotné metodiky.

Pro 2. úplnou aktualizaci ÚAP krajů ČR bylo vypracováno „Metodické sdělení MMR ke zpracování sídelní struktury v 2. Úplné aktualizace územně analytických podkladů.,

Centra osídlení jsou však dosud vymezována v ZÚR nejednotně. Mezi jednotlivými kraji přitom existují rozdíly v počtu hierarchických úrovní center, v populační či pracovní velikosti center v rámci dané úrovně. Heterogenita center v rámci jednotlivých kategorií je důsledkem rozdílů v morfologickém uspořádání sídelní struktury jednotlivých krajů, ale i rozdílnou metodologií krajů při vymezování jednotlivých kategorií center osídlení. Je tedy vhodné sjednocení metodického přístupu při vymezování hierarchických úrovní center osídlení a poskytnout krajům jednotnou metodiku k jejich vymezování.

Nejednotnost v metodice a počtu vymezených kategorií center osídlení může být překážkou vzájemného mezikrajského srovnání systému osídlení a práce s jednotlivými kategoriemi center osídlení z celorepublikové úrovně PÚR ČR.

V rámci ZÚR jsou centra osídlení chápána především jako:

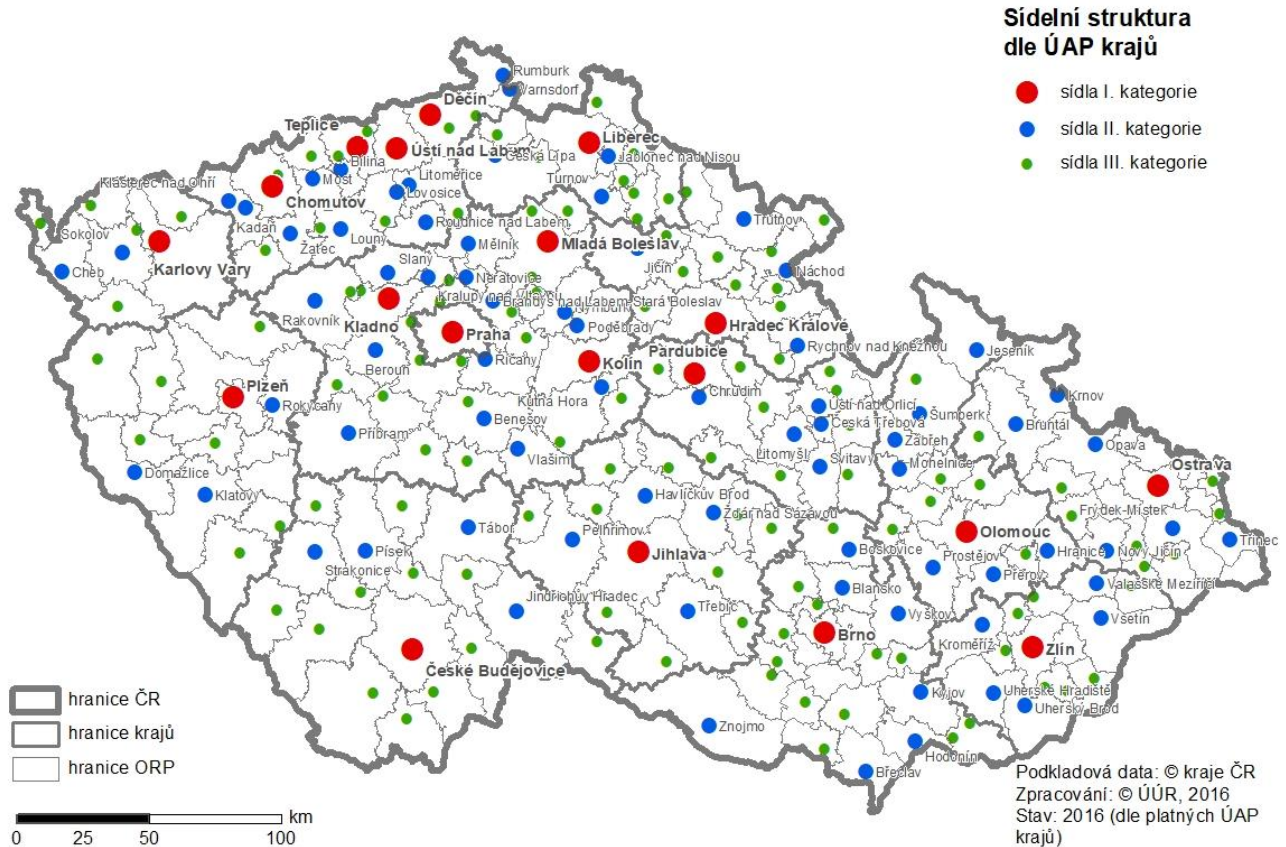
- střediska vytvářející základní kostru funkčních vztahů v sídelním systému – v tomto smyslu je v souvislosti s centry obvykle rozvíjeno téma polycentrického rozvoje
- střediska poskytující funkce a pracovní příležitosti nadmístního významu – v tomto smyslu jsou definovány zejména požadavky u hierarchicky vyšších center, spojeny často s předpokladem zajištění dostupnosti do center;
- střediska stabilizující rozmístění obyvatelstva, pracovních příležitostí a služeb v území – v tomto smyslu je obvykle akcentována role nižších úrovní center, u kterých je také požadováno jejich dopravní napojení na centra nadřazená.

Ne ve všech ZÚR jsou stanoveny rovněž priority a zásady rozvoje pro jednotlivé kategorie center osídlení (viz Příloha 3 Priority krajů týkající se struktury osídlení a vymezení center obsažená v ZÚR). Pokud tyto priority stanoveny jsou, vyznačují se nejednotností u center osídlení stejné kategorie v různých regionech. Stanovené priority odrážejí konkrétní situaci v sídelní struktuře, problémy potřebné k řešení v konkrétním

regionu i priority dané konkrétní situací a potřebami (Příloha 4 Kategorie center osídlení dle ZÚR a požadavky na uspořádání území, úkoly pro územní plány dle jednotlivých kategorií).

Rovněž doporučení a stanovení priorit a zásad rozvoje pro jednotlivé kategorie center osídlení je vhodné poskytnout krajům v jednotné metodice.

Obr. 5: Retrospektivní přehled o stavu center sídelní struktury z ÚAP krajů ČR v roce 2016

Zpracoval: Ústav územního rozvoje, 2016. Podkladová data – 3. úplná aktualizace ÚAP krajů ČR.

Poznámka: V obrázku jsou uvedeny jen tři nejvyšší kategorie center osídlení, vymezené v jednotlivých krajích. Kategorie v jednotlivých krajích jsou vymezeny podle rozdílné metodiky. V jednotlivých krajích byl vymezen rovněž různý počet kategorií sídel. Úroveň jednotlivých kategorií jsou tedy v krajích velmi obtížně srovnatelné.

6.2. Doporučení pro řešení osídlení a sídelní struktury v ZÚR

- Aktualizovat vymezení rozvojových oblastí v ZÚR s ohledem na funkční urbanizovaná území a pracovní regiony vztahující se k centru / centrům rozvojové oblasti; při výběru funkčních urbanizovaných území / pracovních regionů začleněných do rozvojové oblasti brát též v úvahu populační vývoj v jednotlivých urbanizovaných územích a pracovních regionech a popřípadě též infrastrukturální záměry nadmístního významu v území.
- Je vhodné vymežit přirozená regionální centra osídlení s použitím jednotné metodiky. V současné době je zpracována jednotná kategorizace sídel pro ČR. „ Tři nejvyšší kategorie sídel budou vymezeny jmenovitě a předpokládá se jejich převzetí do ÚAP a ZÚR jednotlivých krajů“.
- Pro nižší kategorie sídel by bylo vhodné zpracovat metodiku pro jejich vymezení, která by byla doporučením pro vymezení v ÚAP a řešení v ZÚR. Použít pro ZÚR jednotně nově zpracovávanou metodiku pro jednotné vymezení center s hierarchicky uspořádanými kategoriemi center osídlení.
- Pro potřeby územního plánování brát v úvahu nejen vertikální diferenciaci jednotlivých kategorií center osídlení, ale také vliv horizontální diferenciaci center, tedy jejich konkrétní polohy v systému osídlení v konkrétních podmínkách jednotlivých ZÚR a stanovit individuální pravidla a úkoly pro územní plánování platná pro horizontální diferenciaci center osídlení.
- Pro jednotlivé kategorie center vymezených v ZÚR stanovit úkoly pro územní plánování týkající se zajištění ploch pro chybějící občanské vybavení veřejného zájmu odpovídající úrovni centra. Věnovat pozornost rovněž zajištění podmínek pro další služby odpovídající potřebám dané kategorie centra osídlení.
- Pokud je to účelné, usilovat o sjednocení územního vymezení rozvojových oblastí pro účely regionálního a územního plánování v PÚR ČR a v ZÚR. V současné době je nesoulad ve vymezení rozvojových oblastí nadmístního významu v ZÚR a oblastí ITI/ IPRÚ. Požadavek na sjednocení těchto oblastí vymezených v PÚR ČR a ITI byl zaznamenán i v připomínkách k aktualizaci č. 4 PÚR ČR.
- Podporovat územně plánovací činnosti krajů např. pořizování územních studií, prověřujících požadavky koordinace územního rozvoje jednotlivých obcí v rozvojových oblastech a rozvojových osách, v metropolitních oblastech, regionálních sídelních aglomeracích a v zázemí regionálních center.
- Pro jednotlivé krajiny – stanovit mimo jiné rovněž pravidla pro jednotlivé typy osídlení. Toto je v současné době součástí některých ZÚR, v jiných ZÚR je krajina pojata spíše jen ekologicky. Vzor zpracování v ZÚR Moravskoslezského kraje je v Příloze 8. Příklad ZÚR Moravskoslezského kraje – doporučení pro cílové krajiny.
- Stanovit opatření bránící fragmentaci území v důsledku rozrůstání sídel. V ČR výrazně klesá podíl nefragmentovaných území. Při plánování rozvoje sídelní struktury je tedy nutné věnovat pozornost fragmentaci území.
- V souladu s dokumentem Strategický rámec Česká republika 2030 je třeba podporovat plánování na úrovni území menších než kraj a přesahujících území jedné obce, které bude zohledňovat funkční vazby. Toto se v současné době realizuje spíše ve strategických dokumentech v regionálním plánování než v územním plánování.
- Promítnout do ZÚR jednotlivých krajů požadavky a strategické cíle z dokumentu Strategický rámec Česká republika 2030, zejména z kapitoly 4 Obce a regiony. Jedná se především o vytvoření podmínek pro realizaci „Strategického cíle 16 Veřejné služby v území jsou pro všechny obyvatele lépe dostupné“, „Strategického cíle 17 Růst kvality života v jednotlivých municipalitách snižuje regionální nerovnosti“ a „Strategického cíle 18 Kvalitní urbánní rozvoj sídelních útvarů je zajištěn“. Stanovit úkoly pro územní plánování vedoucí k lepší koordinaci strategického a územního plánování na úrovni kraje, obce a na úrovni přesahující úroveň jedné obce, k zajištění předpokladů pro dostupnost základních veřejných služeb k zamezení vylidňování periferních oblastí a k podpoře různých forem bydlení.
- Při vymezování rozvojových os v PÚR ČR a v ZÚR a v jejich aktualizacích je třeba zohledňovat návaznost na odpovídající rozvojové osy vymezené v příslušných územně plánovacích dokumentech sousedních států.
- Vliv nových technologií na usměrňování územního rozvoje v rozvojových oblastech a v rozvojových osách pravděpodobně posílí nutnost koordinační role krajů vůči územně plánovací činnosti obcí, např. s ohledem na vhodné umístění ploch pro nové výrobní technologie, koordinaci tohoto rozvoje se stávající dopravní infrastrukturou a s požadavky na její přizpůsobení novým požadavkům.

7. Literatura a použité zdroje

- Politika územního rozvoje ČR (ve znění závazném od 11. 9. 2020) [online]. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj, 2020. Dostupné z URL: <http://www.uur.cz/default.asp?ID=5088>
- Strategický rámec Česká republika 2030 Odbor pro udržitelný rozvoj Úřadu vlády České republiky. Praha [online]. 2017 [cit. 2017-11-01]. Dostupné z URL: <https://www.vlada.cz/cz/ppov/udrzitelny-rozvoj/cr-2030/uvodni-stranka-144714/>.
- Zásady urbánní politiky. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj 2017 [online]. 2017 [cit. 2017-25-09]. Dostupné z URL: [https://mmr.cz/cs/ministerstvo/regionalni-rozvoj/regionalni-politika/koncepce-a-strategie/zasady-urbanni-politiky-\(1\)>](https://mmr.cz/cs/ministerstvo/regionalni-rozvoj/regionalni-politika/koncepce-a-strategie/zasady-urbanni-politiky-(1)>).
- Strategie regionálního rozvoje ČR 2021–2027 [online]. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj, 2019. Dostupné z URL: <https://mmr.cz/getmedia/58c57a22-202d-4374-af5d-cbd8f9454adb/SRR21.pdf.aspx?ext=.pdfwww.mmr.cz/getmedia/08e2e8d8-4c18-4e15-a7e2-0fa481336016/SRR-2014-2020.pdf?ext=.pdf>.
- „Sídlní struktura České republiky, Návrh kategorizace center osídlení ČR a vymezení hlavních vazeb center v celorepublikovém a středoevropském kontextu, AURS, spol. s r. o. a ÚRS PRAHA, a. s., Ing. arch. Milan Körner, CSc., RNDr. Jan Müller, Ing. arch. Radana Feistnerová, Ing. arch. Blanka Almásyová, zpracované pro MMR, listopad 2017.
- Zásady územního rozvoje jednotlivých krajů [online]. Krajské úřady, 2016. Dostupné z URL: <http://portal.uur.cz/nastroje-uzemniho-planovani-v-ceske-republice/upd-a-upp-kraju.asp>.
- Územně analytické podklady krajů [online]. Krajské úřady, 2016. Dostupné z URL: <http://portal.uur.cz/nastroje-uzemniho-planovani-v-ceske-republice/upd-a-upp-kraju.asp>.
- Evropská úmluva o krajině (The European Landscape Convention), Florencie 2000 [online]. 2017 [cit. 2017-09-08]. Dostupné z URL: https://www.mzp.cz/cz/evropska_umluva_o_krajine_smlouva.
- Trendy vývoje struktury měst a obcí v ČR, TAČR program Beta, projekt TB0500MMR002, FŽP ČZU 2016. [online]. 2017 [cit. 2017-11-15]. Dostupné z URL: <http://mmr.cz/cs/Uzemni-a-bytova-politika/Uzemni-planovani-a-stavebni-rad/Publikace-a-odborne-texty/Trendy-vyvoje-struktury-mest-a-obci-v-CR>.
- Vlivy nových technologií na sídelní strukturu, na strukturu sídel a na jejich spolupráci v sídelní struktuře. TAČR program Beta, projekt TB020MMR023, Technologické centrum AV ČR a Přírodovědecké fakulty UK 2015 [online]. 2017 [cit. 2017-11-13]. Dostupné z URL: http://www.mmr.cz/getmedia/86208966-3232-4c4b-b00f-543e6f478636/TB020MMR023_Vlivy-novych-technologii-na-sidelni-strukturu,-na-strukturu-sidel-a-na-jejich-spolupraci-v-sidelni-strukture_3.pdf.
- Rozbor požadavků nových technologií, významných pro usměrňování územního rozvoje, Ing. arch. Martin Tunka, CSc., pro MMR, odbor územního plánování, 2015.
- Certifikovaná metodika TAČR Beta, projekt TB050MMR001 „Standardy dostupnosti veřejné infrastruktury“, ČVUT Praha 2016 [online]. 2017 [cit. 2017-11-02]. Dostupné z URL: http://www.uur.cz/default.asp?ID=4633#index_8.
- R. Perlín In Maříková, P., Majerová, V. Vymezení venkova. [online]. Dostupné z URL: http://www.vuze.cz/CZ/Main/EAFRD/Devel/Vymezeni_venkova.doc.
- Vymezení území pro Integrované teritoriální investice (ITI) v ČR Závěrečný dokument Třetí verze Praha, březen 2020, RNDr. Martin Ouředníček, Ph.D. RNDr. Jiří Nemeškal RNDr. Lucie Pospíšilová, Ph.D. Dostupné z URL: https://mmr.cz/getmedia/420ae22b-fe35-4b75-88d0-5824612a4e85/PrF_200120_ZAVERECNY-DOKUMENT_FINAL_02042020.pdf.aspx?ext=.pdf.
- Portál územního plánování [online]. Brno: Ústav územního rozvoje, 2020. Dostupné z URL: <http://portal.uur.cz/spravni-usporadani-cr-organy-uzemniho-planovani/nuts.asp>.
- Program ESPON – projekt 1.1.1. Potenciály pro polycentrický rozvoj v Evropě, závěrečná zpráva – revidovaná verze – březen 2006. Nordregio. Stockholm, 2005.

8. Přílohy

Příloha 1. Hodnocení rozvojových trendů v rozvojových oblastech ČR 1991–2011

Tabulka: Rozvojové trendy v rozvojových oblastech ČR 1991–2011

Označení	Název	Trendy 1991–2011 (1990–2012)				Územní vymezení	Návrh pro klasifikaci / charakteristiku v PÚR ČR
		populační vývoj jádro / zázemí	ekonomicky aktivní	vývoj bydlení	investice do výrobních areálů		
OB1	Metropolitní rozvojová oblast Praha	+ / ++ celkově populačně pozitivní vývoj v rámci OB výrazný růst především v celém zázemí jádra s výjimkou Kladna; narůstající dynamika růstu zejména v jádru disparitní vývoj demografického stáří v jádru (stárnutí) a v zázemí (výrazný nárůst podílu dětí při současném nárůstu podílu seniorů)	(+) / ++ celkově pozitivní vývoj narůstající dynamika růstu v zázemí, obnovování růstu v jádru	+ / ++ nadprůměrná dynamika rozvoje bydlení v jádru a dramatický nárůst bydlení v zázemí, zejména v jižním zázemí jádra	++ / ++ koncentrace investic do jádra a přilehlých částí koridorů podél dálničních radiál	rozvojové území všesměrně přesahuje vymezení OB1 z hledisek obytné funkce a vývoje ekonomické aktivity i z hlediska pracovního spádu	metropolitní rozvojová oblast, zasažená suburbanizací
OB2	Metropolitní rozvojová oblast Ostrava	-- / (+) celkově populačně negativní vývoj v rámci OB, zejména v jádrech; růst pouze v některých obcích na JV a Z od hlavního jádra prohlubující se polarita mezi jádrem a jednotlivými částmi zázemí	-- / (+) celkově negativní vývoj, disparita mezi jádrem (regres) a částí zázemí vykazující populační růst	-- / + mírně podprůměrná dynamika rozvoje bydlení v jádrech oživení výstavby bytů v části zázemí na JV a Z od hlavního jádra	+ / + oživení investic v jádrech a jejich bezprostředním zázemí	rozvojové území ve vztahu k obytné funkci částečně přesahuje vymezení OB2 směrem na Hlučínsko, do Beskyd a Oderských vrchů	metropolitní potenciálně rozvojová oblast – v transformaci, postižená dezurbanizací, vyžaduje restrukturalizaci

Označení	Název	Trendy 1991–2011 (1990–2012)				Územní vymezení	Návrh pro klasifikaci / charakteristiku v PÚR ČR
		populační vývoj jádra / zázemí	ekonomicky aktivní	vývoj bydlení	investice do výrobních areálů		
OB3	Metropolitní rozvojová oblast Brno	(-) / + celkově populačně pozitivní vývoj v rámci OB setrvalý trend růstu v zázemí částečně na úkor jádra disparitní vývoj demografického stáří v jádru (stárnutí) a v zázemí (nárůst podílu dětí při současném nárůstu podílu seniorů)	(-) / + celkově pozitivní vývoj setrvalý trend růstu v zázemí částečně na úkor jádra	-+ / ++ mírně podprůměrná dynamika rozvoje bydlení v jádru a dramatický nárůst bydlení v zázemí, zejména v jeho krajinářsky atraktivní části	++ / ++ koncentrace investic do jádra a v rostoucí míře i do přilehlých částí koridorů podél dálničních radiál	ve vztahu k obytné funkci rozvojové území částečně přesahuje vymezení OB3 ve směru na SV (Vyškovsko, Dražanská vrchovina), S (směr Blansko) a JV (směr Kyjov) z hlediska pracovištního spádu funkční území všesměrně výrazně přesahuje vymezení OB3	metropolitní rozvojová oblast, zasažená suburbanizací
OB4	Hradec Králové / Pardubice	- / +(+) celkově pozitivní populační vývoj v rámci OB disparitní populační i věkový vývoj jader vůči jejich zázemí v neprospěch jader (a Chrudimi) disparitní vývoj demografického stáří v jádru (stárnutí) a v zázemí (nárůst podílu dětí)	(-) / + celkově mírně pozitivní vývoj setrvalý trend růstu v zázemí na úkor jader	+ / +(+) mírně nadprůměrná dynamika rozvoje bydlení v jádrech a dramatický nárůst bydlení v jejich zázemí, zejména v jeho krajinářsky atraktivních částech a v meziměstském prostoru	+ / (+) koncentrace investic do jader (a též Chrudimi) a jejich bezprostředního zázemí (PA)	ve vztahu k obytné funkci je vymezení rozvojového území OB4 problematické v SZ a S zázemí Hradce Králové; naopak rozvoj bydlení v jižní části přesahuje vymezení OB4	rozvojová oblast, zasažená residenční suburbanizací zejména v zázemí Hradce Králové

Označení	Název	Trendy 1991–2011 (1990–2012)				Územní vymezení	Návrh pro klasifikaci / charakteristiku v PÚR ČR
		populační vývoj jádra / zázemí	ekonomicky aktivní	vývoj bydlení	investice do výrobních areálů		
OB5	Plzeň	(-) / + celkově pozitivní populační vývoj v rámci OB disparitní populační i věkový vývoj jádra (a Rokycan) vůči jejich zázemí v neprospěch jader disparitní vývoj demografického stáří v jádru (výrazné demografické stárnutí) a v zázemí (mírný nárůst podílu dětí v některých obcích)	(-) / + celkově pozitivní vývoj setrvalý trend růstu v zázemí částečně na úkor jádra	+ / +(+) mírně nadprůměrná dynamika rozvoje bydlení v jádru a nárůst bydlení v zázemí jádra	+ / (+) koncentrace investic do jádra, menší míře i v koridorech hlavních radiál (kromě severního směru)	ve vztahu k obytné funkci rozvojové území přesahuje vymezení OB5 zejména ve směru na SZ, J, JV a V z hlediska pracovního spádu funkční území všesměrně výrazně přesahuje vymezení OB5, vykrývá rozsáhlé prostory vnitřní periferie SZ směrem od jádra	rozvojová oblast, zasažená residenční suburbanizací
OB6	Ústí nad Labem	- / + celkově negativní populační vývoj v rámci OB disparitní populační i věkový vývoj jader (UL a TP) vůči jejich zázemí v neprospěch jader	(-) / (-) celkově mírně negativní vývoj v porovnání s ČR v jádrech i zázemí; nárůst v obcích v jižním zázemí Ústí n L s přechodem do Litoměřicka	- / -+ celkově podprůměrná dynamika rozvoje bydlení v jádru s růstem v malých obcích v kvalitním krajinném prostředí v JV a S zázemí Ústí n L	(+) / + koncentrace investic do koridoru dálnice a v jádrových městech	rozvojová oblast OB6 je funkčně těsně propojena s OS7 a jejím prostřednictvím též s OB12; v užším smyslu lze hovořit o regionální aglomeraci Ústí n L – Chomutov	potenciálně rozvojová oblast – v transformaci, postižená dezurbanizací, vyžaduje restrukturalizaci
OB7	Liberec	(+) / + celkově pozitivní populační vývoj v rámci OB	(-) / (-) celkově mírně negativní vývoj v porovnání s ČR v jádrech i zázemí; nárůst v obcích kolem Liberce, zejména mimo vymezené území OB7	(-) / (-) celkově mírně negativní vývoj v porovnání s ČR v jádrech i zázemí; nárůst v obcích kolem Liberce, zejména mimo vymezené území OB7	+ / - koncentrace investic do Liberce	ve vztahu k obytné funkci rozvojové území přesahuje vymezení OB7 zejména ve směru do Jizerských hor	rozvojová oblast, zasažená residenční suburbanizací

Označení	Název	Trendy 1991–2011 (1990–2012)				Územní vymezení	Návrh pro klasifikaci / charakteristiku v PÚR ČR
		populační vývoj jádra / zázemí	ekonomicky aktivní	vývoj bydlení	investice do výrobních areálů		
OB8	Olomouc	- / ++ celkově v rámci OB populačně stagnuje	(+) / + celkově spíše pozitivní vývoj v porovnání s ČR v jádru i zázemí; větší nárůst v obcích kolem Olomouce, též mimo vymezené území OB8	(+) / + celkově spíše pozitivní vývoj v porovnání s ČR v jádru i zázemí; větší nárůst v obcích kolem Olomouce, též mimo vymezené území OB8	+ / + koncentrace investic do prostoru Olomouce a Litovel – Uničov	ve vztahu k obytné funkci rozvojové území přesahuje vymezení OB8 a plynule navazuje na Prostějovsko z hlediska pracovního spádu rozvojové území výrazně přesahuje vymezení OB8 na západ a severovýchod (absence dalších center v těchto směrech)	rozvojová oblast, zasažená residenční suburbanizací, součást širší Olomoucké aglomerace s jádrem Olomouc, Prostějov a (problematický) Přerov
OB9	Zlín	- / - celkově negativní populační vývoj v rámci OB disparitní populační i věkový vývoj měst (Zlín, Otrokovice, Napajedla, Holešov) vůči jejich zázemí v neprospěch jader	- / ++ celkově průměrný až mírně negativní vývoj v porovnání s ČR nárůst v obcích kolem Zlína a Napajedel	(-) / + (-) celkově spíše mírně negativní vývoj v porovnání s ČR ve městech (Zlín, Otrokovice, Napajedla, Holešov); nárůst v obcích kolem Zlína a Napajedel, zejména mimo vymezené území OB7	+ / + koncentrace investic do Zlína a podél osy Napajedla – Otrokovice – Zlín – Vizovice	ve vztahu k obytné funkci přesahuje suburbanizační zázemí vymezení OB9 na jihu z hlediska pracovního spádu rozvojové území výrazně přesahuje vymezení OB9 na jih a východ (absence dalších center v těchto směrech)	problematická rozvojová oblast, vykazuje spíše některé znaky periferizace, pro její rozvoj by bylo třeba zásadního zlepšení propojení s prostorem Pomoraví a Slovenskem
OB10	České Budějovice	(-) / + celkově pozitivní populační vývoj v rámci OB disparitní populační i věkový vývoj jádra vůči jeho zázemí v neprospěch jádra	- / ++ celkově pozitivní vývoj v rámci OB disparitní vývoj jádra vůči jeho zázemí (s výrazným přesahem mimo vymezení území OB10) v neprospěch jádra	- / ++ celkově pozitivní vývoj v rámci OB disparitní vývoj jádra vůči jeho zázemí (s výrazným přesahem mimo vymezení území OB10) v neprospěch jádra	+ / - (+) koncentrace investic do Českých Budějovic a prostoru Hluboká – Temelín (mimo OB10)	ve vztahu k obytné funkci i z hlediska pracovního spádu rozvojové území výrazně přesahuje vymezení OB10 do všech směrů	rozvojová oblast, zasažená residenční suburbanizací;

Označení	Název	Trendy 1991–2011 (1990–2012)				Územní vymezení	Návrh pro klasifikaci / charakteristiku v PÚR ČR
		populační vývoj jádro / zázemí	ekonomicky aktivní	vývoj bydlení	investice do výrobních areálů		
OB11	Jihlava	(-) / -+ celkově v rámci OB populačně stagnuje	- / ++ celkově spíše pozitivní vývoj v rámci OB disparitní vývoj jádra vůči jeho zázemí (s částečným přesahem mimo vymezení území OB11) v neprospěch jádra	+ / ++ celkově pozitivní vývoj v rámci OB disparitní vývoj jádra vůči jeho zázemí (s přesahem mimo vymezení území OB10) v neprospěch jádra	+ / - koncentrace investic do prostoru Jihlavy	ve vztahu k obytné funkci i z hlediska pracovního spádu (FUA) územně přesahuje vymezení OB11	
OB12	Karlovy Vary	- / - (+) celkově negativní populační vývoj v rámci OB disparitní populační i věkový vývoj jádra vůči jeho zázemí na V a J (mimo OB12) v neprospěch jádra	+ - / -+ celkově srovnatelný, ale velmi diferencovaný vývoj v porovnání s ČR v jádrech i zázemí; mírný nárůst v některých obcích kolem Karlových Varů, též mimo vymezené území OB12	- - / + celkově mírně negativní vývoj v porovnání s ČR výrazná disparita mezi regresním vývojem v Karlových Varech a růstem v zázemí, i mimo vymezenou OB12	+ / - koncentrace investic do prostoru Karlových Varů	území vymezené jako OB12 nevykazuje zásadně odlišné charakteristiky od okolního území (s přihlédnutím k přírodním podmínkám jednotlivých obcí) ve vztahu k obytné funkci i z hlediska pracovního spádu (FUA) územně výrazně přesahuje vymezení OB12	problematická rozvojová oblast, postižená dezurbanizací, vyžaduje restrukturalizaci

Zdroj: Studie TAČR Beta, Trendy vývoje struktury měst a obcí v ČR.

Příloha 2: Porovnání témat a úkolů pro územní plánování v PÚR ČR týkajících se rozvojových oblastí s tématy ITI / IPRÚ

Tabulka: Porovnání témat řešených v rozvojových oblastech v PÚR ČR a v rozvojových metropolitních oblastech ITI / IPRÚ

rozvojová oblast PÚR ČR	témata/úkolů PÚR ČR	ITI/IPRÚ	témata ITI / IPRÚ
Metropolitní rozvojová oblast Praha OB1	<ul style="list-style-type: none"> - územní koncentrace obyvatelstva a ekonomických činností mezinárodního významu / - vzájemné vazby veřejné infrastruktury - koordinace rozvoje a využití území Prahy a Středočeského kraje - suburbanizace 	Pražská metropolitní oblast	<ul style="list-style-type: none"> - doprava - životní prostředí - regionální školství
Metropolitní rozvojová oblast Ostrava OB2	<ul style="list-style-type: none"> - územní koncentrace obyvatelstva a ekonomických činností mezinárodního významu / - vzájemné vazby veřejné infrastruktury 	Ostravská aglomerace	<ul style="list-style-type: none"> - práce - podnikání - prostředí
Metropolitní rozvojová oblast Brno OB3	<ul style="list-style-type: none"> - územní koncentrace obyvatelstva a ekonomických činností mezinárodního významu / - územní podmínky řešení dopravy - vzájemné vazby veřejné infrastruktury 	Brněnská metropolitní oblast	<ul style="list-style-type: none"> - Smart mobilita - životní prostředí - konkurenceschopnost a vzdělávání - sociální oblast a zdraví
Rozvojová oblast Hradec Králové/Pardubice OB4	<ul style="list-style-type: none"> - dvoujaderná územní koncentrace obyvatelstva a ekonomických činností mezinárodního významu 	Hradecko-pardubická metropolitní oblast	<ul style="list-style-type: none"> - environmentálně příznivá doprava - životní prostředí - odpadové hospodářství - protipovodňová opatření - vzdělávání, aplikovaná věda a výzkum - kreativní průmysl
Rozvojová oblast Plzeň OB5	<ul style="list-style-type: none"> - územní koncentrace obyvatelstva a ekonomických činností mezinárodního významu 	Plzeňská metropolitní oblast	<ul style="list-style-type: none"> - aplikovaný výzkum a technické obory - mobilita - vzdělávání a zaměstnávání, sociální a zdravotní služby - technická infrastruktura a životní prostředí
Rozvojová oblast Ústí nad Labem OB6	<ul style="list-style-type: none"> - územní koncentrace obyvatelstva a ekonomických činností republikového významu 	Ústecko-chomutovská aglomerace	<ul style="list-style-type: none"> - dopravní dostupnost a vnitřní propojenost regionu - krajina a životní prostředí - ekonomika, znalosti a inovace - sociální soudržnost
Rozvojová oblast Liberec OB7	<ul style="list-style-type: none"> - územní koncentrace obyvatelstva a ekonomických činností republikového významu / - železniční napojení na Prahu 	Sídelní aglomerace Liberec - Jablonec nad Nisou	<ul style="list-style-type: none"> - komplexní infrastruktura - kvalitní životní podmínky obyvatel - konkurenceschopná ekonomika a stabilní trh práce - zdravé přírodní prostředí, ochrana přírodního potenciálu
Rozvojová oblast Olomouc OB8	<ul style="list-style-type: none"> - územní koncentrace obyvatelstva a ekonomických činností republikového významu 	Olomoucká aglomerace	<ul style="list-style-type: none"> - infrastruktura a životní podmínky - fungující trh práce - znalostní ekonomika

rozvojová oblast PÚR ČR	témata/úkoly PÚR ČR	ITI/IPRÚ	témata ITI / IPRÚ
Rozvojová oblast Zlín OB9	- územní koncentrace obyvatelstva a ekonomických činností republikového významu	Území IPRÚ Zlín	- udržitelná doprava - konkurenceschopnost - sociální koheze
Rozvojová oblast České Budějovice OB10	- územní koncentrace obyvatelstva a ekonomických činností republikového významu / - dopravní napojení	Území IPRÚ České Budějovice	- doprava, obslužnost - věda, výzkum, inovace, konkurenceschopnost a vzdělávání - ochrana životního prostředí - odpadové hospodářství - veřejná správa
Rozvojová oblast Jihlava OB11	- územní koncentrace obyvatelstva a ekonomických činností republikového významu	Jihlavská sídelní aglomerace	- ekonomická síla aglomerace - integrovaná a ekologická mobilita - zdravé životní prostředí
Rozvojová oblast Karlovy Vary OB12	- územní koncentrace obyvatelstva a ekonomických činností republikového významu	Karlovarská sídelní aglomerace	- udržitelná doprava - atraktivní prostředí pro konkurenceschopnost a udržitelnost - podmínky pro rozvoj lidských zdrojů
-	-	Území IPRÚ Mladá Boleslav	- doprava (regionální silniční a veřejná) - kvalita života (sociální a zdravotní služby, školství, bezpečnost) - životní prostředí

Zdroj: Studie TAČR Beta, Trendy vývoje struktury měst a obcí v ČR.

Příloha 3: Priority krajů týkající se sídelní struktury a vymezení center osídlení obsažená v aktuálně platných ZÚR

Tabulka: Priority a politiky pro centra osídlení v ZÚR

Kraj	obsaženy priority týkající se struktury osídlení	vymezena centra osídlení	stanoveny politiky vyplývající pro centra osídlení
Hl. město Praha	(ano)	(ano)	Ne
Středočeský	Ano – rozlišena města, blízká města, centra v příměstském území Prahy	Ano – rozlišena vyšší, střední významná, střední ostatní, nižší významná, nižší ostatní a lokální centra	Ano ZÚR stanovují zásady pro usměrňování územního rozvoje a rozhodování o změnách v území u jednotlivých kategorií.
Jihočeský	Ne	Ne	Ne
Plzeňský	(ano)	(v 1. aktualizaci, spíše implicitně)	(spíše implicitně) <ul style="list-style-type: none"> posilovat polycentrickou sídelní strukturu Plzeňského kraje podporou rozvoje sídel v rozvojových oblastech a osách a podporou center venkovského osídlení [...] v rozvojových osách rozvoj koncentrovat do vymezených rozvojových území, za základ sídelní struktury a sídelní centra považovat sídla pověřených obcí doplněná o další centra venkovského osídlení
Karlovarský	Ano (spíše implicitně) Rozvíjení polycentrické sídelní struktury: a) podporou rozvojových aktivit a kooperačních vazeb velkých měst a ostatních center osídlení b) stabilizací obytné, pracovní a obslužné funkce spádových center osídlení také v periferních nebo hospodářsky oslabených částech kraje (Kraslice, Rotava, Nejdek, Horní Slavkov, Teplá, Toužim, Žlutice, Bochov).	(spíše implicitně)	Ne (jen implicitně) ZÚR KK stanovují zásady a úkoly pro upřesnění územních podmínek koncepce ochrany a rozvoje civilizačních hodnot území - Stabilizovat a dále rozvíjet města a obce v rámci polycentrické sídelní struktury vytvářením územních podmínek pro rozvoj jejich obytné, pracovní, obslužné a rekreační funkce.
Ústecký	(ano)	ano – rozlišena nadregionální, regionální, mikroregionální, subregionální centra	Ne
Liberecký	Ano	Ano – rozlišena nadregionální, regionální, mikroregionální, subregionální centra	Ne
Královéhradecký	Ne	implicitně ano – rozlišeno statutární město, města, centra rozvojových os, ostatní města s rozšířenou působností	(ne) pouze obecné požadavky nediferencující jednotlivé typy center: <ul style="list-style-type: none"> zachování historicky rostlé sídelní struktury, doplnění historicky vzniklé polycentrické sídelní struktury, nepřipouštět vznik nových sídel

Kraj	obsaženy priority týkající se struktury osídlení	vymezena centra osídlení	stanoveny politiky vyplývající pro centra osídlení
Pardubický	ano – rozlišeny pro města, dvojměstí a ostatní centra osídlení	ano – rozlišena vyšší, střední, nižší významná a lokální centra	ano: <ul style="list-style-type: none"> • stanoveny priority pro polycentrickou soustavu osídlení kraje a ostatní centra osídlení • pro jednotlivé hierarchické stupně center stanoveny zásady pro usměrňování územního rozvoje a rozhodování o změnách v území a úkoly pro územní plánování
Kraj Vysočina	ano	ano – rozlišena vyšší, střední, nižší a lokální centra	ano: <ul style="list-style-type: none"> • stanoveny priority pro polycentrickou soustavu osídlení kraje a ostatní centra osídlení • pro jednotlivé hierarchické stupně center stanoveny zásady pro usměrňování územního rozvoje a rozhodování o změnách v území a úkoly pro územní plánování
Jihomoravský	(ano)	ano – rozlišena nadregionální, regionální, subregionální mikroregionální a lokální centra	ano: <ul style="list-style-type: none"> • stanoveny priority pro polycentrickou soustavu osídlení kraje a ostatní centra osídlení • pro jednotlivé hierarchické stupně center stanoveny úkoly pro územní plánování • požadavky na uspořádání a využití území a úkoly pro územní plánování
Olomoucký	Ano	Ne	Ne
Zlínský	Ano	Ne	Ne
Moravskoslezský	Ano- obecně	Ne	Ne

Zdroj: Studie TAČR Beta, Trendy vývoje struktury měst a obcí v ČR, stav 2016.

Platnost tabulky byla ověřena a tabulka aktualizována na základě aktuálně platných aktualizací ZÚR, ÚÚR Brno, únor 2021.

Příloha 4: Kategorie center osídlení dle ZÚR a požadavky na uspořádání území a úkoly pro územní plány dle jednotlivých kategorií

Tabulka: Porovnání úkolů pro jednotlivé kategorie center osídlení v ZÚR

	centra 1. úroveň	centra 2. úroveň	Centra 3. úroveň	Centra 4. úroveň	centra 5. úroveň	Centra 6. úroveň
STŘEDOČESKÝ	vyšší centrum	střední centrum významné	střední centrum ostatní	nižší centrum významné	nižší centrum ostatní	lokální centrum
přehled:	3 centra/ průměrná velikost: 47 500	7 center/ průměrná velikost: 20 400	7 center/ průměrná velikost: 14 700	11 center/ průměrná velikost: 8 600	11 center/ průměrná velikost: 5 900	29 center/ průměrná velikost: 3 700
požadavky v ZÚR:	rozvoj vyšších obslužných funkcí; integrace dopravy; implicitně polycentrický rozvoj Kolín-Kutná Hora	rozvoj obslužných funkcí; rozvoj bydlení a ekonomických aktivit; zajištění dopravní obslužnosti; koordinace rozvoje Beroun-Králův Dvůr	rozvoj bydlení, obslužných a ekonomických aktivit; zajištění dopravní obslužnosti; koordinace rozvoje Nymburk-Poděbrady	rozvoj bydlení, obslužných a ekonomických aktivit; udržení populačního potenciálu; zajištění dopravní obslužnosti; koordinace rozvoje Lysá .n. L.- Milovice	rozvoj bydlení, obslužných a ekonomických aktivit; udržení populačního potenciálu; zajištění dopravní obslužnosti; koordinace rozvoje N. Strašecí-Stochov	rozvoj bydlení, obslužných a ekonomických aktivit; koordinace rozvoje N. Dobříchovice – Řevnice
JIHO-MORAVSKÝ	nadregionální centrum	regionální centrum	subregionální centrum	mikroregionální centrum	lokální centrum	-
přehled:	1 centrum/ velikost: 383 800	8 center/ průměrná velikost: 19 700	12 center/ průměrná velikost: 7 000	16 center/ průměrná velikost: 3 400	17 center/ průměrná velikost: 3 000	-
požadavky v ZÚR:	řešení brownfields; polycentrický rozvoj v J a JV sektoru aglomerace; rozvoj veřejné infrastruktury	podpora regionální obslužné funkce; rozvoj bydlení a stabilizace pracovní funkce; podpora (dopravních) vztahů ve spádovém území	rozvoj obslužných funkcí; podpora obslužné a pracovní autonomie center v zázemí Brna; stabilizace pracovní funkce; zajištění dostupnosti; koordinace rozvoje Strážnice-Veselí n.M. a Ivančice-M. Krumlov	rozvoj obslužných funkcí, zejména center ležících ve specifických oblastech; podpora obslužné a pracovní autonomie center v zázemí Brna; stabilizace pracovní funkce; zajištění dostupnosti	rozvoj obslužných funkcí nadmístního významu; zohlednění pozice vybraných center v zázemí Brna a vazby na centra vyšší kategorie	-
LIBERECKÝ	centrum nadregionálního významu	centrum regionálního významu	centrum mikro-regionálního významu vyššího stupně	centrum mikro-regionálního významu nižšího stupně	centrum sub-regionálního významu	-
přehled:	1 centrum/ velikost: 102 000	3 centra/ průměrná velikost: 31 400	4 centra/ průměrná velikost: 8 500	19 center/ průměrná velikost: 4 100	10 center/ průměrná velikost: 1 900	-

	centra 1. úroveň	centra 2. úroveň	Centra 3. úroveň	Centra 4. úroveň	centra 5. úroveň	Centra 6. úroveň
požadavky v ZÚR:	zajištění metropolitních služeb pro spádový region; rozvíjet funkční kooperaci Liberec - Jablonec n.N.	rozvíjet funkční kooperaci Česká Lípa - N. Bor; regenerace sídlišť v České Lípě	rozvíjet funkční kooperaci N. Bor - Kamenický Šenov - Česká Kamenice a Semily - Železný Brod	-	-	-
	upevňovat a respektovat strukturu osídlení jako hierarchický systém; vytvářet územní předpoklady pro zvyšování obslužných a pracovních kooperací mezi centry osídlení					
PARDUBICKÝ	vyšší centrum	střední centrum	významné nižší centrum	lokální centrum	ostatní obce s POÚ	-
přehled:	1 centrum/ velikost: 90 400	5 center/ průměrná velikost: 16 300	7 center/ průměrná velikost: 9 600	7 center/ průměrná velikost: 5 200	6 center/ průměrná velikost: 2 800	-
požadavky v ZÚR:	rozvoj vyšších obslužných funkcí; ověření rozsahu přestavbových území	rozvoj regionálních obslužných funkcí; rozvoj bydlení a ekonomických aktivit; zajištění dopravní obslužnosti; koordinace rozvoje obslužných funkcí Č. Třebová - Ústí n. O. a V. Mýto - Choceň	rozvoj obslužných funkcí; udržení populačního potenciálu; zlepšení dopravní obslužnosti;	saturovat potřeby obslužných funkcí s cílem stabilizace osídlení; koordinace rozvoje obslužných funkcí Letohrad - Žamberk; zlepšovat dostupnost k nadřazeným centrům; posilovat ekonomický potenciál Skutče	udržení rozvojových obslužných funkcí	
ÚSTECKÝ	nadregionální centrum	regionální centrum	mikro-regionální centrum	subregionální centrum	-	-
přehled:	1 centrum/ velikost: 92 400	4 centra/ průměrná velikost: 52 600	11 center/ průměrná velikost: 15 600	14 center/ průměrná velikost: 6 900	-	-
požadavky v ZÚR:	podpora kooperace aglomerací Ústí n. L. a Teplic	-	-	-	-	-
	sladit správní role center a jejich význam pracovních a obslužných center; stabilizace sídelní struktury v pánevní oblasti					
VYSOČINA	vyšší centrum	střední centrum významné	střední centrum	nižší centrum	lokální centrum	-
přehled:	1 centrum/ velikost: 49 800	4 centra/ průměrná velikost: 24 700	2 centra/ průměrná velikost: 11 300	6 center/ průměrná velikost: 7 900	13 center/ průměrná velikost: 4 200	-

	centra 1. úroveň	centra 2. úroveň	Centra 3. úroveň	Centra 4. úroveň	centra 5. úroveň	Centra 6. úroveň
požadavky v ZÚR:	rozvoj vyšších obslužných funkcí;	rozvoj regionálních obslužných funkcí; podpora tvorby většího počtu pracovních příležitostí; zlepšení dopravní obslužnosti		rozvoj obslužných funkcí a nabídky pracovních příležitostí; zlepšení dopravního napojení	saturovat potřeby obslužných funkcí s cílem stabilizace osídlení; zlepšení dopravního napojení	
	zachování a rozvíjení polycentrické struktury osídlení kraje					

Zdroj: Studie TAČR Beta, *Trendy vývoje struktury měst a obcí v ČR.*

Příloha 5: Příklad vymezení center osídlení a zásad pro usměrňování územního rozvoje v jednotlivých kategoriích center osídlení v ZÚR – Kraj Vysočina

Vyšší centrum osídlení

ZÚR vymezují jako vyšší centrum osídlení krajské město Jihlava.

ZÚR stanovují tyto zásady pro usměrňování územního rozvoje a rozhodování o změnách v území:

- posílit význam centra zejména umístěním a rozvojem celokrajských a některých republikových obslužných funkcí ve správě, školství, vědě a výzkumu, zdravotnictví a kultuře;
- rozvítet bydlení a ekonomické aktivity, zejména aktivity v oblasti služeb a znalostní ekonomiky;
- zlepšit situaci v dopravním napojení;
- chránit kulturní a přírodní hodnoty a využít je pro udržitelný rozvoj cestovního ruchu.

ZÚR stanovují tyto úkoly pro územní plánování:

- zabezpečovat územní podmínky pro rozvoj vyšších obslužných funkcí;
- vytvářet podmínky pro vyšší uplatnění městské a regionální hromadné dopravy.

Střední centra

ZÚR vymezují jako:

- významná střední centra města Havlíčkův Brod, Žďár nad Sázavou, Třebíč a Pelhřimov;
- ostatní střední centra města Humpolec a Velké Meziříčí.

ZÚR stanovují tyto zásady pro usměrňování územního rozvoje a rozhodování o změnách v území:

- rozvítet regionální obslužné funkce v oblasti školství, zdravotnictví a kultury;
- rozvítet bydlení a ekonomické aktivity, zejména aktivity v oblasti výroby a služeb vytvářející větší počet pracovních příležitostí;
- zlepšit situaci v dopravním napojení a dopravní obslužnosti;
- chránit kulturní a přírodní hodnoty a využít je pro udržitelný rozvoj cestovního ruchu.

ZÚR stanovují tyto úkoly pro územní plánování:

- zabezpečovat územní podmínky pro rozvoj obslužných i ekonomických aktivit;
- vytvářet podmínky pro zlepšení dopravní obslužnosti vyšším uplatněním hromadné dopravy ve svých spádových obvodech.

Nižší centra

ZÚR vymezují jako nižší centra města Nové Město na Moravě, Chotěboř, Moravské Budějovice, Bystřice nad Pernštejnem, Světlá nad Sázavou a Telč.

ZÚR stanovují tyto zásady pro usměrňování územního rozvoje a rozhodování o změnách v území:

- vytvářet podmínky pro rozvoj obslužných funkcí a nabídky pracovních příležitostí pro své spádové území;
- zlepšit situaci v dopravním napojení a dopravní obsluze center a jejich spádového území;
- chránit kulturní a přírodní hodnoty a využít je pro udržitelný rozvoj cestovního ruchu.

ZÚR stanovují pro územní plánování úkol zabezpečovat územní podmínky pro rozvoj obslužných a ekonomických aktivit.

Lokální centra

ZÚR vymezují jako lokální centra města Náměšť nad Oslavou, Pacov, Přebyslav, Třešť, Polná, Kamenice nad Lipou, Ledec nad Sázavou, Jaroměřice nad Rokytnou, Velká Bíteš, Jemnice, Golčův Jeníkov, Počátky a Hrotovice.

ZÚR stanovují tyto zásady pro usměrňování územního rozvoje a rozhodování o změnách v území:

- saturovat potřeby obslužných funkcí v mikroregionální, respektive lokální úrovni s cílem stabilizovat osídlení v řídké osídleném území,
- zlepšit situaci v dopravním napojení a dopravní obsluze center a jejich spádového území,
- chránit kulturní a přírodní hodnoty a využít je pro udržitelný rozvoj cestovního ruchu.

ZÚR stanovují pro územní plánování úkol zabezpečovat územní podmínky pro rozvoj obslužných a ekonomických aktivit.

Příloha 6: Osídlení a sídelní struktura v zásadních celorepublikových dokumentech a projektech

Strategie regionálního rozvoje ČR 2021+

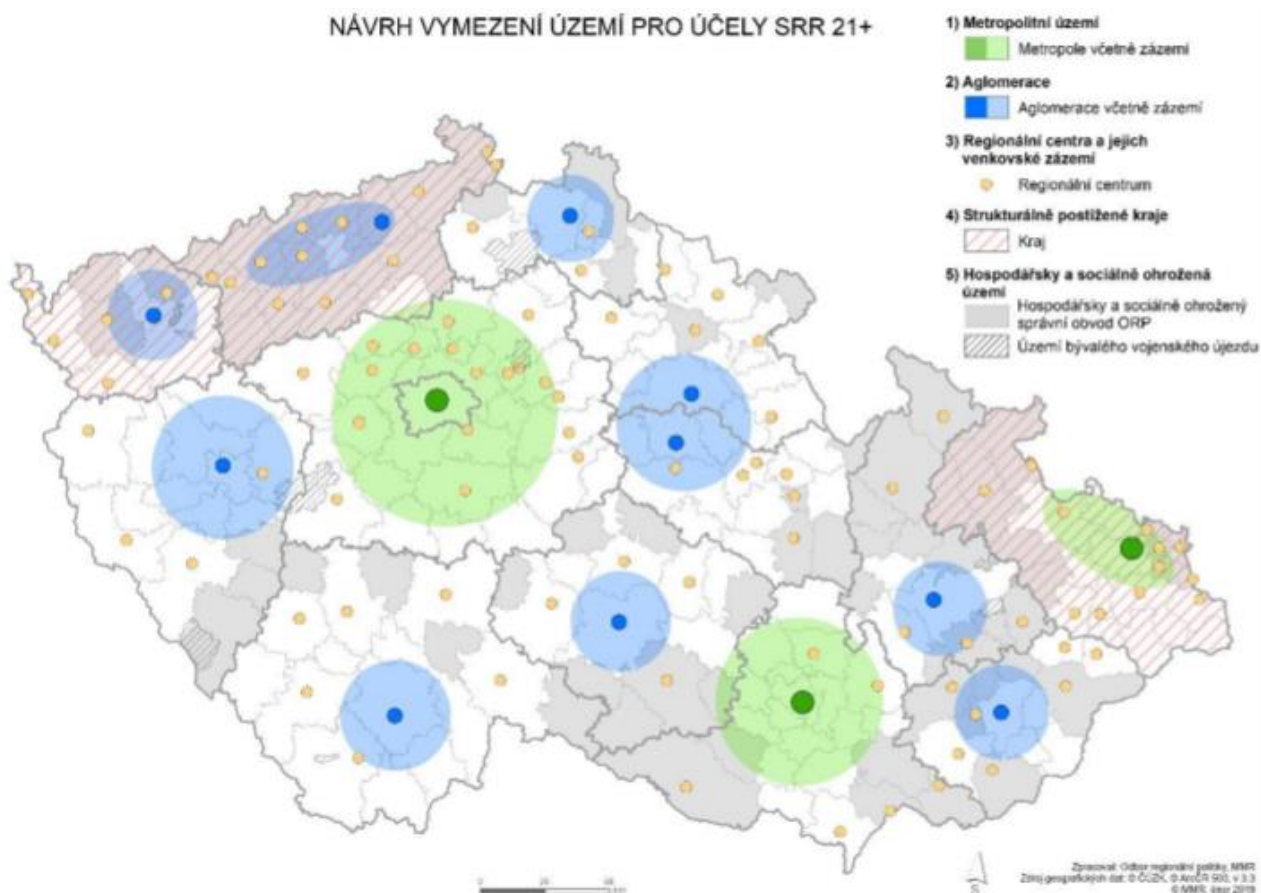
Geografické vymezení cílů SRR 2021+

Jednotlivá témata regionálního rozvoje se vzájemně prolínají a některá území (urbánní i venkovská) mohou spadat do více než jednoho tématu. Zároveň platí, že každé území je součástí alespoň jednoho tématu.

Tabulka 1: Geografické vymezení témat regionálního rozvoje

Téma regionálního rozvoje	Geografické vymezení
Metropolitní území	Pražské, Brněnské a Ostravské metropolitní území. Konkrétní vymezení metropolitního území je předmětem samostatného odborného úkolu.
Aglomerace	Ostatní krajská města a jejich zázemí. Konkrétní vymezení aglomerací je předmětem samostatného odborného úkolu.
Regionální centra a jejich venkovské zázemí	Regionálními centry jsou myšlena města definovaná v tabulce 3 a další regionální centra nižšího řádu vymezená kraji. Jejich zázemím je myšleno veškeré území nespádající do spádovaného území metropolitních území a aglomerací. Regionálními centry jsou i ta města, která jsou součástí metropolitního území, či aglomerace (např. Chrudim, Přerov, Jablonec nad Nisou). Spádové území těchto měst bude definováno.
Strukturálně postižené kraje	Ústecký kraj, Moravskoslezský kraj, Karlovarský kraj.
Hospodářsky a sociálně ohrožená území	Správní obvody obcí s rozšířenou působností (ORP) definované na základě stanovených indikátorů – (a) intenzita bytové výstavby, (b) hrubá míra celkového přírůstku, (c) index stáří, (d) podíl nezaměstnaných osob, (e) intenzita podnikatelské aktivity. Vymezeny byly správní obvody ORP, které vykazují nejhorší výsledky v těchto indikátorech a v nichž žije 25 % obyvatel Česka. Nad rámec správních obvodů ORP vymezených dle výše stanovených indikátorů jsou do této kategorie zařazena také správní území obcí zasahujících do bývalých vojenských újezdů.

Obr. 1: Vymezení metropolí, aglomerací, regionálních center vyššího řádu a hospodářsky a sociálně ohrožených území pro účely SRR

Metropolitní území

Praha má v rámci ČR dominantní postavení, výrazně vyšším počtem obyvatel, ale i regionálním významem (včetně významné dojížděky z řady krajských měst). Je zde soustředěna podstatná část správních orgánů České republiky a zastupitelské mise zahraničních států. Letiště Václava Havla zahrnuje cca 90 % výkonu všech českých letišť.

Brno je druhé největší město ČR. Sídli zde některé správní orgány s celorepublikovou působností.

Ostrava je třetí největší město ČR a centrum druhé největší metropolitní oblasti v ČR. Do kategorie metropolitních území je zařazena s ohledem na svou populační velikost, rozsáhlé urbanizované zázemí i přeshraniční vazby.

Agglomerace jsou ostatní krajská města (tj. kromě Prahy, Brna a Ostravy) a jejich zázemí včetně venkovského. Z hlediska sídelní, regionální i administrativní struktury mají všechna krajská města relativně stejné postavení a stejný význam v rámci kraje. Proto byl u těchto měst kromě jejich administrativní role zohledněn počet obyvatel spádového území.

Regionální centra lze rozdělit na dvě kategorie:

- **regionální centra vyššího řádu** identifikovaná z národní úrovně (zpravidla sídla s více než 15 tisíci obyvateli a spádovým územím alespoň 30 tisíc obyvatel,
- **regionální centra nižšího řádu** identifikovaná z krajské úrovně (zpravidla sídla s alespoň 5 tisíci obyvateli a spádovým územím kolem 10 tisíc obyvatel).

Venkovské zázemí je území nespádající do kategorie metropolitních území a aglomerací. Některá regionální centra (a jejich zázemí) jsou zároveň zázemím metropolí/aglomerací.

Specifickým typem regionálního centra je město Mladá Boleslav, které bude využívat v období 2021–2027 nástroj ITI, stejně jako metropolitní území a aglomerace.

Strukturálně postiženými kraji jsou kraje Ústecký, Moravskoslezský a Karlovarský kde je vysoká koncentrace sociálních, ekonomických a environmentálních problémů.

Hospodářsky a sociálně ohrožená území jsou vymezena na základě zvolených indikátorů, které byly zvoleny na základě indikátorů používaných jednotlivými kraji pro vymezení tohoto typu území. Do kategorie hospodářsky a sociálně ohrožených území jsou zařazena i území obcí zasahujících do bývalých vojenských újezdů.

Implementace Strategie regionálního rozvoje ČR bude do velké míry ovlivněna rámci politiky soudržnosti EU, konkrétně aplikované v Evropských strukturálních a investičních fondech.

Komunitně vedený místní rozvoj (CLLD) je realizován zejména prostřednictvím MAS využívaný pro venkovská území včetně území periferních s přesahem do stabilizovaných území (variantně také v lokalitách postižených sociálním vyloučením, které jsou vymezeny mezi státem podporovanými regiony).

Integrované územní investice (ITI)

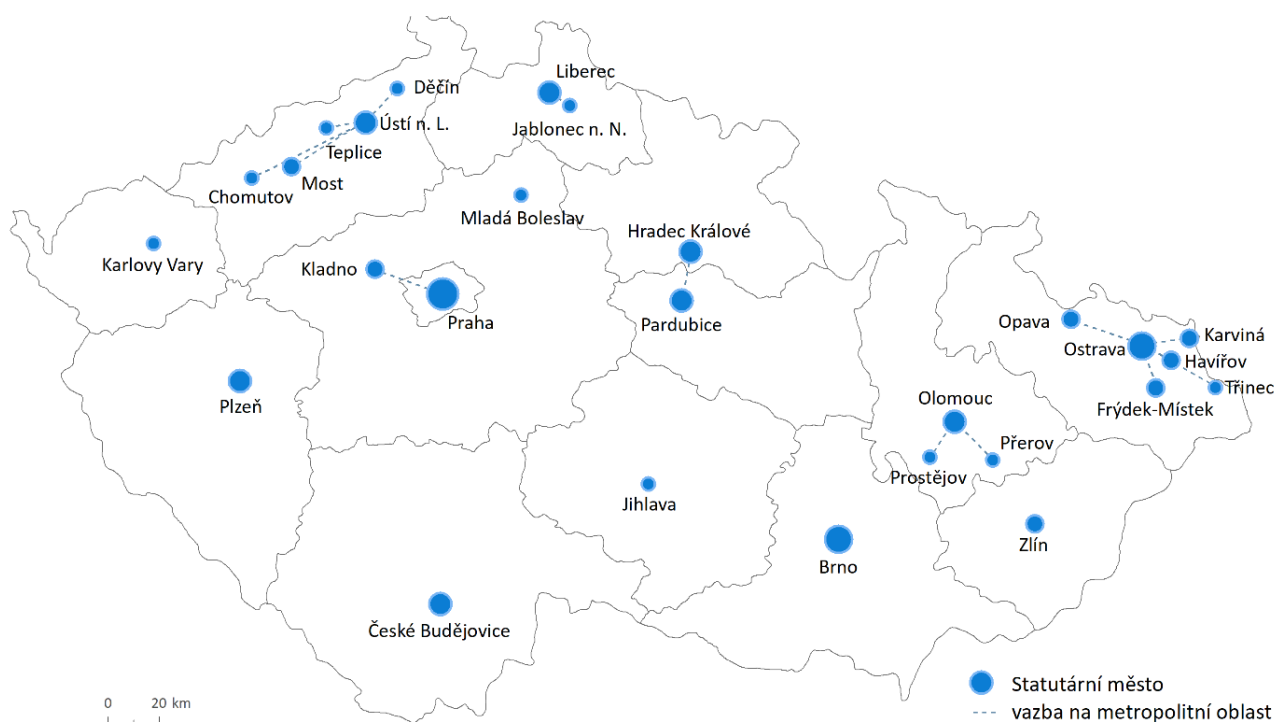
V praxi jsou aplikované pro metropolitní oblasti a některé další městské regiony.

Vymezení ITI bylo v minulosti provedeno v jednotlivých územích metodicky odlišným způsobem, a takto určená území nebyla vzájemně srovnatelná. Území ITI pro toto programové období EU jsou již vymezena na základě jednotné multikriteriální analýzy a metodiky.

Na Ministerstvu pro místní rozvoj ČR byl zpracován dokument „Vymezení území pro Integrované teritoriální investice (ITI) v ČR“. Účelem bylo zpracovat jednotné vymezení metropolitních oblastí pro nastavení efektivního čerpání prostředků z ESI fondů prostřednictvím Integrovaných územních investic (Integrated Territorial Investments – ITI) a zároveň pro realizaci regionální politiky (v souladu se Strategií regionálního rozvoje ČR 2021+).

Prostřednictvím ITI dochází ke zdůraznění role metropolitních oblastí, které jsou vnímány jako póly růstu a rozvoje území. U všech metropolitních oblastí a aglomerací jsou jádry statutární města.

Obr. 2: Statutární města v ČR v roce 2019

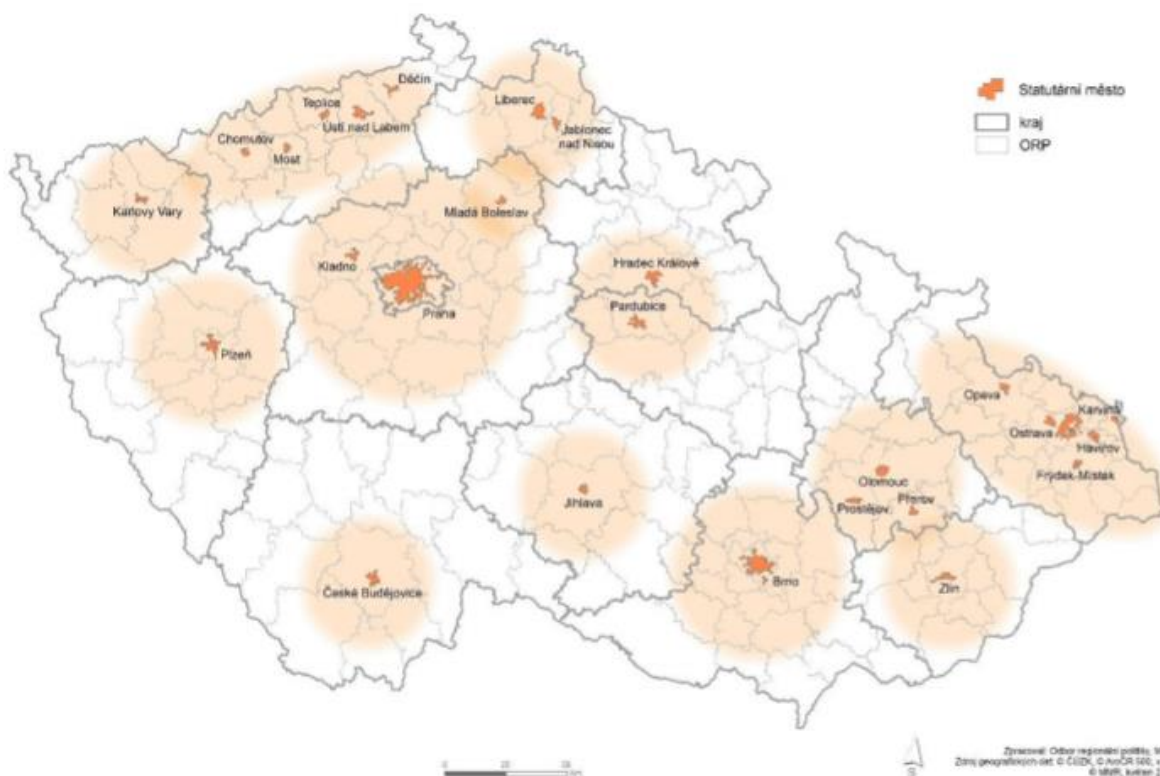

Tabulka 2: Metropolitní oblasti a aglomerace v ČR

Název metropolitní oblasti/aglomerace	Počet obcí	Rozloha (km ²)	Počet obyvatel (1. 1. 2019)	Hustota zalidnění (obyvatel/km ²)
Pražská metropolitní oblast	491	4 822	2 123 173	440
Ostravská metropolitní oblast	172	2 710	982 071	362
Brněnská metropolitní oblast	184	1 978	696 413	352
Ústecko-chomutovská aglomerace	132	2 317	563 304	243
Olomoucká aglomerace	169	1 631	384 313	236
Hradecko-pardubická aglomerace	152	1 308	340 423	260
Pízeňská aglomerace	108	1 323	308 707	233
Liberecko-jablonecká aglomerace	47	808	220 441	273
Českobudějovická aglomerace	81	1 001	172 796	173
Karlovarská aglomerace	33	610	139 215	228
Zlínská aglomerace	36	439	130 176	297
Mladoboleslavská aglomerace	63	597	102 140	171
Jihlavská aglomerace	56	719	93 511	130

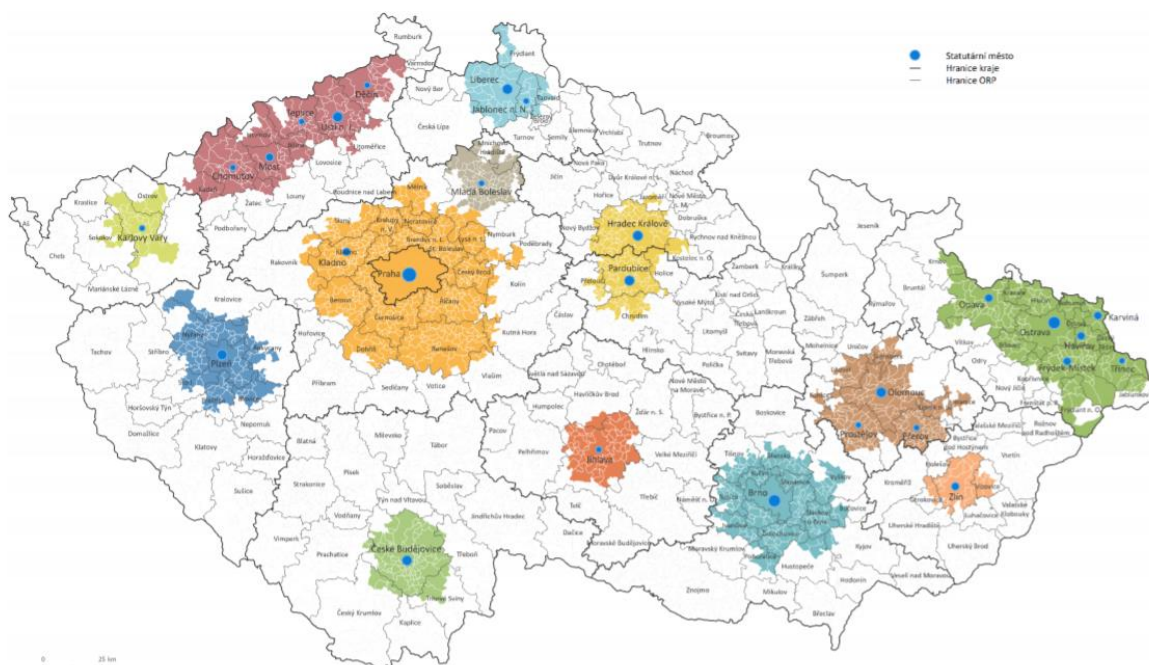
Obr. 3: Přehled vymezení metropolitních oblastí a aglomerací

RÁMCOVÉ POKRYTÍ ÚZEMÍ PRO IMPLEMENTACI INTEGROVANÉHO NÁSTROJE ITI

Metropolitními územími jsou Praha, Brno, Ostrava a jejich zázemí včetně venkovského.

Obr. 4: Metropolitní oblasti ITI v programovém období 2021–2027

Zdroj: Vymezení území pro Integrované teritoriální investice (ITI) v ČR Závěrečný dokument Třetí verze Praha, březen 2020, doc. RNDr. Martin Ouředníček, Ph.D. RNDr. Jiří Nemeškal RNDr. Lucie Pospíšilová, Ph.D. Dostupné z URL: < https://mmr.cz/getmedia/420ae22b-fe35-4b75-88d0-5824612a4e85/PrF_200120_ZAVERECNY-DOKUMENT_FINAL_02042020.pdf.aspx?ext=.pdf >.

Účel regionalizace ITI/IPRÚ je dán dotačním schématem, vázaným na vymezená území.

Strategický rámec Česká republika 2030

Strategický rámec pro rozvoj České republiky do roku 2030 s názvem Česká republika 2030 je výsledkem aktualizace Strategického rámce udržitelného rozvoje, který byl vládou přijat v roce 2010.

Česká republika 2030 je strategickým rámcem udržitelného rozvoje po sociální, ekonomické i environmentální stránce. Dokument vytváří základní rámec pro ostatní strategické dokumenty na národní, krajské i místní úrovni. Nenahrazuje sektorové dokumenty, je s nimi však úzce propojen.

Dokument formuluje své cíle celkem v šesti klíčových oblastech: Lidé a společnost, Hospodářský model, Odolné ekosystémy, Obce a regiony, Globální rozvoj a Dobré vládnutí.

Osídlení a sídelní struktura se jistým způsobem prolínají a dotýkají všech těchto oblastí, nejvíce je však řešena v části **Obce a regiony**.

Nerovnosti mezi regiony i obcemi rostou, projevují se zejména vznikem vnitřních periferií s horší dostupností veřejných služeb a obslužných funkcí a odlivem mladšího a vzdělanějšího obyvatelstva do měst. Zároveň však postupuje i do menších sídel suburbanizace.

V obcích i regionech je třeba podporovat plánování na úrovni území menších než kraj a přesahujících území jedné obce, které bude zohledňovat funkční vazby.

- Česká republika musí najít a udržovat rovnováhu mezi rolí velkých měst jako pólů růstu evropské úrovně a vyrovnaným rozvojem, který uchová polycentrický charakter území na všech úrovních. Jen tak lze každému zajistit přiměřenou kvalitu života s možností svobodné volby, v jakém prostředí chce bydlet a žít.
- Rozdělení země na metropolitní, stabilizovaná a periferní území se bude patrně nadále prohlubovat. Suburbanizační trend v blízké budoucnosti neustane, ale charakter urbanizace se promění. Hlavní výzva proto spočívá v omezení tempa suburbanizace, učinění již vzniklých a dále vznikajících suburbií udržitelnými a funkčními součástmi území a ve snižování doprovodných negativních jevů jako například růstu dojíždění za prací a zvýšené dopravní zátěže se všemi svými negativními efekty – hlukem, zdravím škodlivým znečištěním i rostoucími nerovnostmi mezi různými částmi republiky.
- K udržení historicky vzniklé polycentrické sídelní struktury je nutné posílit přeshraniční vazby. Izolace příhraničních regionů ve druhé polovině dvacátého století více než cokoli jiného způsobila jejich proměnu v periferii.

Suburbanizace a rostoucí prostorová mobilita

- Suburbanizace ohrožovala dosud hlavně krajská centra, výhledově začne patrně postihovat také menší města. Ponese s sebou náklady na infrastrukturu a dopravní obsluhu, které budou chybět při rozvoji jádrového města a zároveň budou ohrožovat mimoprodukční funkci příměstské krajiny. Ze zkušeností měst v západní a severní Evropě se dá očekávat, že se do suburbánního prostoru budou přesouvat také některé veřejné i komerční služby.
- Mnohostranný rozvoj měst, schopný usměrňovat suburbanizační trend, vyžaduje také lepší národní i regionální strategické plánování včetně vzájemné komunikace mezi národními, regionálními a lokálními institucemi. Tradiční územní plány nejsou pro podporu ekonomických, sociálních a environmentálních vazeb mezi městy, jejich zázemím a venkovem dostačující. Stát proto bude podporovat koordinaci plánování na úrovni menší než kraj a přesahující území jedné obce, vyznačující se silnou vazbou obyvatelstva na pracoviště a občanské vybavení v místním centru, tedy společnou koordinaci měst a okolních obcí.

Kompetence a kvalita územní veřejné správy pro udržitelný rozvoj sídel

- Z hlediska udržitelného rozvoje sídel a územního rozvoje obecně je důležité zajistit vzájemnou provázanost dokumentů na úrovni horizontální (např. návaznost krajských či městských dokumentů) i vertikální (např. návaznost národní, krajské a obecní úrovně). Pro smysluplný rozvoj měst a obcí je důležité zajistit, aby rozhodování na sebe navazovalo „napříč“ (např. aby různé odbory stejného města sjednotily své cíle a plány) i „shora dolů“ (např. aby záměry kraje respektovaly politiku státu). Stát chce také podporovat spolupráci místních úřadů – a to i přes hranice – a sdílení příkladů vhodných řešení.
- Dokumenty územního plánování musejí být provázané se strategickými dokumenty. Na úrovni měst a obcí je třeba zajistit vazbu mezi strategickými plány a územními plány. Strategický plán popisuje, oč chce město či obec usilovat. Územní plán stanoví koncepci rozvoje území a jeho plošnou a prostorovou regulaci. K tomu potřebuje znát rozvojové cíle a záměry určené strategickým plánem. Podobně je nutné

zajistit soulad dokumentů územního plánování na všech úrovních a provázat je se strategickými a sektorovými dokumenty, jež mají územní dopad.

Pro kvalitní řešení problematiky osídlení a sídelní struktury v rámci celé ČR je důležitá rovněž koordinace veřejných politik obsažená v části **Dobré vládnutí**.

Horizontální a vertikální koordinace

- Soudržnost veřejných politik posílí Česká republika intenzivnější horizontální i vertikální koordinací v jejich přípravě a vyhodnocování. Horizontální koordinace bude intra i interinstitucionální (např. v rámci ministerstev i mezi ministerstvy, na úrovni krajského úřadu a mezi kraji ap.). Podmínkou je dostatečné institucionální zázemí a intenzivnější každodenní komunikace. Zužítkovat lze existující komunikační kanály nebo již existující síť strategických či analytických útvarů v různých institucích.

Přehled vybraných strategických a specifických cílů Strategického rámce Česká republika 2030 s užití vazbou na koordinaci a rozvoj osídlení a sídelní struktury ČR v územním a strategickém plánování.

Obce a regiony

Cíl 16 Veřejné služby v území jsou pro všechny obyvatele lépe dostupné.

16.1 Strategické a územní plánování je na všech úrovních koordinováno.

16.2 Jsou stanoveny závazné standardy dostupnosti základních veřejných služeb a jim odpovídající veřejné infrastruktury občanského vybavení, které jsou platné pro veškerou zástavbu.

16.3 Předpoklady pro dostupnost základních veřejných služeb jsou zajištěny již ve fázi územního a strategického plánování.

16.4 Postupy strategického a územního plánování jsou koordinovány na úrovni přesahující úroveň jednotlivých obcí.

Cíl 17 Růst kvality života v jednotlivých municipalitách snižuje regionální nerovnosti.

17.1 Dnešní venkovské a periferní oblasti se nevyliďňují a jejich populace nestárne více než v urbanizovaných oblastech.

17.3 Jsou podporovány různorodé formy bydlení, především dostupné nájemní bydlení pro všechny segmenty společnosti.

17.4 Lokální integrované strategie snižují sociální disparity v území, posilují nekonfliktní soužití a zvyšují kvalitu života pro všechny.

Cíl 18 Kvalitní urbánní rozvoj sídelních útvarů je zajištěn.

18.1 Snižuje se zábor zemědělské půdy ve městech i volné krajině. Brownfieldy jsou regenerovány a revitalizovány.

18.2 Města jsou přátelská ke všem věkovým a uživatelským skupinám.

18.3 Obce běžně plánují rozvoj společně s veřejností.

Cíl 19 Města a obce omezila emise skleníkových plynů a adaptovala se na negativní dopady změny klimatu.

19.1 Obce III. stupně předcházejí dopadům změny klimatu a jsou schopny se jim přizpůsobit.

Zásady urbánní politiky ČR

Tento materiál, vydaný MMR v roce 2010 konstatuje regionální charakter urbánní politiky a požaduje vytvářet vazby mezi urbánní a regionální, resp. politikou soudržnosti a ostatními relevantními politikami na místní, regionální, národní a evropské úrovni.

Doporučuje se zde eliminovat ryze sektorový přístup ve strategických a programových dokumentech na národní a krajské úrovni.

Zdůrazňuje se zde potřeba podporovat rozvoj měst jako přirozených a integrujících center regionů s využitím jejich komparativních výhod a regionálních specifík, jakož i rozvíjet a podporovat rozvoj vztahů mezi městem a venkovem.

V zásadě 2 politiky – Polycentrický rozvoj sídelní soustavy se konstatuje, že jedním z problémů vývoje sídelní struktury je tendence k nadměrné koncentraci rozvojových aktivit jen do velkých urbanizačních center. Účelem podpory polycentrického rozvoje je proto zajistit, aby růst a rozvoj těchto městských oblastí neprobíhal na úkor ostatních středně velkých a menších měst.

Ve strategických směrech a rozvojových aktivitách navazujících na tuto zásadu politika požaduje pro realizaci polycentrického rozvoje mj. posilovat rozvojové oblasti a osy republikového významu stanovené

PÚR ČR a upřesněné zásadami územního rozvoje a zároveň posilovat rozvojové oblasti a osy nadmístního významu vymezené zásadami územního rozvoje.

V zásadě 4 politiky – Podpora rozvoje měst jako pólů rozvoje v území je zdůrazňována úloha měst jako dynamické složky území z hlediska ekonomického a sociálního rozvoje. Strategické směry a rozvojové aktivity směřuje mj. do infrastruktury, bydlení a veřejného zdraví; v oblasti architektury a prostředí města se zmiňuje zlepšovat využití a uspořádání území a efektivně využívat staré průmyslové areály a upadající plochy, provádět jejich asanaci.

Projekt ESPON – vymezení funkčních urbánních oblastí

Jeden z projektů programu ESPON, který se zabývá polycentrickým rozvojem Evropy, vymezuje na jejím území širší územní útvary, tzv. funkční urbánní oblasti (Functional Urban Areas – FUAs). Podkladem pro určení územního rozsahu FUA byl pravidelný pohyb obyvatel za prací. Podle velikosti a významu se FUA dělí do tří kategorií:

- metropolitní evropské růstové oblasti (Metropolitan European growth areas, MEGA),
- funkční městské oblasti s nadnárodním nebo národním významem (FUA I),
- funkční městské oblasti s regionálním a místním významem (FUA II).

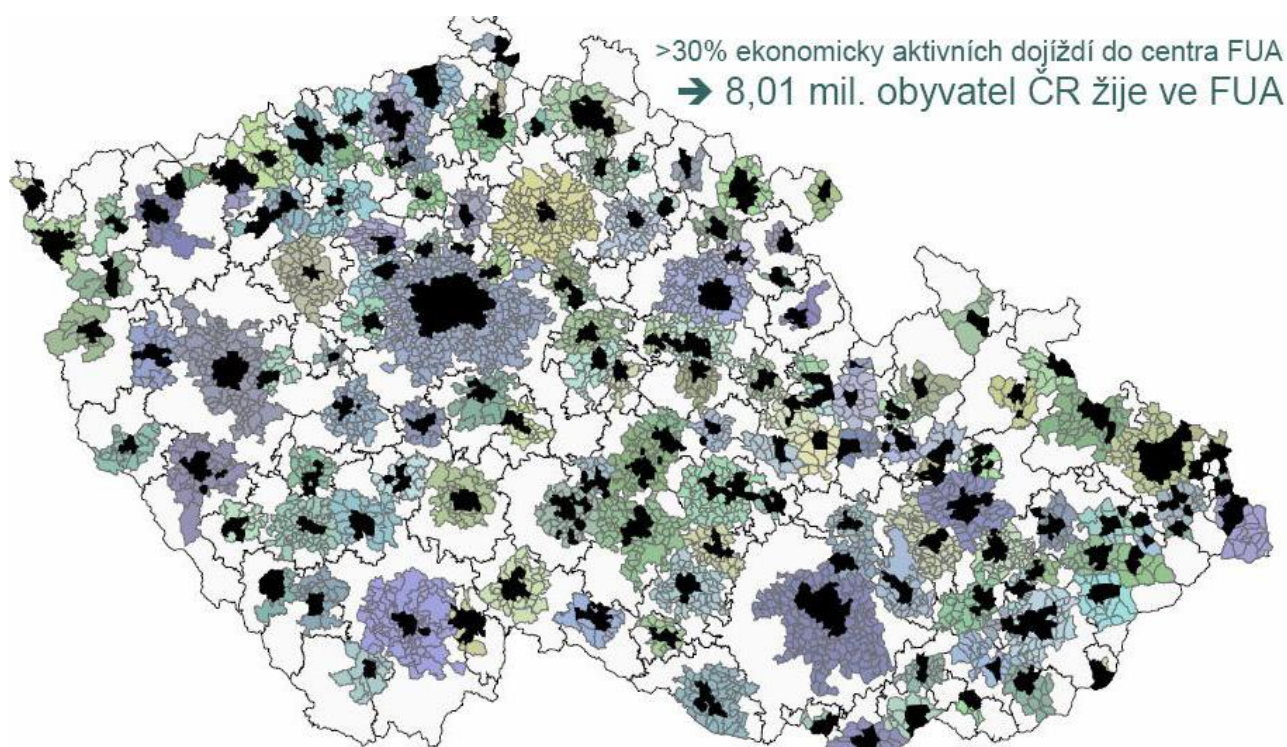
V České republice bylo určeno 25 FUA. V projektu jsou vyjmenovány v tomto pořadí: Praha, Ostrava, Brno, Plzeň, Frýdek-Místek, Olomouc, Zlín, Opava, České Budějovice, Pardubice, Hradec Králové, Liberec, Přerov, Děčín, Teplice, Chomutov, Karlovy Vary, Ústí nad Labem, Most, Prostějov, Jihlava, Havířov, Kladno, Karviná, Mladá Boleslav.

Jejich významová hierarchie je následující:

- 1 MEGA: Praha,
- 4 FUA I: Plzeň, Hradec Králové, Brno, Ostrava,
- 20 FUA II: zbývající.

Pro potřeby projektu EU INTERREG IIIB – CADSES REPUS (2007) byla vymezena funkční urbanizovaná území (Functional Urban Areas, FUA). Podkladem pro vymezení FUA je vymezení místních pracovištních systémů (Local Labour Systems, LLS). Místní pracovištní systémy byly vymezeny pro pracovištní centra s kapacitou alespoň 1000 evidovaných pracovních míst, přičemž v obvodu pracovištního systému by mělo být alespoň 15000 obyvatel. Takto bylo vymezeno v ČR 150 místních pracovištních systémů. Funkční urbanizovaná území jsou taková, kde alespoň 30 % ekonomicky aktivních obyvatel dojíždí za prací do centra, viz Obr. 3.

Obr. 5: Funkční urbanizovaná území v ČR

Zdroj: Projekt EU INTERREG IIB – CADSES REPUS – česká část 2007, hlavní řešitel FA ČVUT. Dostupné z URL: http://www.uur.cz/images/5-publikacni-cinnost-a-knihovna/casopis/2008/2008-05/mimoradna%20priloha_05_2008.pdf.

Poznámky:

- Barevně vymezená území jsou jednotlivá funkční urbanizovaná území FUA, jejich pracovištní centra jsou vyznačena černou barvou.
- Eurostat používá pojem funkční městské oblasti v územní typologii poněkud jinak vymezený. Definice a terminologie jsou obsahem novely nařízení Evropského parlamentu a Rady o NUTS 1059/2003 OJ (tzv. TERCET, schválené v roce 2017).

Koncepce rozvoje venkova (KRV)

Schválená usnesením vlády ČR č. 36 ze dne 13. ledna 2020 o Koncepci rozvoje venkova.

Pro KRV představuje výchozí strategický rámec Strategie regionálního rozvoje ČR 21+, který KRV dále rozpracovává ve vztahu k venkovským oblastem, KRV je v souladu s programovým obdobím EU a dobou platnosti Strategie regionálního rozvoje ČR 21+ platná pro období let 2021–2027.

Koncepce rozvoje venkova nastavuje jednotné národní pojetí rozvoje venkovských oblastí ČR a je základním koncepčním materiálem pro strategické řízení rozvoje venkova ze strany Ministerstva pro místní rozvoj. Definuje strategické směřování podpory rozvoje venkova, vize a cíle.

Koncepce rozvoje venkova vychází z výzkumných analýz a poznatků, ale i zkušeností a potřeb místních, regionálních i celonárodních aktérů rozvoje venkova, usiluje o venkov atraktivní pro bydlení, práci a podnikání, realizaci cestovního ruchu, dostatečnou infrastrukturu a vybavenost venkovských sídel, apod.

Typologie venkova je zde konstruována jako kombinace rozvojového potenciálu a reálného stavu rozvoje daného území (ORP). Rozvojový potenciál je uvažován ve dvou rovinách – jako potenciál vycházejících z vnějších a vnitřních podmínek.

Popis jednotlivých typů území:

Rozvinutý typ tvoří nejčastěji zázemí nejvýznamnějších ekonomických center (především krajských měst s počtem obyvatel blízkým se 100 tis.). Až na výjimky (např. v suburbánních oblastech) je charakteristický velmi dobrou občanskou a technickou vybaveností, dostatečnou nabídkou veřejné hromadné dopravy, jenž je směřovaná nejčastěji do hlavního centra. Z hlediska sociálních a ekonomických charakteristik území jsou

tato ORP v drtivé většině významně nadprůměrná. Jedná se o oblasti v okolí přirozených regionálních center.

Sociálně znevýhodněný typ je tvořen ORP s méně rozdrobenou sídelní strukturou, jsou lidnatější a v poměrně vysokém počtu obcí žije více než deset tisíc obyvatel. V těchto ORP jsou zhoršené hodnoty ukazatelů dokládajících kvalitu lidského a sociálního kapitálu a nachází se zde pouze základní občanská vybavenost. Jedná zejména o strukturálně postižená území s vyšší nezaměstnaností, dalšími post-transformačními problémy a nutnou konverzí ekonomiky.

Polohově a sociálně znevýhodněný typ je charakteristický rozdrobenou sídelní strukturou s vyšším počtem řídké zalidněných místních částí. Je zde slabá nabídka veřejné hromadné dopravy a technické infrastruktury. Sociální a ekonomické ukazatele a kvalita lidského kapitálu jsou výrazně podprůměrné s potřebou externího impulsu. Z velké míry se jedná o území s původním německým obyvatelstvem v periferních polohách.

Polohově znevýhodněný typ má také rozdrobenou sídelní strukturu s velkým počtem řídké zalidněných místních částí obcí a slabší nabídka veřejné hromadné dopravy. V tomto typu jsou však dosaženy nejvyšší hodnoty indexu stáří a je zde vyšší míra podnikavosti. Vzhledem k malé velikosti obcí a sídel je zde výrazně nedostatečná technická infrastruktura. Typicky se jedná o území vnitřní periferie podél krajských hranic. Některé polohově znevýhodněné oblasti mají poměrně vysoký potenciál pro rozvoj cestovního ruchu.

Nevyhraněný typ je tvořen ORP, která jsou často prostorově rozlehlejší, se spíše stabilním a rozsáhlým zázemím. Ve městě je užší zaměření ekonomiky s dominantním jedním podnikem či odvětvím, méně pracovních příležitostí v kvartéru a naopak více zaměstnanců pracuje v sekundéru. Zázemí je z hlediska sídelní struktury relativně rozdrobené. Tento typ tvoří souvisle vymezená území.

Podle výše uvedené typologie jsou územně diferencovány rozvojové cíle nastavené ve strategické části koncepce.

Obr. 6: Typologie území

Implementace KRV bude probíhat zejména prostřednictvím samostatných dvouletých Akčních plánů Strategie regionálního rozvoje ČR 21+, do kterých jsou, resp. budou zařazeny příslušné aktivity KRV.

Příloha 7: Vybrané přístupy k vymezení venkovského prostoru

V ČR jsou obvykle za venkovské obce pokládány ty, které mají méně než 2 000 obyvatel, s odkazem na § 3 zákona o obcích je však stále častěji užívána hranice 3 000 obyvatel (podmínka pro jmenování obce městem).

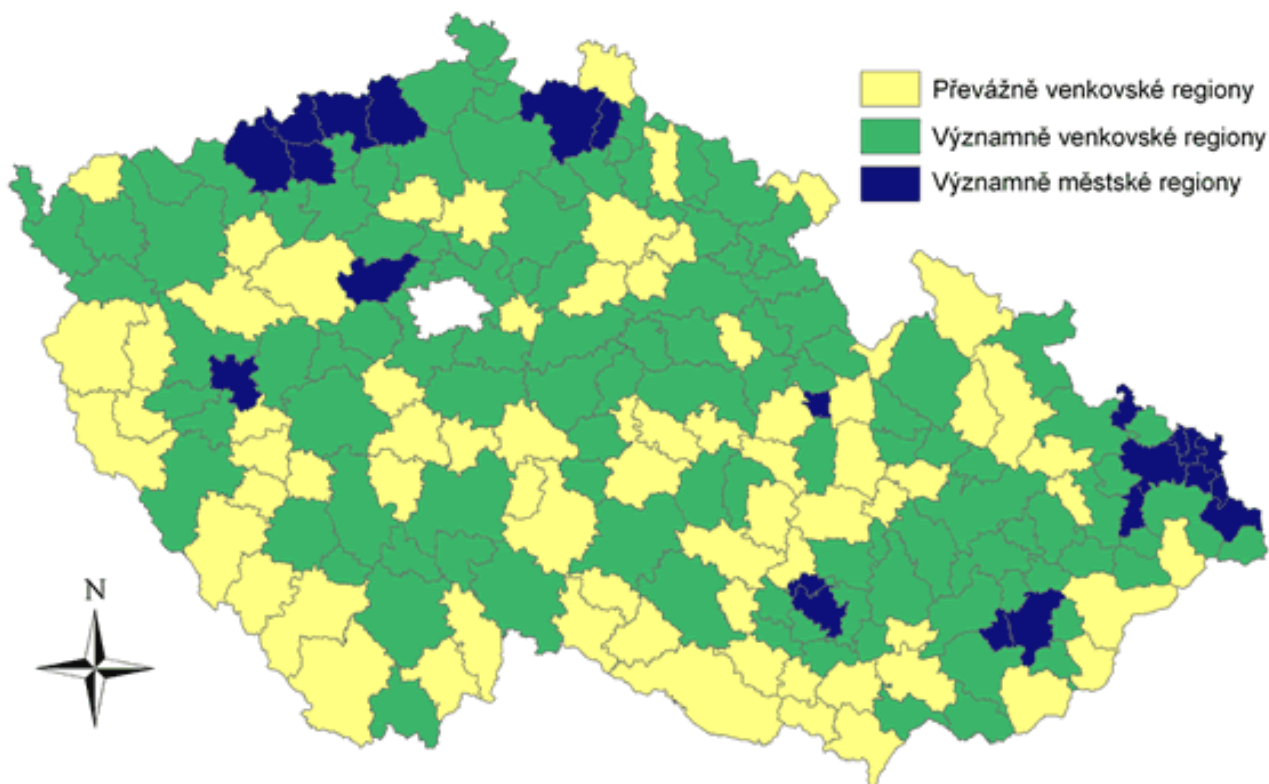
Uznávaná **definice OECD** používá jako hlavní kritérium k vymezení venkova statistické znaky (podle hustoty zalidnění).

Na místní úrovni jsou označovány za venkovské ty oblasti, jejichž hustota obyvatelstva je nižší než 150 obyvatel/km². Na úrovni regionu potom dělí tři základní kategorie dle podílu obyvatelstva regionu žijících ve venkovských obcích:

- **Výrazně venkovské oblasti:** podíl obyvatel, kteří žijí ve venkovských obcích, přesahuje 50 %.
- **Významně venkovské oblasti:** podíl obyvatel, kteří žijí ve venkovských obcích, se pohybuje mezi 15–50 %.
- **Výrazně městské oblasti:** podíl obyvatel, kteří žijí ve venkovských obcích, tvoří maximálně 15 %.

Jako limitní hodnotu je možné vzhledem ke struktuře české sídelní soustavy snížit hodnotu hustoty zalidnění z OECD navrhované hodnoty 150 obyv./km² na hodnotu 100 obyv./km² (Perlín 2009).

Obr. 1: Vymezení venkovského prostoru dle hustoty zalidnění v jednotkách POÚ České republiky

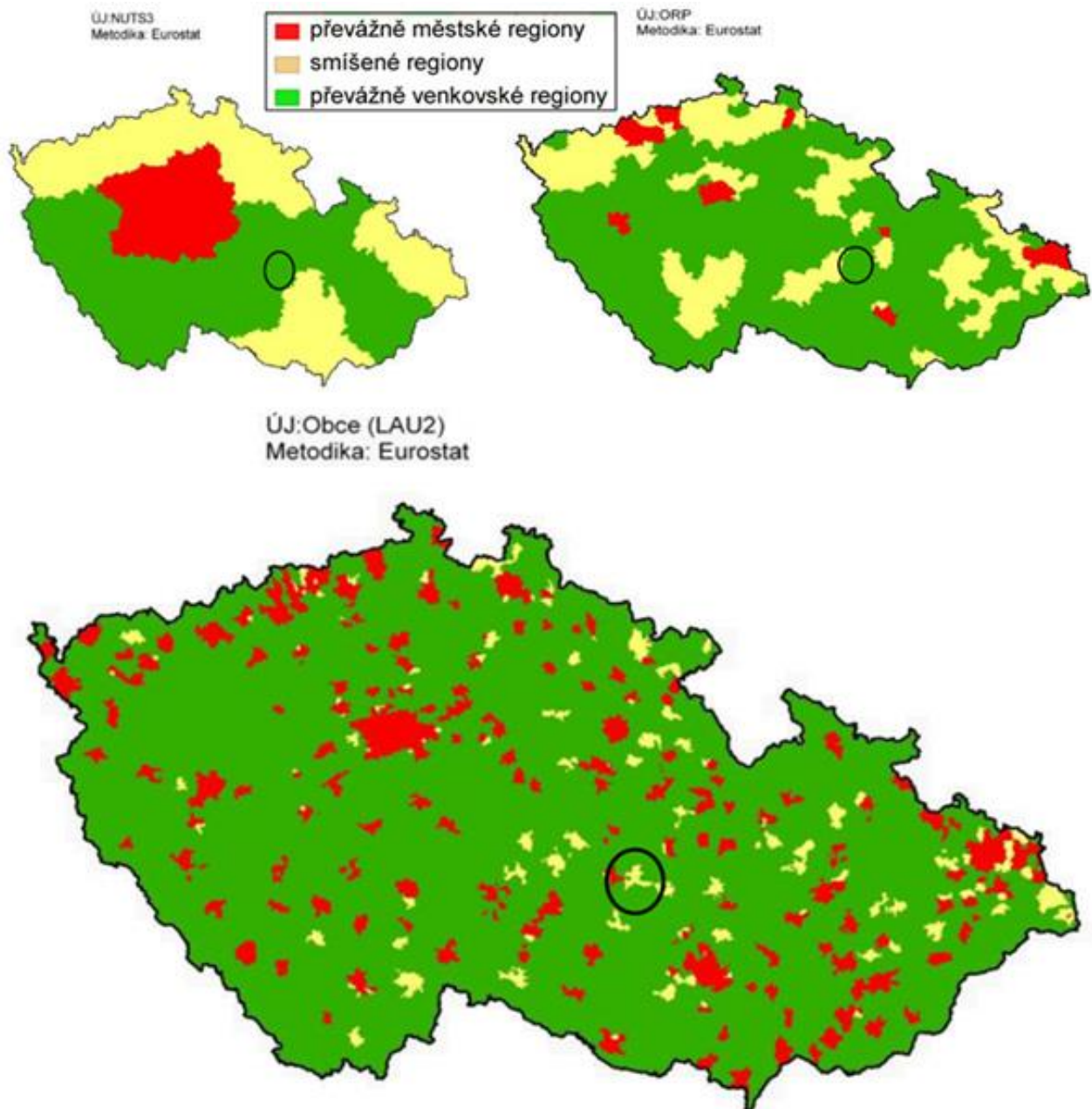

Zdroj: Perlín 2009.

Ukazatele založení na hustotě obyvatelstva jsou velmi ovlivněny rozlohou katastru obce a neberou v úvahu přechodně bydlící obyvatelstvo a vyjížďku či dojížďku.

Jelikož je toto vymezení velmi hrubé, používá EU vymezení venkova pomocí tzv. gridů (grid = čtverec 1x1 km; území je rozčleněno pomocí sítě gridů), a to až do úrovně obcí.

Obr. 2: Vymezení venkova pomocí gridů na úrovni krajů, SO ORP a obcí

Zdroj: Prezentace H. Bednářové ze semináře Venkov 2013.

V České republice je obecně za venkovskou považována obec, jejíž počet obyvatel je menší než 2 000. Venkovský prostor na základě této definice zaujímá 73,6 % rozlohy ČR, 89,8 % obcí a 26,3 % obyvatel. Ačkoli toto pojetí venkova není zcela přesné a nevypovídá o problémech a struktuře území, je nejčastěji používané.

Další způsob vymezení venkova je založen na charakteru sídel, využití krajiny (land use), vybavenosti obcí, polarizaci prostoru podle stupně zapojení do národního hospodářství (dle Evropské komise), indexu rurality atd.

Jiným možným přístupem je negativní vymezení venkova jako neurbanizované krajiny, jako protikladu města (ve smyslu, že venkov je to, co není město). Problémem ovšem zůstane hraniční stupeň urbanizace.

V minulosti bylo venkovské území považováno za relativně homogenní typ území, s nízkou hustotou zalidnění a vysokým podílem zaměstnanců v zemědělství. Dnes se setkáváme s diferencovanou strukturou různě rozvinutých venkovských území, která plní množství rozdílných funkcí – lze hovořit o venkovech (viz např. Perlín a kol. 2010).

Při jakémkoliv územním definování venkova je třeba znát účel, za jakým venkovský prostor vymezujeme, a podle toho přizpůsobit zvolené ukazatele (Svobodová a kol. 2011).

Již z výše uvedeného vyplývá, že neexistuje rovněž jednotná definice venkova. V odborné geografické, demografické, sociologické či urbanistické literatuře existuje mnoho definic venkova, který je vymezován na základě celé řady kritérií.

Přehled příkladu kritérií k vymezování venkova ukazuje Tab. 1, sestavená Sociologickou laboratoří na České zemědělské univerzitě v Praze.

Tabulka 1: Kritéria vymezení venkovských sídel

Kritérium	Hlavní znak
Urbanistická struktura	Rozvolněná zástavba, zemědělský statek, rozsáhlé veřejné prostory, nízký podíl zastavěných ploch
Architektonické znaky	Nízkopodlažní zástavby, integrace obytné a dalších funkcí, absence nájemního bydlení, individuální výstavba
Sociální znaky	Konservatismus, tradicionalismus, sousedství, participace, kooperativnost, sdílení společné historie
Ekonomické znaky	Vyjíždka do zaměstnání, zaměstnanost v zemědělství, vyšší podíl samozásobitelství, kutilství
Veřejná správa	Označení obce, postavení obce ve struktuře veřejné správy
Velikostní znaky	Počet obyvatel, hustota zalidnění, rozloha, podíl zastavěné plochy

Zdroj: Sociologická laboratoř ČZU, Binek a kol. (2007). Dle R. Perlína MAŘÍKOVÁ, P., MAJEROVÁ, V. Vymezení venkova.

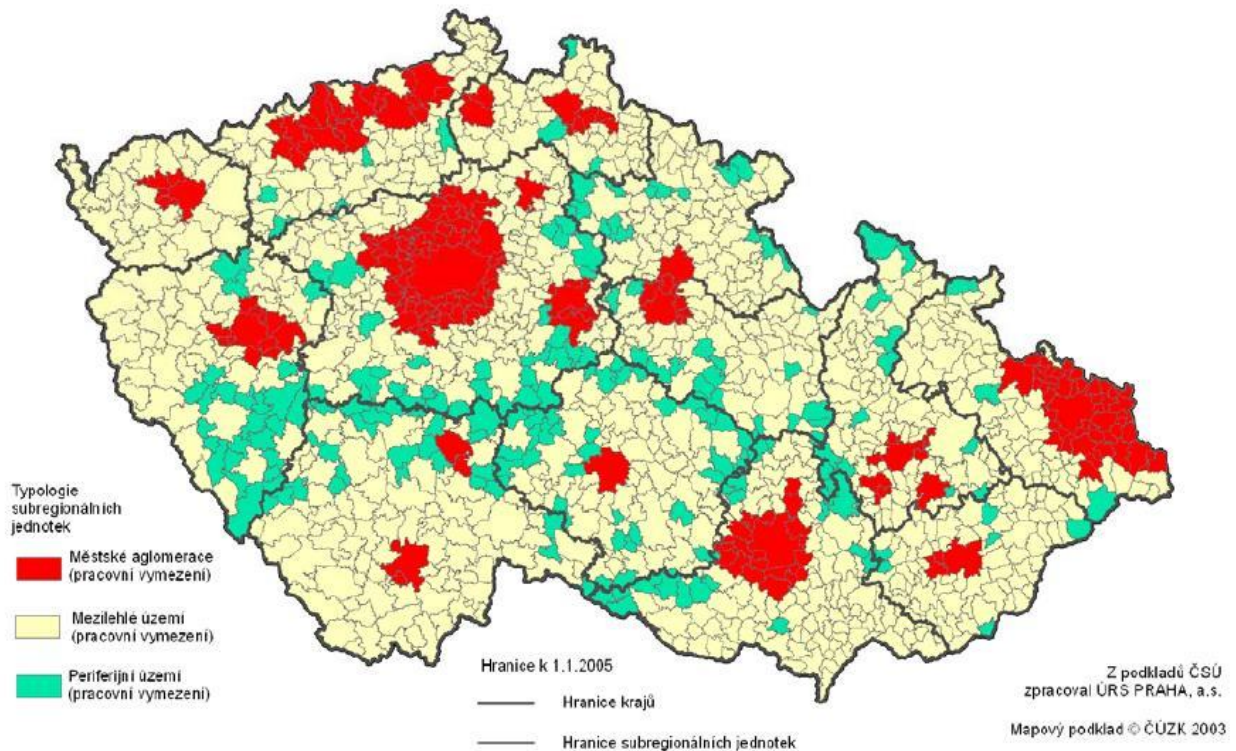
Nejčastěji je venkovský prostor vymezován na základě:

- počtu obyvatel obce nebo hustoty osídlení, případně kombinace těchto dvou ukazatelů (viz níže uvedená metodika OECD),
- statutu dané obce, dle právních norem příslušného státu,
- charakteru a hustoty zástavby a architektonického rázu obce,
- podílu přírodních ploch nebo zastavěných ploch na celkové rozloze obce,
- zohlednění infrastruktury, občanské vybavenosti obce a dostupnosti služeb (z nekomerční sféry např. školství, zdravotnictví, sociální péče, kulturní a sportovní zařízení),
- institucionálního vybavení obcí (např. matriční či stavební úřad, pošta),
- dopravní dostupnosti nebo vzdálenosti od větších center (dobře dostupné a blízké obce nejsou někdy považovány za venkov, byť mají malý počet obyvatel nebo nízkou hustotu osídlení),
- zaměstnanosti v sektorech a odvětvích (např. v zemědělství nebo primárním sektoru obecně),
- vyjíždka za prací a studiem,
- intenzity bytové výstavby.

Program rozvoje venkova ČR vymezuje venkovský prostor pro jednotky (cca 1–3 tisíce obyvatel), které představují obec se základní vybaveností (škola, pošta, zdravotní středisko) a její nejbližší spádové území jako:

- **Příměstský venkov:** venkovské obce v rámci městských aglomerací, resp. úzce vymezených urbanizovaných území (s více než 50 000 obyvateli), jsou ovlivněny převážně suburbanizací a zaznamenávají výrazný nárůst své populace.
- **Odlehlý venkov:** zejména tzv. periferní území, tj. území s nepříznivými sociálně-ekonomickými charakteristikami obyvatelstva, řídké obydlené, izolované od spádových měst a hlavních dopravních sítí.
- **Mezilehlý prostor:** zahrnuje zbývající území ČR, průměrně rozvinuté venkovské oblasti ve větší vzdálenosti od velkých sídelních center, ale s dobrým dopravním spojením, ve kterých se nachází rekreační potenciál pro zázemí městských oblastí.

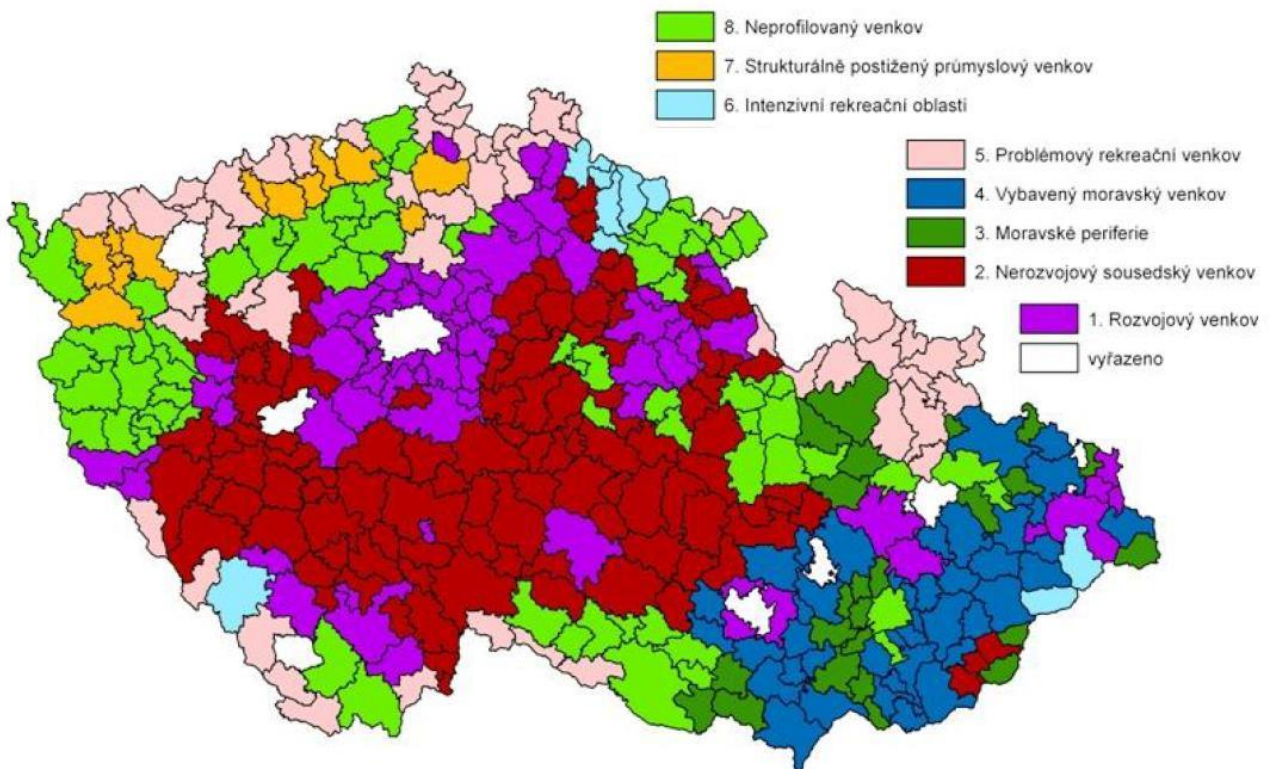
Obr. 3: Typologie prostorů pro klasifikaci venkovských oblastí

Zdroj: Ministerstvo zemědělství ČR 2007.

Perlín a kol. (2010) rozlišili v Česku několik typů venkovů, z nichž některé jsou definované na základě specifik turismu v území.

Obr. 4: Typologie venkovského prostoru ČR podle potenciálu rozvoje

Zdroj: Perlín a kol. 2010.

Příloha 8: Příklad ZÚR Moravskoslezského kraje – doporučení pro cílové krajiny

Krajina je řešena v Evropské úmluvě o krajině, která vstoupila v platnost dne 1. března 2004 a pro Českou republiku vstoupila v platnost dne 1. října 2004.

V úmluvě se konstatuje mimo jiné, že jednotlivé země berou na vědomí, že vývoj výrobních postupů v zemědělství, lesnictví, průmyslu a při těžbě nerostů, a dále v oblastech územního plánování, řízení regionálního rozvoje, dopravy, infrastruktury, cestovního ruchu, rekreace, a na obecnější úrovni změny ve světové ekonomice v mnoha případech urychlují proměnu krajiny.

Smluvní strany se zavazují začlenit krajinu do svých politik regionálního rozvoje a územního plánování, a do své kulturní, environmentální, zemědělské, sociální a hospodářské politiky, jakož i do ostatních politik s možným přímým či nepřímým dopadem na krajinu.

Dále se zavazují za účelem zlepšení úrovně znalosti svých krajin vymezit vlastní krajiny na celém svém území; analyzovat jejich charakteristiky, síly a tlaky, které je mění; sledovat jejich změny, a dále vyhodnotit takto vymezené krajiny s ohledem na zvláštní hodnoty, které jsou jim připisovány zainteresovanými stranami a dotčeným obyvatelstvem.

V tomto bodě nastala změna v Úmluvě o krajině v roce 2016 oproti původnímu znění, kde se uvádělo, že smluvní strany se zavazují vymezit své vlastní typy krajiny na celém svém území; analyzovat jejich charakteristiky, síly a tlaky, které je mění; zaznamenávat jejich změny.

Pro realizaci krajinných politik se každá smluvní strana zavazuje zavést nástroje, zaměřené na ochranu, správu, nebo plánování krajiny.

Tato problematika je řešena v ZÚR krajů v kapitole 6. Vymezení cílových charakteristik krajiny. Výše uvedená změna v úmluvě o krajině by se tedy měla promítnout do pojetí vymezených krajin v této kapitole v jednotlivých ZÚR. **Pro jednotlivé krajiny by měly být v ZÚR stanovena rovněž pravidla pro osídlení, což se týká především zachování charakteristického typu osídlení.**

V ZÚR některých krajů jsou však vymezeny krajiny a jejich charakteristiky spíše jen jako krajiny přírodní a celá kapitola je pojata spíše ekologicky.

Jako příklad přístupu ke zpracování této kapitoly v ZÚR je v předložené příloze uveden přístup Moravskoslezského kraje, který zahrnuje do kapitoly 6. Stanovení cílových charakteristik krajiny rovněž sídelní strukturu.

ZÚR Moravskoslezského kraje vymezují typy krajin jako jednotlivé specifické krajiny a jako dílčí skladebné části oblastí specifických krajin. Pro každou specifickou krajinu ZÚR Moravskoslezského kraje stanovují charakteristické znaky a cílové charakteristiky včetně podmínek pro jejich zachování nebo dosažení.

Společnými podmínkami k dosažení cílových charakteristik krajiny ve specifických krajinách, na jejichž území leží vymezené kumulované přírodní, kulturní a civilizační hodnoty nadmístního významu, jsou:

- dbát na zachování vizuálního vlivu přírodních a kulturních dominant v krajinných panoramatech i v dílčích scénériích, minimalizovat narušení pohledové siluety vymezených hodnot v krajinných panoramatech konkurenčními stavbami,
- respektovat „genius loci“ území kumulovaných přírodních, kulturních a civilizačních hodnot.

ZÚR MSK dále vymezují přechodová pásma jako území, ve kterém dochází k postupné změně charakteristik sousedících specifických krajin. Podmínkami k dosažení cílových charakteristik krajiny ve vymezených přechodových pásmech jsou:

- uplatňování cílových charakteristik sousedních specifických krajin,
- uplatňování podmínek k dosažení cílových charakteristik sousedních specifických krajin v závislosti na charakteru záměru a jeho umístění.

V ZÚR Moravskoslezského kraje je promítnuta sídelní struktura jak v charakteristických znacích krajiny, tak v cílových charakteristikách krajiny a rovněž ve stanovených podmínkách pro zachování a dosažení cílových charakteristik krajiny.

V případě **charakteristických znaků krajiny** se objevují ve vztahu k osídlení např. výroky:

- Nízká hustota zalidnění, převaha malých sídel (do 1000 obyv.).
- Nižší hustota zalidnění, hojně využití někdejších objektů bydlení pro individuální rekreaci.
- Jedinečná struktura terénního reliéfu vytváří spolu se skladbou lesů, harmonickou krajinou s fragmenty historických krajinných struktur a dochovanou urbanistickou strukturou venkovských obcí proměnlivou a bohatou krajinnou scénou.
- Lesozemědělská krajina, ve které se střídají plochy lesa s otevřenými plochami zemědělské krajiny, velké obce s liniovou strukturou ve východní části oblasti (Hať, Šilheřovice, Markvartovice, Ludgeřovice).
- Specifická struktura osídlení v podobě sídelních pásů, paralelně s liniemi vodních toků, rovnoměrně členící levobřežní svah sníženiny Oderské brány.
- Hustá struktura osídlení podél silnice R48 s významnými průmyslovými centry (Kopřivnice, Příbor, Nový Jičín) a hustou sítí dopravní a technické infrastruktury.
- Zachovaná historická jádra velkých měst (Nový Jičín, Příbor).
- Území s vysokou hustotou zalidnění a vysokou koncentrací urbanizovaných nebo antropicky přeměněných ploch.
- Osídlení soustředěné v údolních partiích podél vodních toků (Jičínka, Sedlnice).
- Specifické formy osídlení v prostoru Kozlovic, Palkovic a Lhotky – tradiční charakter dlouhé údolní lánové vsi s částečně dochovanou krajinnou strukturou původní pluziny a četnými prvky nelesní zeleně.
- Harmonické scénérie rozptýlené zástavby, samot a usedlostí ve vyšších polohách horských strání.

V **cílových charakteristikách krajiny** jsou se vztahem k osídlení výroky jako např.:

- Krajina s dochovanou cennou urbanistickou strukturou venkovských obcí a s dochovanými soubory a prvky lidové architektury.
- Krajina s řídkou strukturou osídlení s převahou malých sídel – řadové vsi, lesní lánové a krátké řadové vsi.
- Krajina s dochovanou cennou urbanistickou strukturou malých venkovských obcí a s vizuálním významem kostelů jako místních dominant v některých vesnických sídlech.
- Členitá krajina s velkými celky lesních porostů a zahloubenými lesnatými údolními s limitovaným rozsahem nových ploch obytné zástavby u vesnických sídel.
- Urbanizované území regionálně významného spádového centra Krnova a krajina v jeho zázemí, poskytující nezbytný potenciál pro územní rozvoj města a rekreaci jeho obyvatel.
- Urbanizovaná krajina charakteristická pozvolným přechodem od okrajů Nízkého Jeseníku a výrazným ohraničením porosty okrajů Oderské nivy, rozčleněná pásy osídlení a vegetačními doprovody vodotečí, směřujícími od okrajů Vítkovské vrchoviny k toku Odry. Segmenty zemědělské krajiny s výraznou strukturou nelesní zeleně.
- Polyfunkční krajina s významnou sídelní a výrobní funkcí, s hustou sítí staveb dopravní a technické infrastruktury.
- Intenzivně urbanizovaná krajina s památkově a urbanisticky hodnotnými soubory městské zástavby a historickými průmyslovými areály jako stopami industriálního využití. Krajina s postupným nárůstem revitalizovaných, přírodě blízkých ploch (s pásy a plochami tvořenými zachovalými lesními celky, břehovými porosty podél vodních toků a postupně doplňovaným systémem přírodně hodnotných prvků nelesní zeleně).
- Intenzivně urbanizovaná zemědělskoprámyslová krajina v pásu podél silnice R48, s významnými sídelně průmyslovými centry (Kopřivnice, Příbor, Nový Jičín) a hustou sítí dopravní a technické infrastruktury.
- Krajina s venkovskými sídly převážně lineární lánové formy s částečně dochovanou rozptýlenou zástavbou a vizuálním významem lokálních dominant sakrálních staveb.
- Kulturní krajina – dlouhých údolních lánových vsí s částečně dochovanou krajinnou strukturou původní pluziny a četnými prvky nelesní zeleně.
- Urbanizované území města Frenštát p. R. a krajina v jeho zázemí, poskytující nezbytný potenciál pro rozvoj jeho sídelní, hospodářské a rekreační funkce.

- Urbanizovaná průmyslově sídelní krajina v pásu mezi Třincem a Českým Těšínem s postupnou stabilizací rozsahu zastavěných a ostatních ploch a důslednou ochranou přírodních nebo přírodě blízkých ploch.
- Urbanizovaná krajina údolních partií Ostravice a Čeladénky s kompaktní zástavbou města Frýdlant n. O. a související infrastrukturou.
- Krajina s převahou malých sídel (do 1 000 obyv.) a stabilizovaným podílem rekreačních objektů pro individuální rekreaci.
- Urbanizovaná hustě osídlená údolní část s výraznými liniovými prvky páteřních sítí dopravní a technické infrastruktury, rozptýlená venkovská zástavba s četnými prvky nelesní zeleně na úpatí a úbočí svahů Moravskoslezských a Slezských Beskyd se zajištěnou migrační prostupností napříč sníženinou Jablunkovské brázdy.
- Krajina s harmonickou strukturou původní vesnické zástavby s fragmenty historických krajinných struktur v lokalitách Kouty, Goral a Padová.
- Rekrečně využívaná krajina s dochovaným charakterem rozptýlené horské zástavby a stabilizovaným podílem objektů hromadné i individuální rekreace v mozaice luk a pastvin v údolních partiích a na úbočích horských hřbetů.

V rámci **podmínek pro zachování a dosažení cílových charakteristik krajiny** jsou to v souvislosti se sídelní strukturou např. výroky:

- Plochy pro bydlení a rodinnou rekreaci přednostně vymezovat v rámci zastavěných území sídel při zachování dosavadní struktury osídlení. Toto opatření se nevztahuje na k. ú. Vrbno pod Pradědem a Janovice u Rýmařova.
- Zachovat dosavadní strukturu osídlení s převahou malých sídel včetně ochrany jejich dochované urbanistické struktury (k. ú. Holčovice, Heřmanovice, Petrovice).
- Zachovat dosavadní strukturu osídlení s převahou venkovských sídel a s přirozenými spádovými centry Bruntál, Rýmařov a Břidličná.
- Ve správních obvodech obcí Krasov, Hošťálkovy, Široká Niva zachovat dosavadní urbanistickou strukturu sídel. V katastrálních územích obcí Město Albrechtice (k. ú. Burkvíz, Česká ves u Města Albrechtic), Hošťálkovy (k. ú. Dlouhá Ves), Karlovice (k. ú. Nové Purkatice) Brantice (k. ú. Radim u Brantic) zachovat současnou urbanistickou strukturu sídel.
- Zachovat dosavadní strukturu venkovského osídlení.
- Ve správních obvodech obcí Lichnov, Dubice a Zátor zachovat stávající urbanistickou strukturu sídel a chránit siluety kulturních dominant před snížením jejich vizuálního významu v krajinné scéně.
- Zachovat dosavadní strukturu osídlení s převahou sídel venkovského charakteru.
- Zachovat dosavadní strukturu osídlení s převahou venkovských sídel a s přirozenými spádovými centry Vítkov a Budišov nad Budišovkou.
- Omezit plošný rozsah nové zástavby a zachovat dosavadní venkovskou strukturu osídlení.
- Omezit živelný nárůst plošného rozsahu nové zástavby a zachovat dosavadní, převážně venkovský, resp. příměstský charakter sídel (nevztahuje se na k. ú. Opava-město, Opava-předměstí, Jaktař a Kylešovice).
- Kompenzovat vhodnými opatřeními důsledky fragmentace krajiny liniovými stavbami páteřní silniční sítě.
- Omezit živelný nárůst plošného rozsahu nové zástavby a zachování dosavadní struktury osídlení a venkovského, resp. příměstského charakteru sídel.
- Urbanizační aktivity v sídelní a urbanizační ose Ostrava – Hlučín – Kravaře – Opava (s výjimkou rezidenční funkce sídel) přednostně lokalizovat v podél jižní hranice se sousední specifickou krajinou C-03.
- Zachovat dosavadní převážně venkovský charakter osídlení s liniovou strukturou zástavby ve východní části specifické krajiny (Hať, Šilheřovice, Markvartovice, Ludgeřovice).
- Zachovat dosavadní strukturu osídlení v podobě urbanizovaných pásů podél silnic a vodotečí, s orientací víceméně kolmo vůči údolním svahům (obce Mankovice, Suchdol n. Odrou, Fulnek – m. č. Stachovice, Hladké Životice, Kujavy, Pustějov, Butovice, Velké Albrechtice, Bravantice, Jistebník, Klimkovice, Polanka n. Odrou);

- Nové rozvojové plochy pro bydlení vymezovat s ohledem na skutečnou potřebu vycházející ze sociodemografické prognózy území, s ohledem na celkovou urbanistickou koncepci sídel, ochranu volné krajiny, občanskou vybavenost a dostupnost dopravní a technické infrastruktury.
- Zachovat dosavadní strukturu osídlení s převahou rozptýlené zástavby.

Příloha 9: Slovníček vybraných základních pojmů související s osídlením a příklady jejich definic

Zdroj definic: Principy a pravidla územního plánování v pojmech

Dostupné z URL: <http://www.uur.cz/default.asp?ID=2571>.

Výklad vybraných pojmů užitých v internetové publikaci **Principy a pravidla územního plánování** v tématu B.2.1 Území a osídlení.

Principy a pravidla územního plánování jsou jednou z odborných pomůcek na úseku územního plánování. Jedná se o přehledné shrnutí a výklad poznatků současného urbanismu a územního plánování obsahující průběžně aktualizované informace o stavu a trendech vývoje a principech řešení v územním plánování.

Osídlení

Je soubor lidských obydlí a jejich skupin rozmístěných na určitém území.

Urbanisticky můžeme chápat osídlení jako soubor všech sídel (sídelních útvarů), všech základních výrobních a nevýrobních fondů a veškerého obyvatelstva na daném území, zahrnující i všechny vztahy mezi jednotlivými sídly (sídelními útvary) ve sféře výroby, obsluhy, bydlení a využívání volného času, vztahy mezi těmito sférami, jakož i důsledky antropogenních činností.

Sídelní útvar

Je jednotka osídlení, která tvoří uzavřený, od jiných jednotek osídlení prostorově oddělený útvar. Prostorové uspořádání sídel a tvorba jejich vnitřní prostorové struktury je předmětem urbanismu.

Sídelní struktura

Je výslednice dlouhodobého vývoje, ve kterém se uplatnily vnitřní i vnější vlivy. Charakter a uspořádání sídel v osídlení, jejich vztahy a intenzita těchto vztahů vyjadřuje různé úrovně vývoje sídelní struktury a stupně urbanizace: od území pouze s dostřednými vazbami spádových sídel a nízkým stupněm urbanizace až po aglomerační území.

Aglomerace a městské regiony

Je vyšší úroveň sídelní struktury s rozvinutou územní dělbou práce a s vysokým stupněm urbanizace (80 % a více). Tato území se vyznačují vyšším stupněm využití území, vyšší mobilitou obyvatel, aglomeračními výhodami; ale i vyšším nebezpečím ohrožení životního prostředí.

Venkovské osídlení – venkovská sídla a krajina

Venkovská sídla jsou sídla s původním zemědělským posláním. Základem trvalých venkovských rurálních sídel byla obdělávatelná půda, střídavě obdělávaná nebo ležící ladem (trojpolní systém) a v důsledku sklízní potřeba uskladnění úrody. Komunity v těchto sídlech mohly narůstat díky extenzivnímu rozvoji na úkor odlesňovaných ploch. Za potraviny získávalo venkovské obyvatelstvo ve městech řemeslné, později průmyslové výrobky a substráty, usnadňující a zvyšující zemědělskou produkci. Svou současnou situaci (ztrátou pracovních příležitostí v primárním sektoru) se většina tradičních venkovských sídel stala obytným zázemím dostupných měst, ve kterých jejich obyvatelé nacházejí svou obživu, za kterou dojíždějí. V důsledku této situace dochází k určitému tempu a způsobu poměšťování původních venkovanů a jejich sídel, ze kterých se stávají součástí obtížněji definovatelné sub urbánní zástavby.

Polycentrický rozvoj území

Je důležitý územní princip pro zajištění udržitelného rozvoje. Jeho hlavním posláním je podpora územní soudržnosti prostřednictvím vyrovnanějšího sociálního a ekonomického rozvoje regionů. Z širšího pohledu lze polycentrismus v území chápat jako síť sestávající z řady uzlů a jejich přímých a nepřímých vztahů.

Sídlo

Je v současnosti prostorový útvar, vymezený katastrálními hranicemi, v jehož zastavěné části plošně dominují stavby pro bydlení a postupně (s jeho rozvojem) pro další účely, v rozsahu a proporcích podle typu, velikosti a poslání sídla. Zástavbu tvoří různá prostorová a funkční seskupení zastavěných a nezastavěných (veřejných, vyhrazených a soukromých) pozemků. Na správním území obce se může nacházet jedno i více různých sídel.

Městské sídlo

Vyšší míra přebytků zakládá možnost směny zemědělských produktů za výrobky řemeslníků a za zboží obchodníků. Zajištění obživy těchto nezemědělských profesí postupně vytvářelo prostor pro vznik *sídel městského typu*. Dominantní, existenční roli měst postupně zastával sekundární sektor (průmyslová výroba), v současnosti terciér (služby) spolu s postupným rozvojem kvartéru (věda, výzkum, vysoké školství).

V současné době jsou městská sídla aglomerátem minulých, současných a připravovaných podob urbánní existence (je registrována koexistenci průmyslových celků, postindustriálního rozmachu služeb a rostoucí informační a znalostní infrastruktury).

Zdroj definic: pojmy definované v diskuzi k pojmům v územně plánovací dokumentaci

Diskuze k pojmům v územně plánovací dokumentaci vznikla v roce 2016 v rámci úkolu A.1.09/ÚP – Principy a pravidla územního plánování. Slovník územního rozvoje. Zařazené pojmy a definice jsou výsledkem jednání pracovních skupin v rámci workshopu Asociace pro urbanismus a územní plánování ČR – 2016 na téma „Pojmosloví – pojmy užívané v ÚPD“.

Metropolitní region

Považujeme za specifickou formu městského regionu – jde o městský region významné metropole. Metropolitní regiony se odlišují nejen svojí velikostí, ale především kvalitativním významem jádrového města, jež plní centrální funkce pro osídlení nejen v lokálním a regionálním, ale také nadregionálním, národním a nadnárodním měřítku. Městský region zahrnuje území jádrového města (či měst) a jeho zázemí integrované do jednoho sociálně-ekonomického celku intenzivními vazbami mezi místy bydliště, pracoviště (ale také služeb a zábavy) na základě denní dojížděky. Funkčně integrovaný městský region se na druhou stranu vyznačuje vnitřní polarizací mezi jádrem a zázemím. (Zdroj: Hampl 2005.)

Sídelní struktura

Je daná rozmístěním, velikostí, členěním a vzájemnými prostorovými i funkčními vztahy sídelních útvarů a ostatních prvků osídlení (dopravní sítě, lineární tahy infrastruktury apod.). (Zdroj: Výsledky workshopu Asociace pro urbanismus a územní plánování ČR – 2016 na téma „Pojmosloví – pojmy užívané v ÚPD“.)

Způsob aplikace v ZÚR: V ZÚR se sídelní strukturou rozumí uspořádání a významové členění center osídlení a vyjádření vazeb mezi těmito centry osídlení. (Viz příloha č. 1 k vyhlášce č. 500/2006 Sb. a příloha č. 4 k vyhlášce č. 500/2006 Sb. – sledovaný jev č. 6 ÚAP, metodika MMR, Atlas sídelní struktury a další).

*Poznámka: Navrhuje se užívat pojem **struktura osídlení**, čímž se vyhneme kolizi pojmu „sídlo“ v sousloví sídelní struktura: Pokud definujeme „sídlo“ tak, jak definujeme (viz níže), pak na úrovni ZÚR nehovoříme o struktuře těchto sídel, ale o struktuře obcí, tedy o struktuře administrativně správních jednotek, nikoli o struktuře jednotlivých shluků budov... Definice sídla nekoreluje s definicí „sídelní struktury“, jak ji MMR ve své metodice pro tvorbu ÚAP krajů nastavilo, neboť tam není sídlem míněno ono malé sídlo, ale opravdu obec / město.*

*Navrhuje „uvolnit“ pojem **sídelní struktura** pro významové členění sídel na území obce (viz níže).*

Sídlo

Je seskupení urbanistických (územních) jednotek tvořených skupinami (soubory) obytných, hospodářských a obslužných objektů a ploch, včetně sídelní zeleně a také dopravních a technických zařízení (dopravní a technické infrastruktury) na určitém vymezeném území, které bývá urbanisticky odděleno od sídel okolních. Je to místo koncentrace hospodářství, bydlení a doplňujících činností obyvatel, včetně přechodných. Jde o základní centrum lidské aktivity.

Podle velikosti a charakteru se sídla dělí na:

- městská sídla (městečko = městys, město),
- venkovská sídla (samota, osada, vesnice).

(Zdroj: Výsledky workshopu Asociace pro urbanismus a územní plánování ČR – 2016 na téma „Pojmosloví – pojmy užívané v ÚPD“.)

Významové členění sídel (sídelní struktura)

Je uspořádání a kategorizace jednotlivých sídel na území jedné obce.

Poznámka: Často velmi obdobná struktura, jako je struktura místních částí, i když sídla jsou drobnějšími jednotkami, než místní části.

Způsob aplikace v ÚP: Ve správním území obce (města) lze vymezit plochy (sídla, či jejich části) s různým urbanistickým významem (např. ve městě: jádro, širší „kompaktní město“, předměstí, samostatná sídla, rozptýlená zástavba v krajině). K těmto plochám lze stanovit koncepční zásady, které se obvykle týkají významu plochy v rámci organismu celého města (například intenzivně využitá jádro poskytující služby celému městu i jeho zájmovému území, samostatná sídla s vlastní svébytností, zcela závislá rozptýlená zástavba s minimální hustotou apod.). O koncepční zásady se lze opřít při posuzování vhodnosti nových záměrů umísťovaných do území. Pokud záměr nesplňuje tyto zásady, a přesto je vhodné jej prověřit, je nutné zpracovat nový ÚP.

Zdroj definic: Slovník územního rozvoje

Dostupné z URL: <http://www.uur.cz/slovník2/>.

Slovník územního rozvoje je průběžně doplňovaný a aktualizovaný katalog termínů a definic územního rozvoje a souvisejících oborů spravovaný Ústavem územního rozvoje. Je určen zejména pro veřejnou správu a odbornou veřejnost. Slovník územního rozvoje obsahuje cca 2 350 definovaných pojmů.

Osídlení

Je rozmístění lidských sídel v krajině. (Zdroj: Halás Marián, Fňukal Miloš, Brychtová Šárka: Základy geografie obyvatelstva a sídel. Olomouc: Univerzita Palackého, Katedra geografie.)

Je soubor všech sídelních útvarů, základních výrobních a nevýrobních fondů a veškerého obyvatelstva v daném území, zahrnující i vztahy mezi jednotlivými sídelními útvary ve sféře výroby, obsluhy, bydlení a rekreace i vztahy mezi těmito sférami. (Zásady a pravidla územního plánování. Názvosloví. Brno: VÚVA, 1979.) Oberstein, Ivo, Cach, Jan: Názvosloví urbanismu a územního plánování. Praha: FA ČVUT, 2001. Materiál z výzkumného úkolu MSM 210000026 „Proměny urbanismu“.)

Je soubor všech sídelních útvarů, všech základních výrobních a nevýrobních fondů a veškerého obyvatelstva na daném území zahrnující i všechny vztahy mezi jednotlivými sídelními útvary ve sféře výroby, obsluhy, bydlení a využívání volného času, vztahy mezi těmito sférami, jakož i důsledky antropogenních činností. (Zdroj: Zásady a pravidla územního plánování: Názvosloví. Brno: VÚVA, 1983.)

Sídelní útvar

Je každá jednotka osídlení, která tvoří uzavřený, od jiných jednotek osídlení prostorově oddělený celek. Typy sídel: venkovské (samota, víska, vesnice), městské (městečko, město), přechodné. (Zdroj: Pásková, Martina – Zelenka, Josef. Výkladový slovník cestovního ruchu. Praha: MMR, 2002.)

Je jednotka osídlení, která tvoří uzavřený, od jiných jednotek osídlení prostorově oddělený útvar. V hlavním městě Praze a v hlavním městě SSR Bratislavě se za sídelní útvar považují též ucelené části velkého územního celku. (Zdroj: Zásady a pravidla územního plánování: Názvosloví. Brno: VÚVA, 1983.)

Sídlo

Je místo způsobilé k trvalému přebývání. (Oberstein, Ivo, Cach, Jan: Názvosloví urbanismu a územního plánování. Praha: FA ČVUT, 2001. Materiál z výzkumného úkolu MSM 210000026 „Proměny urbanismu“.)

Je jednotka osídlení, kterou tvoří jakékoliv trvale obydlené a prostorově oddělené seskupení bytových i nebytových objektů, případně i jednotlivé prostorově oddělené trvalé obydlí. (Zásady a pravidla územního plánování: Názvosloví. Brno: VÚVA, 1983.)

Venkovské sídlo

Za venkovská sídla (venkovské sídelní útvary) jsou v tradičním pojetí pokládána sídla, ve kterých se převážná většina obyvatelstva žíví zemědělstvím. Nezáleží přitom na tom, jestli obyvatelé venkova produkují zemědělské výrobky pro vlastní potřebu, nebo je dodávají na trh. Někteří autoři zahrnují mezi venkovskou formu osídlení i prvotní sídelní formy osídlení předzemědělského obyvatelstva (autarkické hospodářství). (Halás Marián, Fňukal Miloš, Brychtová Šárka: Základy geografie obyvatelstva a sídel. Olomouc: Univerzita Palackého, Katedra geografie.)

Venkovské sídlo je sídelní útvar, jehož půdorys je výrazně ovlivněn zemědělskou výrobou a jehož zastavění je převážně 1–2 podlažní. Velikost zpravidla nepřekračuje konvenčně stanovenou hranici 5000 obyvatel, hustota obyvatel nepřekračuje 70 osob/ha a nejméně 15 % ekonomicky aktivního obyvatelstva je zaměstnáno v zemědělství. Značná část obyvatel vyjíždí za prací a občanským vybavením do vyšších středisek osídlení. (Oberstein, Ivo, Cach, Jan: Názvosloví urbanismu a územního plánování. Praha: FA ČVUT, 2001. Materiál z výzkumného úkolu MSM 210000026 „Proměny urbanismu“.)

Struktura osídlení (sídelní struktura)

V Zásadách územního rozvoje (ZÚR) se sídelní strukturou rozumí uspořádání a významové členění center osídlení a vyjádření vazeb mezi těmito centry osídlení. (Vyhláška č. 500/2006 Sb., příloha č. 1 a č. 4, sledovaný jev č. 6 ÚAP.)

Způsob a intenzita rozmístění základních sídelních jednotek v daném území. (Ústav územního rozvoje. Brno, 2002.)

Sídelní struktura je struktura daná rozmístěním, velikostí, členěním a vzájemnými prostorovými i funkčními vztahy sídelních útvarů a ostatních prvků osídlení (dopravní sítě, lineární tahy infrastruktury, výrobní, rekreační a jiné zóny ležící mimo sídelní útvary, prvky krajiny). (Zásady a pravidla územního plánování: Názvosloví. Brno: VÚVA, 1983.)

Zdroj definic: Pojmy definované na Informačním systému Masarykovy univerzity Brno

Sídla

Jsou skupiny lidských obydlí, v nichž obyvatelstvo žije, pracuje a vykonává ostatní činnosti. Obecně se za sídlo považuje každé obydlené místo nezávisle na počtu usedlostí, trvalosti obývání a počtu obyvatel. K sídlům náleží rovněž plochy, které jsou obyvatelstvem sídla bezprostředně využívány, tedy nejen domy, ale i ulice, zahrady, parky atd. Sídla se člení podle druhu (samota, víska, vesnice, městys, město, aglomerace, konurbace, megalopolis), velikosti a funkčního zařazení (zemědělství, průmysl, služby, správa atd.).

Venkovská sídla

Jsou starší vývojovou formou sídel než města. Převládající zemědělská funkce se projevuje ve vnějším vzhledu venkovských sídel. S rozvojem urbanizačního procesu ztrácí některá původně venkovská sídla svůj převládající venkovský charakter. Proto do venkovských sídel v širším pojetí zahrnujeme i sídla, která mají svou původní zemědělskou funkci doplněnou funkcí další – např. obytnou, obslužnou, průmyslovou. Pro tato sídla se používá označení přechodná sídla a mají obdobný vnější vzhled jako tradiční venkovská sídla, protože další funkce získávají až při svém novodobém vývoji.

Venkovská sídla lze dále členit, rozlišujeme např. tzv. klasická venkovská sídla, venkovská sídla v zázemí vyznaných center osídlení a venkovská sídla rozptýleného typu atd.

Obec

Je základní administrativní jednotka, jejíž součástí je často několik sídel. Obec má právní subjektivitu, místní orgány – samosprávu, které rozhodují ve vymezeném okruhu činností. Obec tedy není základní jednotkou osídlení, termíny sídlo a obec nelze zaměňovat.

Pojem venkovská obec náš právní řád nezná, zákon č. 128/2000, o obcích, rozlišuje pouze obce a zvláštní kategorii obcí – města, mezi nimi pak ještě tzv. statutární města.

Sídlo je tedy základní jednotkou osídlení. Jednotlivá sídla jsou propojena mezsídelními vztahy, vznikající propojením ekonomických a společenských funkcí jednotlivých sídel.

Sídelní systém

Je soubor sídel propojených vzájemnými vztahy. Je to sídelní síť s charakteristickou strukturou a navíc existencí funkčních a jiných vztahů, které se dělí podle charakteru (např. vztahy pracovní, obchodní, dopravní, správní), intenzity (rychlejší vs. pomalejší, flexibilní vs. rigidní), hierarchie (na různých úrovních může sídlo navazovat vztahy s jinými sídly).

Sídelní síť

Je rozmístění sídel bez ohledu na jejich velikost, strukturu a funkci, poskytuje informaci o prostorovém uspořádání sídel, jejich vzájemných vzdálenostech, hustotě, apod.

Sídelní struktura

Je charakteristika osídlení určité oblasti na základě kvalitativních a kvantitativních rozdílů mezi jednotlivými sídly. Charakteristika spočívá ve významovém rozlišení sídel a vychází z dílčích klasifikací sídel (např. podle počtu obyvatel, počtu domů, funkce, půdorysu, vztahu město – venkov atd.). V ČR se sídelní struktura vyznačuje vysokou hustotou osídlení, pravidelností a rozdrobeností sídel. Současná sídelní struktura je výsledkem dynamického historického vývoje osídlování krajiny ČR. Sídelní struktura je tedy určována mnoha přírodními i společenskými faktory, je diferencována územně i funkčně.

Seznam zkratek

AV ČR	Akademie věd České republiky
CLC	Přírůstky a úbytky ploch jednotlivých tříd (CORINE Land Cover)
CLLD	Komunitně vedený místní rozvoj (Community-led Local Development)
ČR	Česká republika
EU	Evropská unie
FUA	Funkční urbánní oblasti (Functional Urban Areas – FUAs)
FŽP ČZU	Fakulta životního prostředí České zemědělské univerzity v Praze.
ICT	Informační a komunikační technologie (Information and Communication Technologies)
IPRÚ	Integrovaný plán rozvoje území
IROP	Integrovaný regionální operační program
IS MU	Informační systém Masarykovy univerzity
ITI	Integrované územní investice (Integrated Territorial Investments)
LAU 2	Místní správní jednotka – obec (Local administrative unit)
LLS	Místní pracovní systémy (Local Labour Systems)
MAS	Místní akční skupina
MMR	Ministerstvo pro místní rozvoj ČR
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (Organisation for Economic Co-operation and Development)
ORP	Obec s rozšířenou působností
OSN	Organizace spojených národů
POÚ	Pověřený obecní úřad
PÚR ČR	Politika územního rozvoje ČR
ROB	Rozvojová oblast
ROS	Rozvojová osa
SO ORP	Správní obvod obce s rozšířenou působností
SRR ČR	Strategie regionálního rozvoje ČR
TAČR	Technologická agentura ČR
UAT	Nefragmentovaná oblast (Unfragmented Area with Traffic)
UK	Univerzita Karlova
ÚAP	Územně analytické podklady
ÚP	Územní plán
ÚPD	Územně plánovací dokumentace
ÚÚR	Ústav územního rozvoje
VRT	Vysokorychlostní trať
VÚVA	Výzkumný ústav výstavby a architektury
ZÚR	Zásady územního rozvoje

Název publikace:	Možnosti pozitivního ovlivňování vývoje sídelní struktury nástroji územního plánování
	Plnění opatření 1.1.3 k implementaci úkolů Politiky architektury a stavební kultury České republiky
Vydává:	Ministerstvo pro místní rozvoj ČR Ústav územního rozvoje
Garant za Ministerstvo pro místní rozvoj:	Ing. arch. Josef Morkus, Ph.D., odbor územního plánování
Spolupráce za Ministerstvo pro místní rozvoj:	Ing. Kateřina Vrbová, Ph.D. Ing. Filip Novosád
Garant za Ústav územního rozvoje:	Ing. Jakub Kotrla
Zpracovala:	RNDr. Vladimíra Labounková
Grafická úprava:	Dle Manuálu jednotného vizuálního stylu MMR upravila Ing. arch. Hana Šimková, Ph.D.
Místo a rok vydání:	Praha, Brno, červen 2021
Vydání:	První
ISBN 978-80-7538-346-4 ISBN 978-80-7663-012-3	Ministerstvo pro místní rozvoj ČR Ústav územního rozvoje

MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ ČR
Staroměstské nám. 6
110 15 Praha 1
Tel.: +420 224 861 111
www.mmr.cz

ÚSTAV ÚZEMNÍHO ROZVOJE
Jakubské nám. 3
602 00 Brno
Tel.: +420 542 423 111
www.uur.cz